

**MONOGRAFIA
K·W·K·SILESIA·
1902 - 1987**

Wydawnictwo Uniwersyteckiego Centrum Wydawniczego Uniwersytetu Śląskiego
Katowice, 1987

MONOGRAFIA K·W·K·SILESIA· 1902 - 1987

Wydawnictwo
Katowice - 1987

Wydawnictwo

Opracował zespół członków Stowarzyszenia Inżynierów i Techników
Kopalni Węgla Kamiennego "Silesia"

w składzie:

mgr inż. Władysław Cholewinski,
Jozef Chodura,
inż. Alojzy Kostka,
Bronisław Olma

Czechowice-Dziedzice

Kwiecien - 1987 r.

SPIS TRESCI

	str.
Słowo wstępne	4
I Położenie, warunki geologiczne	5
II w okresie zaboru austriackiego	6
III w latach drugiej Rzeczypospolitej	15
IV w okresie okupacji hitlerowskiej	23
Kopalnia w Polsce Ludowej /1945-1986/	26
V w latach 1945-1960	27
VI w latach 1961-1975	33
VII w latach 1976-1986	44
VIII Załoga w latach 1976-1986	51
IX warunki socjalno-bytowe załogi	61
X Organizacje polityczno-społeczne	66
Aneksy	
Kadra kierownicza	78
Wykaz odznaczonych pracowników	81

Monografia Kopalni Węgla Kamiennego "Silesia" w Czechowicach-Dziedzicach opracowana została w 85-tą rocznicę jej założenia. Przedstawia ona zmagania wielu pokoleń górniczych na niwie pracy zawodowej oraz walki o prawa związkowe i narodowe na Śląsku Cieszyńskim.

Ofiarny trud załogi górniczej był motorem postępu i stałego jej rozwoju, tworzył historię i współczesną rzeczywistość kopalni.

Monografia kopalni stanowi powiązanie rozwoju północnej części Czechowic-Dziedzic i zapis wielu wspaniałych dokonań ludzi tej ziemi. Powstanie i rozwój kopalni wywarło znaczny wpływ na kształtowanie poziomu życia mieszkańców, zmianę stosunków społecznych w środowisku oraz na świadomość obywatelską górników i ich rodzin, wzmocniło działalność ruchu robotniczego tego terenu.

Po wyzwoleniu kraju spod okupacji hitlerowskiej załoga dała liczne dowody ogromnego poświęcenia po straszliwych zniszczeniach wojennych. Rozwój kopalni w Polsce Ludowej stała troska o polepszenie warunków socjalno-bytowych stały się możliwe dzięki socjalistycznej gospodarce. Miara patriotyzmu obecnej załogi jest dobra praca i pełne zaangażowanie w życie społeczno-polityczne środowiska i kraju:

Niniejsza publikacja składa się z dwóch części. Pierwsza obejmuje okres od początku założenia kopalni tj. od 1902 roku aż do chwili wyzwolenia Czechowic-Dziedzic spod okupacji w lutym 1945 roku. Druga część dotyczy okresu Polski Ludowej do 1987 roku.

W pierwszej części przedstawiono w sposób zwięzły dzieje kopalni i jej załogi, powstanie organizacji związkowej, walkę o wyzwolenie narodowe w okresie rządów austriackich, w czasie przynależności do Polski w latach międzywojennych i w latach okupacji hitlerowskiej, uwzględniając stan robot górniczych wraz z wyposażeniem technicznym.

W drugiej części obejmującej lata w Polsce Ludowej przedstawiono dalszy rozwój eksploatacji i techniki oraz sprawy społeczno-polityczne i socjalne załogi.

Autorzy przeprowadzili żmudne poszukiwania materiałów źródłowych w poszczególnych pionach branżowych kopalni, wykorzystano materiały własne, prace magisterską Zbigniewa Graba pt. "Życie społeczno-polityczne górników kopalni "Silesia" w Czechowicach-Dziedzicach w latach 1905 - 1980" - Uniwersytet Śląski - Katowice 1983r., oraz w szerokim zakresie korzystano również z pracy centralnej i regionalnej, a także z pamięci osób żyjących.

W czasie opracowywania monografii należy podkreślić cenna inspiracje dyrektora kopalni mgr inż. Józefa Michałka, naczelnego inżyniera kopalni mgr inż. Zdzisława Adamaszka, stałego przedstawiciela Rady Pracowniczej Floriana Grzybka oraz wielu pracowników z działów administracji kopalnianej, którym autorzy wyrażają tą drogą serdeczne podziękowanie.

Autorzy zakładają, że opracowanie z zawartymi przykładami ofiarnej pracy będzie uzupełniane i kontynuowane przez obecnych i przyszłych pracowników, którzy tym sposobem stana się autorami dalszych dziejów kopalni "Silesia".

Kopalnia "Silesia" w Zagłębiu Górnoślaskim jest najdalej na południe wysunięta kopalnia węgla kamiennego. Obszar górniczy kopalni "Silesia" pod nazwą "Czechowice II" o powierzchni 21,4 km² usytuowany jest na terenie miasta Czechowice-Dziedzice, oraz w miejscowościach Goczałkowice, Rudółtwice, Cwiklice, Miedzna i sołectwa Kaniów. Przez teren nadania górniczego z kierunku pld.zach. na pln.wschód przebiega rzeka Wisła, a od południa wpada do niej rzeka Biała.

Podstawowe obiekty kopalniane szyby; nr 1, nr 2 i nr 3 łącznie z infrastrukturą techniczną, administracyjną i socjalną znajdują się na terenie gminy i miasta Czechowice-Dziedzice, natomiast główny szyb wentylacyjny nr 5 i pomocniczy, materiałowy nr 4 zlokalizowane są w części północnej obszaru górniczego, tj. miejscowości Rudółtwice, poza rzeką Wisłą na terenie miasta i gminy Pszczyzna.

W wymienionym obszarze zalegają pokłady węgla kamiennego, należące do warstw łaziskich /pokłady grupy 200 /, orzeskich /pokłady grupy 300 /, rudzkich /pokłady grupy 400/. Najnowsze wiercenia geologiczne informują o zaleganiu dalszych pokładów grupy siódmej i brzeźnej. Nadkład karbonu stanowią nieprzepuszczalne iły trzeciorzędowe, które w północnej części obszaru dochodzą do 200 m, a na południu obszaru do 700 m głębokości. Warstwy te pozwalają na bezpieczną eksploatację pod korytami rzek Wisły i Białej oraz istniejących zbiorników wodnych na powierzchni.

Nieprzepuszczalny nakład ilasty uwarunkował wzmożoną gazowość wybieranych pokładów, które zaliczane są generalnie do najwyższej kategorii zagrożenia gazowego i klasy B zagrożenia pyłowego.

W wybieranych pokładach warstw łaziskich zalegają w stropie gruboziarniste, zwodnione, trudno łamiące się piaskowce, dochodzące do 40 m grubości, a w warstwach orzeskich i rudzkich łupki ilaste, kruche łatwo łamiące się. Warstwy spagowe pokładów najczęściej stanowią łupki ilaste.

Rozciągłość pokładów równoleżnikowa, nachylenie od 6 do 30 stponi, grubość od 0,9 do do 3,2 m.

Srednia wartość opałowa węgla handlowego wynosi około 5300 kcal/kg / 22190 GJ /, a średnia zawartość popiołu według prób bruzdowych od 13 do 17 %, chociaż występują pod tym względem duże różnice w poszczególnych pokładach.

Węgiel należy do typów 31 i 32 /płomienny i gazowo-płomienny /; większość pokładów wykazuje skłonności do samozapalenia.

Obszar górniczy poprzecinany jest szeregiem uskoków o amplitudach od 5 do 120 m, które dzielą złożę na poszczególne bloki eksploatacyjne.

Sredni dopływ wód kopalnianych wynosi aktualnie 7,2 m³/min. Zsolone wody kopalniane odprowadzane są do osadnika wód dołowych, założonego w stawie "Rontok Duży", z którego po odmuleniu spływają do rzeki Wisły.

Dotychczas określone zasoby węgla bilansowe i pozabilansowe zapewniają eksploatację przy obecnym poziomie wydobycia 5000 ton na dobę przez okres 50 lat.

Ewentualna w perspektywie czasu decyzja resortu w zakresie rozbudowy kopalni "Silesia Głęboka" o docelowym łącznym wydobyciu 16000 ton na dobę nie obniży jej żywotności, wobec powiększenia się zasobów węgla w partiach pokładów niżej ległych do 1300 m, obejmujących węgle energetyczne typ 31, 32, 33 oraz węgle koksujące typ 34.

1. BUDOWA KOPALNI

Kopalnie historycznie datują się od drugiej połowy XIX wieku, w którym to Śląskie Zagłębie Węglowe podzielone było przez zaborców naszych ziem polskich na: Zagłębie Gornoslaskie /należące w latach 1741-1922 do Prus /, Zagłębie w latach 1815 - 1918 część zaboru rosyjskiego / i Zagłębie Krakowskie /w latach 1846-1918 należące do Austrii /.

Wśród trzech zagłębi znalazła się na Śląsku Cieszyńskim kopalnia "Silesia", w Zagłębiu Ostrowsko-Karwiskiego, wchodzącego w skład zaboru austriackiego. W kopalni wiąże się z poszukiwaniami w rejonie Goczałkowic złóż solnych. W badawczym stwierdzono tutaj występowanie solanek oraz węgla kamiennego, co przyczyniło się do powstania uzdrowiska w Goczałkowicach oraz kopalni "Silesia".

Wierceniem w tym rejonie był otwór źródła Maria 1 / Otos Segen /, przez skarb państwa pruskiego. Wiercenie rozpoczęto w 1856 roku a zakończono w odległości 3 m od niego odwiercono drugi otwór o tej samej nazwie. Głębokość obu otworów osiągnęła po 361 m. Z pierwszego otworu eksploatowano solankę do 1920 roku, a drugi otwór w 1959 r. wobec zaniku solanki.

Wiercenie tych otworów dały wstępne rozeznanie przekroju geologicznego, co stało się podstawą dla planowania kopalni i nadania prawa kilku spółkom poszukiwawczym.

W 1881 odwiercono otwory poszukiwawcze za węglem tj. otwór Goczałkowice I / 1881 - głębokości 300 m. Wilhelm II / 1892 / i Wilhelm III / 1893 /. Osobną pozycję w tym rejonie stanowiły otwory w Kaniowie / Kaniow I, II, III, IV i V / wiercone w latach 1898-1900. W tym okresie pochodzi prawdopodobnie zatopiony szyb w Kaniowie.

W 1900 austriackie przedsiębiorstwo Dzedzitzer Montangewerkschaft rozpoczęło na tym terenie wiercenia otworów badawczych za węglem, których głębokość dochodziła do 400 m. Wiercenie otworu badawczego, w miejscu obecnego szybu nr 1, rozpoczęto w 1902 roku w odległości 4,20 m.

W 1905 nadania własności gorniczej nastąpiło w roku 1905, aktem Wyższego Urzędu Górniczego w Ostrawie na nadania: "Ida", "Rosa", "Adela" oraz "Eliza" o łącznej powierzchni 46 ha.

W 1905 - 1906 wybudowano szyb wydobywczy nr 2 w odległości 65 m na południe od szybu nr 1.

W 1906 w kopalni przy szybach nr 1 i nr 2 pracowało 24 gorników sprowadzonych z pobliskiej kopalni.

W 1906 w celu zwiększenia produkcji do eksploatacji szybu nr 2 zatrudniano wówczas na kopalni około 200 gorników.

W 1906 kopalnia od strony północnej ograniczała rzeka Wisła, od strony wschodniej rzeka Chodźnia, a od południowej zabudowania kolonii gorniczej. W 1906 kopalnia na nizinym, zamoczarowanym terenie, w widłach ujścia Białki do Wisły, w celu zabezpieczenia kopalni przed zalaniem, było przedsięwzięciem ryzkownym, bowiem w przypadku zalania kopalni groziło zatopienie.

W 1906 kopalnia występowała pod nazwą Kopalnia "Silesia" Spółka Akcyjna z siedzibą w Wiedniu i Bielsku; po roku 1918 "Zakłady Gornicze Silesia" - a w Dziedzicach. Dyrekcja kopalni do końca pierwszej wojny światowej mieściła się w Ostrawie, a funkcje dyrektora pełnił dr Hilf. Faktyczną władzę w kopalni sprawował przez dyrekcję kierownik przy współudziale dozoru.

W 1906 gornictwa na ziemiach polskich tom III

Gorniczo-Hutnicze Katowice 1961 r.

O technologii urabiania w początkach uruchomienia kopalni niewiele wiadomo. Przegląd egzemplarzy archiwalnych map górniczych eksploatowanych pokładów pozwala odtworzyć zar. prowadzonych robót górniczych.

W zależności od warunków górniczo-geologicznych w eksploatowanych pokładach stosowany był system filarowy, w rodzaju krótkich ubierek, podłużny względnie poprzeczny, do pola. Wybierano najpierw dolne partie pokładu w kierunku od szybów do pola, z zawałem skał stropowych, przechodząc kolejno do górnych wcześniej przygotowanych rozciniek. Na mapie górniczej wybrany pokład tym systemem przedstawiał małe pola w rodzaju szachownicy.

Eksploatowano pokłady pomiędzy poziomami I /288m/, II/366m/, III /411m/, rozpoczynając w nieznaczącej odległości od szybów /150 - 200 m/, tj w obrębie obecnego filara ochronnego /ustalonego przez Wyższy Urząd Górniczy w Katowicach dopiero w 1957 r./. Wybieg wybieranych pokładów dochodził do 350 m. We wszystkich wyrobiskach stosowano wyłącznie obudowę drewnianą.

W okresie do końca pierwszej wojny światowej eksploatacja pokładów nie przekraczała od północy rzeki Wisły /granica z Prusami /, a od strony wschodniej rzeki Białej /granica Śląska Cieszyńskiego z Galicją /.

Wydobycie roczne wraz z wydajnością
przedstawiono poniżej:

Rok	Wydobycie roczne ton	Wydajność robotnika dołowa	ton/ dniówke ogólna
1906	15 000	-	-
1907	55 000	-	-
1908	75 000	-	-
1909	99 000	0,700	0,505
1910	124 000	0,750	0,550
1911	125 000	0,730	0,582
1912	140 000	0,745	0,660
1913	176 000	0,835	0,616
1914	144 000	0,780	0,580
1915	144 200	1,050	0,850
1916	174 700	1,130	0,700
1917	170 000	0,940	0,780
1918	145 000	0,880	0,650

W robotach górniczych podstawowe narzędzia do urabiania stanowiły szpicak, perlik, kilof i łopata, a następnie w miarę rozwoju techniki wprowadzane były młotki, wiertarki udarowe i wrebarki słupowe /sektorki/ o napędzie pneumatycznym.

Roboty kamienne wykonywano za pomocą materiałów strzałowych amonowo-saletrzanym, przy użyciu ręcznych zapalarek elektrycznych, z własnym źródłem zasilania.

Robotnicy o wysokiej znajomości sztuki górniczej pracujący w przodkach, zwani byli "kopaczami", zaś do odstawy węgla bezpośrednio z ubierek zatrudniano "taczkarzy". Od pochylni do podszybia stosowano transport węgla w wozach ręcznie i konno. Ręczne pchanie wozów wykonywali "wozacz"

Szyb dostarczał świeże powietrze do kopalni, ciągnął węgiel, kamień, zjeżdżał i wjeżdżał nim ludzie, opuszczano materiały. Maszyna wyciągowa była eksploatowana do 1957 roku, po czym została wymieniona na elektryczną.

Pompownie głównego odwadniania zlokalizowano w sąsiedztwie szybu nr 2 i nr 1 na poz. II, w murowanej komorze 3,5 m szer., 3 m wys. i 12 m długości. Wyposażona była w dwie pompy: 1 nurnikowa firmy "Huta-Karol" z Wałbrzycha, o wydajności 1 m³/min., ciśnieniu tłoczenia 40 atmosfer, z napędem elektrycznym 200 kW, 2-ga firmy brnenskiej z napędem parowym, przerobionym później na elektryczny. Pompy pobierały wodę dołowa z rzepia, o pojemności 150 m³ i wyłaczały na powierzchnie dwoma rurociągami Ø 200 mm, zabudowanymi w szybie nr 1 i nr 2. Trzecią dodatkową pompę zabudowano z początkiem 1920 roku.

W 1905 r. rozpoczęto budowę sortowni o wydajności brutto 110 ton/godz. Zbudowane trzy ruszty "Seltnera" dawały wypad trzech podstawowych asortymentów tj. kęsy powyżej 120 mm, kostkę od 80 - 120 mm, orzech I od 50-80 mm przy ręcznym obieraniu kamienia. Reszta urobku poniżej 50 mm klasyfikowana była na przesiewaczu "Seltnera" na sortymenty orzech II od 30-50 mm, groszek I od 18-30 mm, groszek II od 10-18 mm i miał od 0-10 mm. Miałem suchym opalano częściowo kotłownię kopalniana a resztę sprzedawano odbiorcom. Zanieczyszczenie miału dochodziło do 30 % łupku niepalnego.

W 1908 r. przystąpiono do budowy płuczki wodnej, typu "Bauma" / od wynalazcy Bauma /, o zdolności brutto 32 ton/godz. w której 5 osadzarek dokonywało wzbogacenia węgla powyżej 10-50 mm. Wody płuczkowe odprowadzano do 2 osadników, pracujących na przemian, efektem których był miał płukany, spalany w kotłowni. Kamień wybrany z węgla na sortowni i wypłukany na płuczce lokowano na hałdzie, zlokalizowanej na północy od szybu nr 1, w odległości około 100 m od rzeki Wisły.

Węgiel handlowy wysyłano wagonami do stacji PKP Dziedzice oraz zbywano odbiorcom, podstawiającym furmanki.

Dostawcą i wykonawcą urządzeń sortowni i płuczki była firma czeska: "Zakłady Hutnicze Witkowice" przy udziale firmy "Breitfeld Danek" z Pragi.

W budynku naprzeciw hali maszyny wyciągowej szybu nr 2 mieściła się kotłownia zwana "stara". W kotłach walczakowych produkowano parę nasyconą o ciśnieniu 10 atm. Ruszty były z ręcznym narzutem węgla. Ciąg wytwarzał komin około 50 m wysoki. Wytwarzana para służyła do poruszania maszyny wyciągowej szybu nr 1 i nr 2, parowych sprężarek tłokowych, turbogeneratorów, do ogrzewania wody dla łaźni, ogrzewania pomieszczeń w budynkach na powierzchni. Po zlikwidowaniu starej kotłowni 1922 r. w budynku tym mieściła się kuźnia.

Budynek hali kompresorów tłokowych powstał w 1906 r. Jest on niezwykle oszczędnej budowy, gdyż ściany wybudowano na tzw. "pruski mur" o grubości cegły tj. tylko 15 cm. W podobny sposób były wybudowane wszystkie budynki przemysłowe na kopalni.

W budynku mieściły się 2 tłokowe sprężarki, napędzane maszynami parowymi, w układzie "tandem". Sprężarki o wydajności 2500 m³/godz., 6 atm, moc maszyny 350 kW, ciśnienie pary 9,5 atm. Sprężarki dostarczały na dół kopalni powietrze sprężone o ciśnieniu 6 atm, do napędu kołowrotów, zasilania pomp przodkowych. Powietrze sprężone gromadzono w baterii zbiorników wyrównawczych. Z baterii powietrze płynęło rurami o średnicy 200 mm do szybu nr 2 i na poszczególne poziomy. Dostawcą maszyn były Zakłady Hutnicze Witkowice.

Obok sprężarek stały 2 turboprądnice: jedna z turbiną akcyjną typu "Rateau" 500 kW, druga z turbiną reakcyjną typu "Pearsons" 500 kW. Obie prądnice wytwarzały prąd trójfazowy o napięciu 500 V. Jedna prądnica stanowiła rezerwę. Rozdział energii elektrycznej dokonywany był na rozdzielni wolnostojącej, z której odchodziły kable do silników elektrycznych zainstalowanych na sortowni, płuczce, do wentylatorów głównych, warsztatów oraz na dół na poz. II do pompowni. Po obniżeniu napięcia na 220 V w transformatorze, korzystano z prądu do oświetlenia.

W tejże hali mieściła się stacja filtrująca wodę czerpaną ze studni, która po oczyszczeniu pompowano do wieży ciśnień. Służyła ona do kąpieli górników i konsumpcji.

Budynek łaźni znajdował się w bezpośredniej bliskości nadszybia szybu nr 2. Łaźnia murowana, typu łańcuszkowego, z częścią wyodrebnioną z łaźniakami natryskowymi, na 600 miejsc. Łaźnia służyła wyłącznie załodze dołowej i obsłudze sortowni. Pozostali zatrudnieni na powierzchni myli się na stanowiskach pracy. Naprzeciw łaźni górniczej wybudowano drugą

mniejszą łąźnię dla dozoru oraz wyodrębniona łąźnię natryskowa dla kobiet.

Na południe w odległości około 100 m od hali sprężarek wybudowano halę warsztatową. Umieszczono w niej wszystkie branże a więc slusarnię z tokarniami, kuźnię, stolarnię i warsztat elektryczny. W warsztatach dokonywano wszystkich napraw oraz obsługiwano remonty maszyn i urządzeń dla dołu i powierzchni.

Administracja i służby techniczne kopalni mieściły się w 2 budynkach. W jednym dyrekcja, służby ekonomiczne i dział administracji na piętrze, na parterze biuro sztygarów, kasa, centrala telefoniczna. / budynek ten rozebrano w 1980 r. / W drugim budynku znajdowały się służby energomechaniczne, miernictwo, rachuba z ewidencją, oddział budowlany i mieszkaniowy.

Budynek magazynu wybudowano w pobliżu budynku administracyjnego i po gruntownej modernizacji pełni funkcje do chwili obecnej.

Oprocz budowli przemysłowych wybudowano 3 budynki mieszkalne, tuż przy samej kopalni.

Wybudowano również dworzec kolejowy oraz bocznicę normalnotorową o długości 3,5 km, łącząca kopalnię ze stacją kolejową w Czechowicach-Dziedzicach.

Dalej na południe od zabudowy kopalni wybudowano dom górnika zwany "Stare Koszary" dla górników zamiejscowych /obecnie dom mieszkalny obok istniejącej rowerowni /.

Następnie za "Starymi Koszarami" wybudowano i urządzono tartak z placem drzewym dla kopalni. Drewno było wówczas podstawowym materiałem służącym do obudowy wyrobisk dołowych.

Za tartakiem, około 200 m na południe, wybudowano osiedle mieszkaniowe tzw. "Kolonie Robotnicza", obejmująca 42 budynki, 1 piętrowe, mieszczące 170 mieszkań 3 izbowych. W kolonii osiedlały się również rodziny napływowe z pobliskich okolic górskich a nawet z okręgu Karwiny, tworząc mocny trzon robotniczej załogi.

3. ZAŁOŻENIE ORGANIZACJI ZAWODOWEJ I SOCJALNEJ

Wraz z rozwojem kopalni powiększała się załoga. Przybywali nowi robotnicy, szczególnie ze Śląska Cieszyńskiego. Nie brakowało wśród nich robotników uświadomionych, wychowanych w tradycjach klasowych górniczych organizacji zawodowych w sąsiednim Zagłębiu Ostrawsko-Karwiskim / zwanym podówczas Rewirem Ostrawsko-Karwiskim/. Równocześnie narastały sprzeczności pomiędzy robotnikami i dyrekcją, wzrastał wyzysk pracy robotników. W tej sytuacji dojrzała myśl utworzenia organizacji zawodowej robotników na kopalni.

Jednak decydujący wpływ na rozwój socjalistycznego ruchu zawodowego miała rewolucja w Rosji i Królestwie Polskim w latach 1905-1907.

W roku 1907 założono po raz pierwszy na kopalni "Silesia" socjalistyczna organizacja zawodowa tzw. "Unie Górników". Założycielem tej organizacji był Jan Nowak. W skład zarządu Miejskowego "Unii Górników" wchodził: Jan Nowak - przewodniczący, Józef Orkisz, Aleksander Zyzanski - sztandarowy, Noga, Michał Matura, Porebski, Józef Tataara, Guntek, Izidor Pazdziora, Andrzej Piotrowski, Józef Zieba, Jan Rudnik, Ruman, Hoczkowie, Damienszczyk i wielu innych. Byli to pionierzy socjalistycznego ruchu zawodowego na kopalni.

Przez długie lata górnicy kopalni "Silesia" związani byli organicznie z zawodowym ruchem górniczym w Zagłębiu Ostrawsko-Karwiskim.

Zanim doszło do stworzenia jednej scentralizowanej organizacji zawodowej górników w walce z burżuazją austriacką, zdolnej do prowadzenia walki wyzwolenczej robotników z ucisku kapitalistycznego, upłynęło wiele lat doświadczeń, sukcesów i klęsk ponoszonych w walce z kapitałem.

Pierwszym stowarzyszeniem Górniczo-Hutniczym była organizacja pod nazwą "Prokop", założona 29.10.1893 r., w lokalu "Pod Kula" w Ligotce / Marianskie Góry koło Mor. Ostrawy / Przewodniczącym stowarzyszenia wybrano Piotra Cingra, górnika, czeskiego socjalistę. Stowarzyszenie skupiało górników i hutników różnych narodowości, a szczególnie Polaków i Czechów.

Pionierami początków ruchu zawodowego górników byli: wymieniony już Piotr Cinger, późniejszy poseł górników do parlamentu w Wiedniu oraz Tadeusz Reger, socjalista polski, delegowany przez PPSD z Krakowa do Cieszyna. Wspomniany socjalista Reger / wydalony z Uniwer-

sytetu Jagiellonskiego za działalność polityczną / we wrześniu 1895 r. przeniósł się na stałe na Śląsk Cieszyński, gdzie rozpoczął współpracę z Cingrem i w znacznym stopniu zaktywizował śląskie grupy "Prokopa".

Podjęte przez Paryski Kongres II Międzynarodówki hasło obchodu święta międzynarodowego proletariatu w dniu 1 Maja padło w Zagłębiu Ostrawsko-Karwińskim na dostatecznie przygotowany grunt.

Po raz pierwszy w Czechowicach obchodzono święto 1 Maja w 1906 roku na Zebraczy - kopalni. Obchody tego robotniczego święta poprzedzała fala strajków w Zagłębiu Ostrawsko-Karwińskim, w których udział brało tysiące robotników.

Sytuacja górników kopalni "Silesia" nie różniła się zbyt od ówczesnej sytuacji w innych kopalniach w Zagłębiu Ostrawsko-Karwińskim. Przeciętnie pracowano wtedy po 10-12 godzin dziennie, a w kopalni Silesia nawet po 12 - 14 godzin na powierzchni, natomiast na dole wynosił on 9 godzin z dowolnie długimi nadliczówkami, wyznaczonymi samowolnie przez administrację - dozór. Niewykonanie przydzielonego zadania pociągało zazwyczaj za sobą skreślenie całej przepracowanej zmiany.

Właściwy dzień pracy nie kończył się zresztą bynajmniej po wyjeździe z kopalni na powierzchnię. Do kilkudziesięciminutowej nie wynagrodzonej osobno dodatkowej pracy związanej z przygotowaniem materiału do następnej zmiany, dołączył się jeszcze obowiązek przybycia na kopalnię o 1/2 - 1 godziny wcześniej w celu wzięcia udziału we wspólnej modlitwie oraz przydziale miejsca pracy.

Poniżany, znieważany górnik tracił wszelką posiadaną świadomość godności własnej, stawał się zaszczytnym, traktowanym w najlepszym razie pogardliwie i wyniośle przez wyższy personel administracji kopalni.

Po raz pierwszy w kopalni "Silesia" wybuchł strajk solidarnościowy z górnikiem z Zagłębia Ostrawsko-Karwińskiego w styczniu 1907 r. jako wyraz protestu przeciw wydaleniu z pracy kilku robotników. Strajk zakończył się sukcesem, zwolnieni zostali przywrócić do pracy.

Drugi 7-dniowy strajk miał miejsce na powierzchni kopalni Silesia w dniu 11.12.1907 r. Powodem strajku było przedłużenie czasu pracy pracowników powierzchni. Zamiast dotychczasowego od godz. 7 - 17 z jedną godziną przerwy, kierownictwo kopalni zarządziło pracę od godz. 8 - 19. W efekcie wycofano zarządzenie o zmianie czasu pracy na powierzchni, jednak zwolniono z pracy 15 robotników spośród strajkujących, a ich miejsce zajęli robotnicy z okolic Oświęcimia.

W lipcu 1910 r. przeprowadzony został strajk o podwyżkę zarobków. Pertraktacje toczyły się w dyrekcji kopalni w Morawskiej Ostrawie. Dyrektor Hilf zobowiązał się, że wpłynie na kierownika szybu, aby tak wyregulował płace, żeby przeciętny dzienny zarobek górnika wynosił 4 korony 60 halerzy a wozaka 3 korony. Istotnie po strajku uregulowano nieco zarobki, ale nie do tej wysokości jak to ustalono z dyrektorem Hilfen.

Zatrudnienie w latach 1909 - 1910 przedstawiało się następująco:

rok 1909-498 rob.doł.\$167 rob.pow.\$665 rob. \$ 20 dozorców

rok 1910-731 rob.doł.\$198 rob.pow.\$929 rob. \$ 21 dozorców

rok 1911-847 rob.doł.\$202 rob.pow.\$1049 rob. \$ 23 dozorców

Kopalnia zatrudniała robotników z własnego werbunku jak również korzystała z pośrednictwa prywatnej pruskiej firmy "Reinesch". Na łamach prasy ukazywały się zapotrzebowania na robotników, obiecując wysokie zarobki, dobre warunki pracy i zakwaterowania. Pismo zawodowe "Górnik" organ "Unii Górników" przestrzegał niejednokrotnie przed podejmowaniem pracy na kopalni Silesia, która stosowała najniższe płace w porównaniu

ynym zakwaterowaniu.

zawodowym górników w Zagłębiu Ostrawsko-Karwiskim ważne znaczenie miały tzw. / Knappschaft /, które ubezpieczały robotników w wieku od 18 - 50 lat na padku przy pracy, po co najmniej 6 miesięcznym okresie nieprzerwanej pracy. Do ano tylko zdrowych fizycznie członków. Składki wynosiły 5% zarobku dla i 3% dla niepełnoprawnych. Pracodawcy dopłacali na rzecz funduszu kas

ść kas brackich miała ogromne znaczenie w wytworzeniu poczucia więzi pomiędzy ych kopalń i zagłębi. Z kasami brackimi wiąże się szpitalnictwo i ła- licze. Trzeba dodać, że np. w Zagłębiu Górnoślaskim, w ówczesnych Prusach w ozycji Górnoślaskiej Kasy Brackiej pozostawało 15 szpitali z wyposażeniem dla oraz dwa uzdrowiska w Goczałkowicach i Jastrzębiu na 175 osob.

ii "Silesia" miejscowy Zarząd Kasy Brackiej wybrano w dniu 25.08.1913 r.

nie z działalnością kas brackich w osobnych oddziałach organizowane sa tzw. bezpieczające robotników na wypadek choroby. Składka do kasy chorych wynosiła łacona po połowie przez robotników i pracodawców, niezależnie od składek na zienia prowizyjnego. Świadczenia wypłacane przez kasy brackie tzw. prowizje

Górnik inwalida otrzymywał 230 koron renty rocznie, renta wdowy po zmarłym a sieroty 30 - 38 koron. Również świadczenia kasy chorych w postaci zasiłków ieki lekarskiej i lecznictwa były niedostateczne.

lenie załogi kopalni, wynikające z drastycznie niskich zarobków oraz e zadań nowej umowy zbiorowej, było powodem szeregu strajków, które miały

11 r. w całym Zagłębiu Ostrawsko-Karwiskim łącznie z kopalnią Silesia, do 17 lutego 1911 r. wyłącznie na kopalni Silesia, która działając w osa- osiągnęła przedkładanych zadań,

zdziernika 1911 r. - jednodniowy strajk demonstracyjny, obejmujący całe awsko-Karwiskie z udziałem kopalni Silesia.

kwietniu 1912 zawarto żadaną długoterminową umowę zbiorową, regulującą płace torą w 1915 roku przedłużono na czas nieograniczony.

e postanowienia umowy objęły przeciętną wysokość zarobku dziennego:

szych kopaczy, dołowych ciesli i murarzy 4 korony 80 halerzy,

ybowych / powyżej 10 lat pracy I 85 % przeciętnego zarobku kopacza,

75 % przeciętnego zarobku kopacza,

- 55 % przeciętnego zarobku kopacza.

zarobek dniowy ustalono na 3 korony. W umowie zastrzeżono właściwe otników, bez wymyslenia i przesładowania. Ponadto wprowadzono przepis o u- godniowym terminie zgłoszenia organizowanego strajku dyrekcji.

4. W LATACH PIERWSZEJ WOJNY ŚWIATOWEJ

i wojny pod bron zostali powołani nie tylko wojskowi w rezerwie, lecz wszyscy 42 roku życia. Od służby wojskowej zwolnieni zostali robotnicy zatrudnieni przemysle pracującym dla celów wojennych. Pozostający w pracy w kopalniach kporządkowani byli dyscyplinie wojskowej, obowiązywał regulamin wojskowy, ła cała załoga z dozorcami i urzędnikami.

mania porządku i dyscypliny wojskowej przydzielono do kopalni oddział oficerską komenda. Robotnicy w kopalni zmuszeni byli pracować pełne zmiany a nienie powoływani byli do raportów wojskowych. Samowola oficerów zaprowa- surowszych kar. Do częstych przypadków należało odprowadzenie przez żołnie- em po pracy do oddziału karnego, gdzie górnik był więziony do następnej rzypadki wieszania robotników za ręce na słupach, bicia i maltretowania. ub skarżących wysyłano natychmiast na front.

Jakakolwiek działalność organizacji zawodowej została uniemożliwiona. Przedstawiciele organizacji zawodowej i politycznej powołano do wojska. Zakazane zostały wszelkie zebrania, za wyjątkiem kas brackich.

Ceny artykułów żywnościowych w okresie I wojny światowej były następujące:

artykuł	1.07.1914r.	1.02.1915r.
mięso wołowe	1,76-1,92 koron	2,60-3,00 koron
ślonina	1,80	2,90-3,00 "
mąka pszenna	0,46	0,86-0,90 "
mąka żytnia	0,34	0,56-0,60 "
ryż	0,48	1,00-1,20 "
groch	0,40	0,80-0,88 "
cukier	0,76	0,88-0,92 "
ziemniaki	0,10	0,16 "

W kwietniu 1915 roku wprowadzono kartki żywnościowe na mąkę i chleb, zaś w 1916 r. na dalsze artykuły spożywcze jak: cukier, kawę, mięso i tłuszcze. Przydział cukru na 1 osobę wynosił 1 kg na miesiąc, kawy 3/4 kg na 8 tygodni, mięsa 25 dkg na tydzień, tłuszczu 480 gram na m-c na 1 osobę. Dzienny przydział chleba wynosił 210 gramów na 1 osobę. Chleb wypiekano z mieszaniny mąki żytniej, kasztanów, ziemniaków, kukurydzy, jęczmienia, fasoli oraz maki drzewnej.

W lipcu 1917 r. rozpoczęły się rozruchy głodowe i strajki w całym Zagłębiu Ostrawsko-Karwiskim, w tym również w kopalni Silesia. Pod wpływem tych rozruchów w marcu 1918 r. przeprowadzono regulacje akordów, podwyższono dodatki wojenne dla dzieci z 50 na 80 halerzy do każdej dniówki oraz wprowadzono premie za produkcję.

Upadek caratu w Rosji, militarna klęska Niemiec i rozpad Austrii stwarzały jedyną szansę historyczną powstania państwa polskiego. W pierwszych dniach listopada znaczna część ziem polskich była już wolna.

W Galicji Zachodniej / Okręg Krakowski / powstała 28.10.1918 r. Polska Komisja Likwidacyjna, która przejęła władzę po monarchii austro-węgierskiej. Na Śląsku Cieszyńskim powstały dwie rady:

polska z siedzibą w Cieszynie i czeska w Morawskiej Ostrawie.

Polska Rada Narodowa w Cieszynie opanowana przez socjalistów ogłosiła przynależność Śląska Cieszyńskiego do Polski, a następnie w porozumieniu z Czechami, prowizorycznie podzielono Śląsk Cieszyński na strefy wpływów polskich i czeskich, tj. wg podziału etnograficznego.

Z chwilą upadku monarchii, przestała istnieć "Unia Górników" Polacy i Czesi stworzyli odrębne związki zawodowe. W dniu 10.12.1918 r. w Cieszynie zjazd delegatów polskich górników powołał do życia Związek Zawodowy Polskich Górników Śląska Cieszyńskiego, który w marcu 1919 r. łączy się ze Związkiem Górników Zagłębia Dąbrowskiego. We wrześniu 1919 r. w Cieszynie odbył się połączeniowy zjazd delegatów wszystkich zagłębi polskich i powołano jednolity związek klasowy pod nazwą Centralny Związek Robotników z siedzibą w Frysztacie na Śląsku Cieszyńskim, z przewodniczącym Ludwikiem Lizakiem.

Zaangażowanie polskich sił zbrojnych na innych frontach zafamały niespodziewanie w dniu 23.01.1919 r. poprzednio zawarte umowy dotyczące granic państwowych z 5.11.1918 r., w następstwie czego wojska czeskie wkroczyły do polskiej części Śląska Cieszyńskiego. Wywołało to akcję protestacyjną społeczeństwa i załóg kopalń karwiskich oraz proklamowanie strajku w dniu 7.02.1919r. W strajku protestacyjnym wzięli udział również robotnicy kopalni "Silesia".

Trudna sytuacja gospodarcza nowo powstałego kraju a zwłaszcza w zaopatrzeniu w węgiel, z jednej strony oraz potęgująca się drożyzna, przy niedostatecznej aprowizji i niskich płacach robotników, komplikowała porozumienie robotników z przemysłowcami, w następstwie czego doszło do strajku ogólnego trwającego od 18.03.1920r. do 29.03.1920r. do którego przystąpiła od 23.03.1920r. kopalnia Silesia.

.1920 r. z reprezentacja gornikow. sprawy podwyżki płać / od 50-100 % / ,
jalno-bytowych w wysokosci 300-600 marek polskich, oraz okieslenie kategorii
owych.

ach zwiaskowych tego okresu interesy załogi kopalni reprezentowali i bronili
Jan Papuga.

20 r. Rada Ambasadorow w Paryżu dokonala podziału Slaska Cieszyńskiego wbrew
wosciowym. Ustalila ona granice przydzielajac Czechosłowacji cały Karwiński
owy wraz z wszystkimi kopalniami.

wydarzeniach siedziba Centralnego Zwiasku Robotnikow byla na krótko Bochnia,
znie Krakow:

1. ROZWOJ TECHNICZNY KOPALNI / 1919 - 1939 /

Po uzyskaniu państwowości polskiej nastąpił szybki rozwój przemysłu w rejonie Czechowic-Dziedzic oraz w pobliżu Bielsku i Białej. Stwarzało to dla dogodnie położonej kopalni Silesia zwiększone możliwości zbytu węgla, celem pokrycia potrzeb elektroenergetycznych i technologicznych nowo powstających zakładów. W związku z tym w Bielsku powstał na tzw. "Silamie" wielki skład węgla, z własną boczną koleją.

Skomplikowana i niejasna politycznie sytuacja w zakresie przynależności Górnego Śląska do Polski, którego kopalnie konkurowały tańszym węglem, umocniła przekonanie byłych właścicieli, akcjonariuszy z Wiednia o potrzebie rozbudowy kopalni, mimo wysokich kosztów wynikających z trudnych warunków geologicznych, zagrożenia metanowego i wodnego. W tej sytuacji decyzję o budowie wydobywczego szybu nr 3, rada nadzorcza i akcjonariusze postanowili na ewentualność spadku koniunktury na węgiel, zabezpieczyć rentowność kopalni przez wybudowanie nowego obiektu kotłowni i elektrowni, celem sprzedaży energii elektrycznej i wyrównywania ewentualnych strat na węglu.

Rozbudowę kopalni poprzedziły nowe nadania górnicze pod nazwą "Paweł", "Hugo" i "Józef".

Zgłębianie szybu nr 3 o średnicy 5,2 m w obudowie murowanej rozpoczęto w 1919 r. w odległości 50 m na południe od szybu nr 2, z wlotami na poziomach V-500 m i VI-556 m, z dźwigarami i przewodnikami drewnianymi. W budynku nadszuby zainstalowano po raz pierwszy zapychacze powietrzno-łańcuchowe dla za i wyładunku wozów z klatek szybu. Wieża szybowa o wysokości 42 m, konstrukcji stalowej z kołami linowymi o średnicy 5,0 m była imponującym dziełem inżynierskiej roboty. Wybudowano ją w 1922 r. Urządzenia wyciągowe szybu stanowiły 2 klatki 3 piętrowe, zawieszane na linach o średnicy 50 mm z bębnową maszyną parową, o mocy 4000 KM, dla ciągnięcia 6 wozów / 6,0 ton /, z możliwością ciągnięcia z głębokości 800 m. Zastosowano zasilanie parą przegrzaną 12 atm. 320 oC, co było odważną nowością, jak na ówczesny poziom techniki. W 1931 r. przystąpiono do pogłębiania szybu nr 3 do głębokości 706 m, o średnicy zmniejszonej do 4,5 m, zakładając wloty dla poziomu VII - 680 m. W tym wykonaniu szyb wraz z urządzeniami wyciągowymi pracował do 1975 r. po czym nastąpiła pełna wymiana wieży i budowa nowej elektrycznej maszyny wyciągowej.

W latach 30-tych wykonano poziom VI z zakresem robót obejmującym podszybie wraz z objazdami, niezbędne przekopy, pompownie z chodnikami wodnymi o łącznej pojemności 1500 m³. Zgłębiono również szybik między poziomami VI i V, który początkowo obsługiwał roboty górnicze przy budowie tegoż poziomu, a później służył do ciągnięcia urobku z poz. VI na V. Urządzenie wyciągowe stanowiły 2 klatki po 1 wózku na piętrze i dwubębnowa maszyna wyciągowa, powietrzna o mocy 50 KM.

W pompowni głównego odwadniania na poz. VI zainstalowano 2 pompy typu "Vogel", o wydajności po 0,75 m³ / min, Hs280 m s.w., z napędem elektrycznym o parametrach 90 KW, 500 V, 3000 obr/min. każdy. Trzecią pompę typu "Weise Sohne" o wydajności 1 m³/min, Hs400 m s.w., z silnikiem elektrycznym 200 KW i 5000V, zainstalowano w związku ze zwiększeniem się dopływu wody kopalnianej z 0,6 m³/min do 1,4 m³/min na poziomie II. Pompy poziomu VI podawały wodę na poz. II do starej pompowni.

W okresie międzywojennym roboty górnicze prowadzono w 10 pokładach, przynależnych do warstw orzeskich i rudzkich tj. w pokł. 308/6/, 312/8/, 315/11/, 318/12/, 321/15/, 323/16/, 325/19/, 327/23/, 328/24/, 332/27/, udostępnionych przekopami centralnymi, założonymi na osi szybów w kierunku północnym i południowym, na poziomach III, IV, V i VI. Liczbami w nawiasie oznaczono lokalną numerację pokładów /. Eksploatację prowadzono systemem ubierkowym i zabierkowym, do pola, zazwyczaj w trzech lub czterech pokładach, na różnych poziomach, przechodząc z partii centralnej na skrzydła w kierunku wschodnim i zachodnim.

rzykładowo w pokładach:

- 321/15/ w latach 1920-1924, między poz. III i IV
- 327/23/ w latach 1918-1932, między poz. III, IV i V
- 328/24/ w latach 1924-1929, między poz. III, IV i V

Wkłady eksploatowano w partii centralnej systemem krótkich ubierek oraz systemem o długości frontu do 50 m, od pola do przekopu, z wybiegiem około 500 m. także w tym okresie oporowe filary dla ochrony chodnika podstawowego które miały funkcję tego chodnika na wentylacyjny a tym samym wybierkę dolnej części pola. Należy nadmienić, że roboty chodnikowe i wybierkowe prowadzono wyłącznie w jednej.

W latach 30-tych dokonano przejścia z powszechnie stosowanego systemu ubierkowego na system ścianowy. Nastąpiło to w okresie pracy ówczesnego dyrektora kopalni Iwanka, który podczas pobytu w Belgii zapoznał się z nowymi technologiami w górnictwie zachodnio-europejskim tj. systemem ścianowym z kierowaniem stropu przy pomocy kasztów przestawnych. Praktyczne zastosowanie tego systemu z poz. V-IV, w skrzydle zachodnim, pozwoliło w latach 1932-1935 na założenie wątkowej długości frontu 80 m z wydłużeniem do 234 m i osiągnięcie wybiegu 1100 m i filara ochronnego, źródła solankowego "Maria" w Goczałkowicach. Ponadto od chodnika podścianowego na poz. V wymienionej ściany, dalsze jego drażenie na 100 m, kontynuowano szerokim przodkiem w węglu z tzw. kieszenia, gdzie w miejsce ława lokowano kamień z przybierki spagu. Było to na ówczesny poziom techniczny palni wydarzenie doniosłej rangi.

Wdrożenie mechanizacji urabiania węgla widoczny postęp zaznaczył się na przełomie lat 20-tych wzorem górnictwa węglowego w Belgii i Górnego Śląska, wprowadzono na powierzchnię żerdziowe wrebówki ścianowe, z napędem powietrznym, ryny potrzaskalne z napędem powietrznymi do odstawy urobku ze ścian. Umożliwiło to wydłużenie frontu ściany. Nadal jednak pozostało urabianie węgla młotkami pneumatycznymi. Około roku 1930 do transportu konny węgla na dole trakcja lokomotywowa w oparciu o wysokoprężne powietrze. W tym celu zakupiono i zainstalowano 3 stopniową sprężarkę, która podciężce z niskoprężnej sieci kopalnianej o ciśnieniu 6 atm. i sprężała je do 175 atm. W tym celu stanowił silnik elektryczny 130 KW, 500 V, firmy "Elin" z przekładnią. Podłączenie dołowej sieci wysokoprężnych rurociągów odbywało się przez baterie kondensacyjnych, jako akumulator sprężonego powietrza. Do roku 1939 kopalnia używała lokomotywami powietrznymi o mocy po 25 KM, z szybkością jazdy 20 km/godz. W tym czasie transportowała 40 wozów ładownych. Lokomotywy dostarczone przez Zakłady Wagonowe i Brneńska Fabrykę Maszyn okazały się trwałe w użyciu.

Wskazania oświetlenia wyrobisk dołowych nie poprawił się, nadal posługiwano się lampami

Wskazniki wydajności dołowej 1,660 ton/rob dniówce i ogólnej 1,200 ton/rob przy średnio dołowym wydobywaniu 1167 ton kopalnia osiągnęła w 1938 roku,

W tym czasie było 238 rob. pow. 19 techn. doł 13 techn. pow. 30 administr. 986

W tym czasie materiałna załogi miała wpływ ilość dni wydobywczych kopalni w ciągu roku zestawienia więcej lat było chudych niż dobrych.

Zestawienie wydobywania i wydajności w latach 1919-1939

Rok	Wydobycie roczne ton	Wydajność ton/rob.		Ilość dni wydob.	Przecietne wydobywanie ton/dobe
		dołowa	ogólna		
1919	115000	0,665	0,470	-	-
1920	145000	0,710	0,500	-	-
1921	150000	0,675	0,480	-	-
1922	166000	0,675	0,475	-	-
1923	162000	0,595	0,430	-	-
1924	170000	0,725	0,504	-	-
1925	196000	0,905	0,635	-	-
1926	222000	0,935	0,705	-	-
1927	215000	0,935	0,726	-	-
1928	195000	0,900	0,675	-	-
1929	216000	0,900	0,705	296,5	733
1930	210000	0,870	0,700	261	815
1931	260000	0,950	0,780	291,5	991
1932	260000	1,120	0,895	241,5	1081
1933	235000	1,410	1,055	194	1218
1934	267000	1,606	1,160	219	1174
1935	275000	1,630	1,210	235,5	1167
1936	268000	1,570	1,160	242	1107
1937	273000	1,510	1,230	219	1246
1938	283000	1,660	1,200	242,5	1167
1939	265000	1,490	1,070	277	957

Owczesny zarząd kopalni, reprezentujący kapitał prywatny, wobec silnej konkurencji na rynku zbytu węgla, musiał stale troszczyć się o uzyskanie jak najlepszej produkcji zarówno w wypadzie sortymentowym jak i jakościowym, gdyż od tego w znacznym stopniu zależały wyniki ekonomiczne działalności kopalni. Z tego okresu z zachowanych dokumentów przedstawiono dane ilustrujące od 1929 do 1939 r. wypad sortymentów handlowych węgla:

Rok	sortymenty grube %	Gk II %	Gk %	Miał	Razem
1929	42,5	8,9	13,8	34,8	100,0
1930	46,0	7,3	11,8	34,9	100,0
1931	45,1	7,6	11,7	35,6	100,0
1932	43,7	8,5	11,1	36,7	100,0
1933	46,4	7,9	10,2	35,5	100,0
1934	39,7	8,5	10,2	41,6	100,0
1935	35,5	10,4	11,2	42,9	100,0
1936	37,7	9,5	13,7	39,1	100,0
1937	43,4	8,3	15,1	33,5	100,0
1938	36,7	8,5	18,7	36,1	100,0
1939	37,4	9,8	16,6	36,2	100,0

e węgla powyżej 30 mm. Tendencje malejące w sortymentach grubych wiąza się ze eranych pokładów oraz stopniowym wprowadzaniem mechanicznego wrębiania. Należy że właściwości fizyczne węgla kopalni Silesia znalazły zainteresowanie rajowych do produkcji wysokiej klasy porcelany / Chmielow, Boguchwała / oraz zwłaszcza austriackich.

anie wydobywania i pokrycie zapotrzebowania na sprężone powietrze następowało owe zainstalowane moce sprężarek niskopreżnych. I tak w roku 1922 uruchomiono wa odsrodkowa, o wydajności 10000 m³/h powietrza zassanego, 6 atm, z napędem bina kondensacyjna o mocy 1000 KW i 4300 obrót/min., stanowiąca nowoczesne rzystosowaniem do zasilania para świeżą 12 atm, 320 oC, oraz wykorzystaniem j z maszyny wyciągowej szybu nr 3, pobierając ją z zasobnika akumulacyjnego . Powyższe rozwiązanie zapewniało maszynie wyciągowej szybu nr 3 prace bez at sprężarkowy typu Breitfeld Danek przepracował wytrwale do połowy lat 70-

oboru pary przez instalowaną na powierzchni turbosprężarkę i dla maszyny bu nr 3 wymagał budowy nowej kotłowni. W związku z podjęciem decyzji sprzedaży rycznej na zewnątrz wystąpiła konieczność zabezpieczenia dostawy pary również ółów budowanej elektrowni. Budowę kompleksu budynków technicznych nowej i turobgeneratorów i rozdzielni poprzedziło palowanie pod tego rodzaju ciężkie gi na mało zwięży grunt.

atkowej fazie / 1921r./ zabudowano 4 kotły parowe, typu Garbe, walczakowe, o wydajności 18 ton pary przegrzanej na godzinę każdy, o ciśnieniu 14 atm spalaniem miału węglowego na rusztach ruchomych. W roku 1929 zabudowano 5-ty annomag" z Hanoweru, stromorurkowy o wydajności 20 ton/godz. i ciśnieniu 14 okresie okupacji w 1943 r., typu "Oschatz", opromieniowany, o analogicznych kotłownia otrzymała w 1952r. zbiorcze zasilanie paliwem tasmociągami ze iorników o łącznej pojemności 800 ton. Zasilanie kotłowni w wodę pokrywano ensatu turbin parowych, pozostała część uzupełniano ze stawu kopalnianego, ją w filtrach i zmiękczać soda. Żużel z kotłowni lokowano w okolicznych syjnych.

elektrowni zainstalowano początkowo 2 turbogeneratory tj. pierwszy firmy AEG xcy 3750 KW, 3000 obr/min. drugi firmy Siemens-Wiedeń o mocy 3500 KW, 5250 V, a później trzeci generator firmy Brneńskiej Fabryki Maszyn, o mocy 10000 KW, obr/min. Wszystkie 3 turbiny przystosowane do pracy z kondensacją. Regulacja turbogeneratorów odbywało się z nastawni przyległej do hali. W nastawni dzielnę niskich napięć 500V, 220 V i 110 V prądu stałego.

ia główna w budynku elektrowni umożliwiała funkcję rozdziału energii lla potrzeb kopalni i odbiorców zewnętrznych. Trzy wyprowadzone napowietrzne ilały kolejno: pierwsza Czechowice-Południowe z Zapałkownią, którą następnie przedłużono do Ligoty, Międzyrzecza, Rudzicy, Mnicha aż do Chybia z od-Jaworza, Jasienicy aż do Grojca k/Skoczowa, druga zasilala Walcownię Metali, trum Czechowic; trzecią linią połączono Zabrzeg. Dwoma liniami 30 KV zasilano , lokalizując w Starym Bielsku, transformator regulacyjny. Przed 1939 r. nie 30 KV do Żywca dla potrzeb oświetlenia miasta i zasilania Żywieckiej u. Należy dodać, że zasilaniem objęto również miejscowości za Wisłą tj. , Goczałkowice-Zdrój oraz położona przy kopalni Fabrykę Tektury /.

sposób rozrastał się obszar zasilania elektrowni kopalnianej Silesia się do elektryfikacji tych miejscowości w latach międzywojennych. Kopalnia samym znaczące źródło dochodu, zapewniające zużycie gorszych, trudniej tymentów węgla na miejscu, sprzedaż energii elektrycznej odbiorcom na ównież przetrwanie okresowych kryzysów.

międzywojennych wybudowano w bezpośrednim sąsiedztwie kopalni 6 budynków tzw. ze" dla osób zarządu i dozoru kopalni. Następną budowla to 2 piętrowy Dom

Górnika, o wielkiej kubaturze, przeznaczony dla pobytu zamiejscowych górników. Wybudowano również budynek tzw. "Ochronki" umożliwiający pracownikom zwłaszcza z sortowni w czasie ich pracy opiekę nad dziećmi.

Na marginesie należy uzupełnić, że w większości dostawcami całych obiektów, wyposażenia i maszyn do lat 20-tych były wyłącznie firmy czeskie z wielkich przemysłowych okręgów Pragi, Brna i Witkowic, pozostające pod zarządem kapitału austriackiego. W tych okręgach znajdowały się fabryki maszyn, znakomicie dorównujące technice firmom niemieckim. Dostarczane urządzenia były na wysokim poziomie technicznym, trwałe w eksploatacji. Te walory zadecydowały, że w okresie międzywojennym korzystano nadal z dostaw firm czechosłowackich przy rozbudowie kopalni.

2. WARUNKI EKONOMICZNE ZAŁOGI - WALKI STRAJKOWE

W pierwszych latach powojennych następuje konsolidowanie sił klasy robotniczej w Polsce. Następuje zarazem koncentracja wielkiego kapitału by utrwalić swoje rzady. Spadek wartości pieniądza, duża inflacja, szalejąca drożyzna oraz próby wydłużenia 8-godzinnego czasu pracy, drastycznie zaostrzający się sytuacja między klasą robotniczą a rządem, charakteryzuje początek II Rzeczypospolitej.

Potrzeba prowadzenia wspólnej walki o lepszy byt górników powodowała konieczność zorganizowania ruchu zawodowego, broniącego interesów klasy robotniczej. Wśród załogi kopalni decydujący wpływ wywierał kierowany przez PPS Centralny Związek Górników, rywalizujący z prorządowymi liczebnie małymi Związkiem Górników Zjednoczenia Zawodowego Polskiego i Związkiem Związków Zawodowych. Ponadto na kopalni oprócz PPS działały inne organizacje polityczne jak Związek Legionistów Polskich, Związek Rezerwistów i Strzelec, popierane przez władze jednakże nieantagonistyczne wobec PPS.

Strajki w kopalni Silesia wyłącznie były organizowane przez C.Z.G. Powstawały one na podłożu ekonomicznym / żądanie podwyżki płac lub protesty przeciwko obniżkom /, jak również wyrażały solidarność z załogami kopalń w innych zagłębiach.

W istniejącej ciężkiej sytuacji socjalno-ekonomicznej załogi kopalń przystępują do walk strajkowych. Na czoło tych walk wysuwa się powszechny strajk kolejarzy, który przekształcił się w ogólnokrajowy w dniu 28 lutego 1921 roku do którego przystąpili robotnicy kopalń Zagłębia Krakowskiego, w tym również kopalni Silesia. Efektem strajku powszechnego było cofnięcie militaryzacji kolei.

Po ogłoszeniu ustawy z dnia 15 lipca 1921 roku o wolnym handlu, następują olbrzymie protesty i strajki w kopalniach. Kraj, w którym zaraz po zniwach zabrakło chleba zdany był na dostawy żywności ze Stanów Zjednoczonych, przystępuje do zniesienia systemu prowiantowania i wprowadza wolny handel. Zniesienie aprowizacji w górnictwie nastąpiło z początkiem października 1921 roku, a w związku z tym nastąpiła zmiana umowy zbiorowej, która w części taryfowej ustalała 1/3 poboru wynagrodzenia w gotówce, a 2/3 w naturze w postaci żywności. Wprowadzenie wolnego handlu rozpętało w kraju spekulację i drożyznę. Następował gwałtowny spadek wartości pieniądza spowodowany wypuszczeniem w obieg banknotów bez pokrycia.

W dniu 16 października 1921 roku odbył się 1-dniowy strajk protestacyjny, podłożem którego było łamanie 8-godzinnego czasu pracy ustalonego dekretem o 46 godzinnym tygodniu pracy w 1919 r. Z końcem 1921 roku odbyła się wielka manifestacja przeciw drożyznie i zamachowi na prawa wyborcze. Górnicy kopalni Silesia udali się pochodem do Dzierżyc, gdzie odbył się wiec, na którym domagano się: zamknięcia granic przed wywozem żywności z kraju, pomocy finansowej zorganizowanym spółdzielniom spóżywców, demokratycznej ordynacji wyborczej i jednoizbowego parlamentu.

W parze ze spadkiem wartości pieniądza i drożyzna następowały akcje podwyżki płac, ale z reguły nigdy nie wyrównały spadku wartości pieniądza. Po zniesieniu aprowizacji w kopalniach, płace w miesiącu maju 1922 r. wzrosły o 25 %, w lipcu i sierpniu o 27 %, we wrześniu i październiku o 30 %. Listopadowym strajkiem zakończonym dnia 14 w 1922 roku górnicy Zagłębia Krakowskiego i Dąbrowskiego osiągnęli kolejną 23 % podwyżkę płac.

spożywców, które miały ich ochraniać przed lichwą i spekulacją. W Chrzanowie Robotnicze Stowarzyszenie Spożywców z filiami w Myślachowicach, Libiążu, Czechowicach-Dziedzicach.

1919 - 1923 były okresem największego nasilenia walk strajkowych. Z ogólnie 10 strajków załoga kopalni Silesia uczestniczyła w 25, nie licząc tzw. "dzikich" tj. nie uzgodnionych ze związkiem zawodowym /, z reguły przegranych.

Wychodzenie kraju z chaosu i postępującej inflacji dokonał w roku 1924 premier i minister Władysław Grabski, z inicjatywy którego wprowadzono w miejsce marki polskiej jednostkę płatniczą w relacji 1 złoty równy 1,8 mln marek polskich.

Wobec trudnej sytuacji w Polsce pożyczki zagraniczne, rząd wydzierżawił zakłady i przedsiębiorstwa państwowe granicznym. Doprowadziło to do wzrostu wpływów międzynarodowego kapitału na terenach polskimi. Stabilizacja gospodarcza wprowadzona w formie zwiększających się podatkami i ciążących ludność, jak również postępująca obniżka płac i przedłużenie czasu dnia w 1924 r. do niezadowolenia społecznego. Spowodowało to falę strajków w Śląskim i Krakowskim, z kopalnią Silesia włącznie, a obejmowała ona obronę 8-godzinnego czasu pracy. Strajk trwał 4 tygodnie. Jego przyczyną było zwolnienie przez zarząd kopalni 36 robotników, w tym także delegatów związkowych.

Wobec kryzysu gospodarki kapitalistycznej w latach 1923-1929 nie pozostawał bez skutku wpływ na kopalni Silesia. W kraju następowało masowe bezrobocie na skutek ograniczenia dni pracy w tygodniu do 3-4.

W tym trudnym okresie organizacją związkową kierował zarząd oddziału wybrany na walnym zjeździe 28 marca 1930 roku, w składzie: Daniel Franciszek - przewodniczący, Staszek zastępca, Babij Tomasz - sekretarz, Góra Franciszek - zastępca, Kańczuga Jan - orski Jan - zastępca.

W dniu 1931 roku dyrekcja kopalni wypowiedziała związkowi umowę zbiorową, celem której było wywołanie niekorzystnych zmian jak: dowolne przeszerogowanie górników, zniesienie dodatku 30 % akordowego dodatku w stosunku do dniówki pańskiej, ograniczenie dni roboczych, wprowadzenie odpłatności narzędzi pracy górnika, zmniejszenie ilości delegatów związkowych. W następstwie powyższe pociągnięcie spowodowało wywołanie 1-dniowego strajku protestacyjnego w dniu 18 maja 1931 roku, w wyniku którego wywołano zerwanie dotychczasowej umowy zbiorowej.

W dniu 20 października 1931 roku odbyły się na kopalni wybory do Zarządu Kasy Brackiej. Wyborcy z listy Centralnego Związku Górników otrzymali wszystkie 30 mandatów. Do kadencji zostali: Paweł Hardzik, Jan Rzymanek, Józef Tatar, Tomasz Babij, Franciszek Danel, Józef Zemlak, Józef Ruman, Franciszek Danel, Alojzy Wyrobek, Aleksander Herdzik, Józef Skalski, Jan Gola i inni.

W dniu 1 lutego 1932 r. i obywateli o 25 % proklamowano strajk wzorem górników na Górnym Śląsku w dniu 18 lutego, który trwał miesiąc i spowodował obniżkę płac o 8 %.

W dniu 1933 roku sejm zatwierdził ustawę, w myśl której zmniejszono dodatki za pracę nadzwyczajną, zredukowano ilość dni płatnego urlopu, jak również zmniejszono zapłatę za pracę nadzwyczajną i wydłużono tydzień pracy. Krzywdzące ustawodawstwo ochronne wchodziło w życie 1 stycznia 1934 roku.

W dniu 1 czerwca 1934 roku dyrekcja kopalni ogłosiła drastyczne oświadczenia, nie uznając C.Z.G. ani też rady kopalnianej. Powyższe oświadczenie odwołano pod wpływem wywołania strajku załogi kopalni, -co miało miejsce 5-6 czerwca 1934 r. Akcję strajkową kierował Józef Ruman, Jan Papuga, Józef Zieleźnik, Paweł Herdzik.

W dniu 23 czerwca 1934 roku związkowcy C.Z.G. zwolnili okręgowego kierownika Jan Papugę, a wybrano Stanisława Bociana, dawnego redaktora czasopisma "Górnik".

W dniu 13 listopada 1934 roku dokonano wyborów do Związkowego Komitetu Kopalnianej. Lista Centralnego Związku Górników otrzymała 756 głosów - 9 mandatów, lista kopalnianej 128 głosów - 1 mandat, prorzadowe związki zawodowe 69 głosów - bez mandatów.

Na skutek strajku powszechnego w dniach 25, 26 i 27 listopada 1935 roku, w którym również wzięła udział załoga kopalni Silesia, a powodem którego były zadania skrócenia czasu pracy do 6 godzin bez obniżki płac, wstrzymanie redukcji górników, opodatkowanie każdej wydobytej tony węgla w wysokości 0,5 zł. na rzecz kas brackich, rząd ugiął się dopiero w 1937 roku i w drodze ustawowej nastąpiło skrócenie czasu pracy w kopalniach do 7.5 godzin - pod ziemią.

W dniu 2 listopada 1937 roku rozpoczął się na kopalni Silesia strajk okupacyjny w sprawie podwyżki płac o 5 %, który zakończył się pozytywnie dla załogi. Była to ostatnia walka górników kopalni Silesia o płace przed wybuchem II wojny światowej.

W dniu 11 listopada 1937 r. przeprowadzono wybory na delegatów do związkowego komitetu kopalnianego. Centralny Związek Górników uzyskał 8 mandatów, Związek Związków Zawodowych zdobył 2 mandaty. Ostatni Zarząd Oddziału C.Z.G. na kopalni przedstawiał się następująco: Józef Hoczek - przewodniczący, Józef Ruman - zastępca, Józef Zieleznik - sekretarz. jako członkowie: Franciszek Siwiec, Franciszek Góra, Adolf Grzywacz, Paweł Herdzik, Józef Janik i Tomasz Babij, który został delegatem związkowym. Do czołowych, czynnych i ofiarnych działaczy związku należeli: Józef Szczotka / zamordowany przez reakcyjne siły NSZ w roku 1945 / jak również Jan Stróż.

Dla oceny położenia materialnego górników w okręgu krakowskim w latach 1923 - 1937 przedstawiona została tabela z wysokością zarobków dniówkowych. Dane te, w skali kopalni Silesia nie są niestety uwidocznione

Całkowity zarobek na dniówkę w okręgu
krakowskim w zł.

a-górnicy, b-załoga na dole, c-cała załoga

rok	a	b	c
1923	5,82	4,38	3,83
1924	6,04	4,64	4,22
1925	6,61	4,90	4,38
1926	7,76	5,82	5,24
1927	8,86	6,69	6,12
1928	9,85	7,51	6,89
1929	10,87	8,20	7,66
1930	11,52	8,84	8,21
1931	11,40	8,82	8,21
1932	10,29	8,15	7,54
1933	9,32	7,42	6,77
1934	8,69	6,94	6,26
1935	8,72	7,01	6,28
1936	9,00	7,04	6,33
1937	9,21	7,10	6,37

Zródło: Statystyka przemysłu węglowego w państwie polskim za
lata 1926-1937. Warszawa 1928-1938.

3. ŻYCIE KULTURALNE ZAŁOGI

Po roku 1920, gdy okrzepła organizacja zawodowa robotników kopalni Silesia, życia Robotnicze Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe "Siła". Inicjatorami i założycielami tej młodzieżowej organizacji byli działacze PPS: Józef Ruman, Andrzej Józef Orkisz, Izidor Paździora, Antoni Olejak, Wojciech Pajak, Jan Kańczuga, Jan Franciszek Zemlak, Jan Rzymanek, Karol Gil i inni.

z miejsca zdobyła sobie uznanie i popularność zarówno wśród młodzieży jak i ogółu. Prowadziła wszechstronną działalność kulturalno-oświatową, wychowawczą i sportową. W zespołach młodzieżowych różnych dyscyplin wyrabiały się cechy współpracy i odpowiedzialności. Od początku swego istnienia organizacja borykała się z dużymi trudnościami finansowymi, gdyż utrzymywała się ze składek członkowskich i dochodów z urządzanych w środowisku górniczym przedstawień amatorskich kółek i imprez.

Najbardziej oddanych działaczy "Siły" należeli: Franciszek i Stanisław Mentlowie, Siwiec, Józef Markocki, Józef Zieleźnik, Józef i Ludwik Hoczkowie, Stanisław Teodor Studnicki, Franciszek i Piotr Surówka, Antoni Cmiel, Maksymilian Emil Wilczek, Władysław Siwiec, Franciszek i Józef Mol, Emil Buczek, Franciszek i inni.

W związku z działalnością "Siły" w roku 1927 założono klub sportowy przy kopalni "Silesia" z sekcją piłki nożnej i wykonano społecznie boisko zlokalizowane na terenie obecnie zajmowanym przez kopalnię. W siedem lat później w 1934 roku utworzono klub kajakarzy, pomysłu i organizację wzięli na siebie 19 hektarowym przykopalnianym stawie przemysłowym "Rontok". Pierwszymi założycielami, wzorując się na sprężnicy stacjonującej w pobliżu jednostki saperów, zbudowali kajakarzy kopalni tj. Leopold Grzywacz, Roman Gorczyca i Władysław Hereda. Wkrótce dołączył się Emil Folwarczny i rozpoczęto konstruować dwuosobowe turystyczne kajaki.

Pierwsze zawody dwójek turystycznych odbyły się jesienią 1935 roku, przy udziale w zawodach Okręgu Śląsko-Krakowskiego. Zawody te od roku 1936 urządzano regularnie aż do wybuchu 2-giej wojny światowej. W tych zawodach pierwsze miejsce zdobywała dwójka Emil Folwarczny i Ludwik Maj, którzy występując po raz pierwszy w Mistrzostwach Polski zajęli 3-cie miejsce. Do wyróżniającej się czołówki dołączyli kolejno: Rudolf Koska, Józef Duc, Michał Duchus, Jan Dzida, Rudolf Bielik, Józef Janusz, Stanisław Miodoński, Franciszek Starowczyk i Tadeusz Wójcik. W 1938 roku na budowanej w 1938 roku 1-sza jedynek turystyczna w formie zwycięstwa nad mistrzem Polski Wilkoszem na "Świecie Morza" odbywającym się przy kopalnianym.

Klub sportowy, w tym 30 kajaków, stanowił prywatną własność zawodników i w czasie wojny uległ całkowitemu zniszczeniu. Zniszczeniu nie uległo tylko gorące zamięślenie do czasu w przyszłość, pomimo całkowitego wstrzymania działalności sportowej.

W celu rozwoju życia sportowego przy kopalni "Silesia" w Czechowicach, mgr Robert 1962 / 25 lecie działalności sportowej /.

1. RUCH KOPALNI

Wkroczenie wojsk niemieckich III Rzeszy na teren Czechowic-Dziedzic w początkach września 1939 roku położyło kres istnieniu spółki pod nazwą "Siła i Światło" Spółka Akcyjna Warszawa, do której należała kopalnia Silesia. Zmieniła się nazwa kopalni na Grube Silesia-Dziedzitz OIS i podlegała Zarządowi Komisarycznemu Koncernu "Elektrowerke" A.G. w Berlinie. Od 1944 roku kopalnię przejęła i prowadziła do końca wojny Spółka Akcyjna Energieversorgung Oberschleisen - Bergwerksverwaltung Grube Silesia.

Głównym zadaniem władz okupacyjnych, było jak najszybsze wprowadzenie niemieckiej administracji cywilnej oraz niemieckich zasad organizacyjnych we wszystkich dziedzinach życia publicznego. Ograniczono swobody obywatelskie ludności polskiej, zamknięto polskie szkoły, biblioteki, zlikwidowano przy kopalni organizacje polityczne, społeczne, kulturalne i skonfiskowano ich majątek.

Zarząd i kierownicze stanowiska ruchowe i administracyjne kopalni objęli Niemcy z Bielska, Śląska Górnego i Opolskiego. Pierwszym dyrektorem został inż. Filip pochodzący z Zagłębia Ostrowsko-Karwińskiego, a po nim w 1942 roku funkcję tę pełnił ekonomista, prokurent Beckhaus z Berlina, poprzednio zajmujący na kopalni Silesia stanowisko komisarza koncernu "Elektrowerke". Za ruch dołu odpowiadał inż. Pisch z Bielska. Od 1943 roku do końca wojny dyrektorem kopalni był inż. Bucholtz, pochodzący z Zagłębia Rury. Oprócz wymienionych osób dykcji do kierownictwa kopalni należeli: Halla - kierownik robot górniczych, Alfred Abt - kierownik ruchu maszyn, Liebscher - kierownik ruchu elektrowni i sieci okręgowej, Hans Gura - kier. eksploatacji sieci okręgowej, Emil Bartel p.o.kier.ruchu elektrowni, Staniek p.o.dyrektora administracji.

Niemiecka administracja kopalni, wprowadzając gospodarkę rabunkową starała się zwiększać produkcję w zasadzie bez inwestycji, wykorzystując w pełni załogę, zwiększając o pracowników przymusowych /jeńców/, wydłużając od 1 stycznia 1940r. czas pracy na dole do 8 3/4 godzin, a od 1941 r. na powierzchni do 10 godzin. Pod koniec okupacji czas pracy przekraczał niekiedy nawet 13 godzin na dobę, przy powszechnej pracy w niedziele i święta. Za nieusprawiedliwioną dniówkę karano grzywną, pozbawiano przydziałów dodatkowych żywności, a nawet zsyłano do obozów koncentracyjnych.

Okupanci zastali kopalnię dobrze przygotowaną pod względem eksploatacyjnym i technicznym. Nowo przygotowany poz.VI z uzbrojonym frontem w pokł. 332/27/, w pokł. 327/23/ oraz na poz. IV w pokładzie 308/6/ o korzystnych parametrach technicznych średniej miąższości 1,6 m, długości frontu około 460 m i wybiegu ścian do 650 m, stwarzał możliwości uzyskania maksymalnej produkcji.

Dane statystyczne z okresu okupacji 1940-1944 przedstawia
tablica

Rok	Wydobycie ton		Stan ewid.pr.fiz. St.pr.			Wydajność t/rob			
	rocznie	na dobę	dół	pow.	r-m	tech.adm.	dołowa	ogólna	
1940	389046	1227	667	292	959	31	32	1,848	1,383
1941	390035	1248	741	285	1026	39	41	1,853	1,298
1942	453387	1408	812	277	1089	46	44	1,873	1,356
1943	461870	1375	825	255	1080	45	54	1,580	1,200
1944	449962	1368	803	295	1098	43	42	1,440	1,097

Szczotka, Emil Biernat, Emil Beck, Jozef Knapik, Rudolf Siwiec i Franciszek Gegler. Wymienieni rozprawdzali ulotki, dostarczali partyzantom materiałów wybuchowych, narzędzi do rozkręcania szyn oraz żywności. Wydajnej pomocy finansowej i aprowizacyjnej udzielali im Karol Zięćnik, piekarz oraz Swierczek, prowadzący sklep spożywczy.

Zbierano również fundusze dla partyzantów, wdów i sierot po poległych. Zebrania członków odbywały się najczęściej w mieszkaniu Gazdajki, u którego ukrywało się też wielu ludzi.

Walka z okupantem, stosującym bezwzględny terror, wymagała od ludzi działających w podziemnych organizacjach niezachwianej odwagi, ofiarności i patriotyzmu. Do takich między innymi należy zaliczyć Goglera, który aresztowany i torturowany nie wydał nikogo i zginął w obozie koncentracyjnym w 1944 roku.

W dniu 21 stycznia 1945 roku tj. tydzień przed wkroczeniem wojsk radzieckich na teren Czechowic, odbyło się w mieszkaniu Rudolfa Siwca zebranie członków komórki PPR, na którym dokonano podziału funkcji i tak: wybrano na sekretarza Jozefa Szczotkę, odpowiedzialnego na kopalni za sprawy polityczne i gospodarcze, zastępcę sekretarza Emila Recka, Emila Biernata komendantem straży przemysłowej odpowiedzialnym za zabezpieczenie zakładu, a R.Siwcowi i Gazdajce powierzono sprawy aprowizacyjne.

Kopalnia pracowała do ostatnich dni przed nadejściem frontu do 27 stycznia 1945 roku. Następnego dnia wieczorem hitlerowski "Wermacht" opuścił zakład niczego nie niszcząc i nie rabując. Bez wątplenia było to zasługą działaczy politycznych na czele z Józefem Szczotką oraz wyłonionego kierownictwa ruchu w osobach Teofila Szostka - sztygara maszynowego, Emila Bartla - kierownika elektrowni, inż. Adolfa Zagory - kierownika wentylacji, Józefa Bugaja nadsztygara górniczego, Jakuba Tyrlika - mistrza warsztatów, Alojzego Kostki - technika ruchu powierzchni, Stanisława Bylicy - technika maszynowego, odpowiedzialnych za utrzymanie minimalnego ruchu kotłowni i elektrowni, zabezpieczenia dołu przed zatopieniem i zagazowaniem oraz zapewnienie ciągłości pracy szybów nr 2 i nr 3 dla zjazdu obsługi pomp i górników oddziału wentylacyjnego.

Działania wojenne w rejonie kopalni trwały od 28 stycznia do 7 lutego 1945 roku. Z tego okresu na wyróżnienie za ofiarną i niestrudzoną pracę w ochronie zakładu, z wielu innych należy wymienić na dole: Bogusława Koskę, Jana Maroszkę, Jana Jontecza, Szczepana Żaka, Karola Ludwika, Tomasza Kaszowskiego, Antoniego Stawowczyka, Mariana Ludwika, Józefa Kukuczkę, Mieczysława Lesiewicza, Antoniego Adamca, Władysława Wrębskiego, Adolfa Hermana, Andrzeja Lipowieckiego, na powierzchni z pracowników kotłowni, elektrowni i ruchu maszyn: Gustawa Słoninę, Karola Adamca, Franciszka Szczypkę, Franciszka Sitarza, Józefa Lapczyka, Antoniego i Franciszka Goła, Jana Lesiewicza, Władysława Zajacę, Antoniego Jonkiszę, Antoniego Cziela, Antoniego Dudka, Józefa Grygierczyka, Franciszka Krzysteczko, Wincentego Jodłowca, Jana Owsianego, przy załadunku miazgi dla kotłowni - Alojzego Kostkę, Józefa Bylicę, Romualda Chmielniaka, Alfonsa Bukowskiego, Rudolfa Biela, Franciszka Adamca, Ottona Hermana, Rudolfa Siwca, Jakuba Borgiel, Władysława Siwca, Jana Koskę, Czesława Maja, Jakuba Tyrlika, Piotra Surowkę, Władysława Bolka, Alojzego Górę, Walentego Uziel, Jana Olejaka.

Zródło: "Sprawozdanie z akcji ratowniczej kopalni w okresie frontu"

Od połowy lutego 1945 roku załoga kopalni Silesia rozpoczęła wydobywać pierwszy cenny węgiel około 150 ton na dobę dla odrodzonej Ojczyzny.

Zakończenie drugiej wojny światowej nastąpiło wraz ze zdobyciem Berlina przez wojska radzieckie i polskie i podpisaniu przez pokonane faszystowskie Niemcy III Rzeszy wobec aliantów bezwarunkowej kapitulacji, co miało miejsce w dniu 9 maja 1945 roku, ogłoszonego "Dniem Zwycięstwa".

1. PO WYZWOLENIU

Zakończenie działań wojennych pozostawiło na terenie Czechowic-Dziedzic wiele zniszczeń, obejmujących dewastację dworca PKP tj. wysadzenie zwrotnic, urządzeń nastawni kolejowych, łączności, jak również mostów kolejowych na rzekach Wisle i Białce. Ponadto były uszkodzenia sieci elektrycznej, utrudniające rozruch przemysłu i dostawę energii do podstacji w Starym Bielsku. Z innych okoliczności należy wymienić zarekwirowanie koni i transportu samochodowego, użytego przez okupanta do ewakuacji. Brakowało również żywności, odzieży i opału. Stopniowe przezwyciężanie skutków wojny następowało w środowisku i w kopalni w miarę przywracania komunikacji.

Poprawa sytuacji w dziedzinie aprowizacji i transportu nastąpiła, dzięki pomocy powojennej państw sprzymierzonych z ramienia organizacji "UNRRA". Z pomocy tej kopalnia oprócz żywności, odzieży, butów otrzymała 3 demobilowe samochody ciężarowe oraz 2 konie. Dużą ulgą w zaopatrzeniu w żywność było przejęcie przez kopalnię i zagospodarowanie areału "Nowego Dworu", poniemieckiego majątku.

Powracającym Polakom do kraju z przymusowych robót, obozów koncentracyjnych i służb w wojskach aliantów organizował doraźna pomoc i osadnictwo na "Ziemiach Odzyskanych" Polski Urząd Repatriacyjny tzw. "PUR" z siedzibą w sąsiedztwie dworca PKP - Dziedzice, współpracujący z Międzynarodowym Czerwonym Krzyżem.

Początkowo kopalnia należała do Rybnickiego Zjednoczenia Przemysłu Węglowego w Rybniku, zarządzanego przez Centralny Zarząd P.W. w Katowicach. W tym czasie wydzielono z kopalni elektrownię, która przeszła pod zarząd Sieci Okręgowej z siedzibą w Bielsku, /z nadzorną jednostką Centralnym Zarządem Energetyki w Katowicach / ponadto tartak, skład węgla "Sila" w Starym Bielsku. Utworzono wyodrębnione przedsiębiorstwo, podległe resortowi budownictwa, dla eksploatacji zwałów żużla kotłowego, który początkowo w całości wysyłano dla odbudowy Warszawy i następnie zbywano okolicznej ludności a w końcowej fazie rozpoczęto prefabrykację pustaków. W 1948 roku decyzją C.Z.P.W. w Katowicach kopalnię włączono do Mikołowskiego Zjednoczenia P.W. z siedzibą w Mikołowie, a następnie w 1950 roku do Jaworznicko-Mikołowskiego Zjednoczenia P.W. z siedzibą w Mysłowicach, które powstało z połączenia Zjednoczeń Krakowskiego i Mikołowskiego. Pierwszym dyrektorem kopalni po wyzwoleniu był inż. Antoni Godek a zawiadowcą inż. Józef Żyła. Funkcję sekretarza P.O.P i przewodniczącego Rady Zakładowej w jednej osobie pełnił Józef Szczotka, a po jego zabójstwie dnia 2.II.1945 roku, obowiązki sekretarza przejął Emil Biernat, a Radę Zakładową reprezentował Adolf Grzywacz.

W 1948 roku dyrektor inż. A. Godek zostaje przeniesiony do Zjednoczenia a później do Ministerstwa, a stanowisko dyrektora kopalni w 1949 r. obejmuje inż. J. Żyła, który przez krótki okres 1948 roku był dyrektorem kopalni Bolesław Śmiały. W czasie jego oddelegowania funkcje zawiadowcy w latach 1948 - 1950 pełnił inż. Andrzej Kropaczek. Po katastrofie gorniczej na kopalni Jankowice w 1950 roku funkcje dyrektora tamtejszej kopalni obejmuje inż. J. Żyła / później dyrektor kopalni 1 Maja /. Od tego czasu obowiązki dyrektora kopalni Silesia pełni mgr inż. Karol Banzel, który przyszedł z kopalni Chwałowice. Równocześnie z mianowaniem dyrektora Banzela, obowiązki zawiadowcy ruchu objął inż. Wacław Targosz z kopalni Brzeszcze.

Kierownicze funkcje w tym okresie pełnili: Teofil Szostek, kier. ruchu maszyn powierzchni i dołu, Ludwik Kotula - kier. planowania i zaopatrzenia, Gustaw Cholewa - kier. ekspedycji, Emil Bartel - kier. elektrowni, Franciszek Zemlak - kier. personalny, Leon Pałosz - kier. przeróbki, mgr Wójcik a od 1946 roku mgr Robert Wiesner - kier. administracji, Adolf Pończa - kier. działu budowlanego, Władysław Zięba - kier. robot gorniczych, mgr inż. Adam Lichtenberg - kierownik działu wentylacji, Henryk Ruman - kierownik miernictwa, nadsztygarzy - Józef Bugaj, Robert Polaszek, Jan Dofek, kierownicy oddziałów wydob. - Teodor Studnicki, Jan Brzezniak, Józef Mentel.

z robót przygotowawczych dla wymogu wzrastającego wydobycia węgla, na który zczona wojną gospodarka narodowa. Wyposażenie maszynowe dołu i urządzeń wobec forsownego wydobycia przez okupanta postępującego wg hasła "Rader müssen Zieg" / koła muszą obracać się dla zwycięstwa /, było wyniszczone, wymagające remontu. Zadania te stały się możliwe do zrealizowania przy ofiarnym załogi i dozoru, zważywszy na ogólny brak niezbędnych materiałów i narzędzi w warunkach niedostatecznego zaopatrzenia w żywność. I tak w połowie lutego 1945 roku zaczęła wydobywać początkowo 150 ton na dobę, by osiągnąć średnią roczną 471 ton 774 ton.

Stanie w górnictwie węgla w 1945 roku przedstawiało się

m-c	doł fiz.	pow.fiz.	tech.doł.	tech.pow.	administr.	razem
marzec	334	305	25	10	41	715
grudzień	703	416	24	10	44	1197

W końcu roku kopalnia zatrudniała 205 jenców niemieckich, z tego na dole 105 a poza-
 -rzeczni.

2. KOPALNIA W OKRESIE PLANÓW GOSPODARCZYCH

/ 1947 - 1960 /

W ramach planów gospodarczych w latach powojennych z wyjątkiem lat 1945 - 1946, w któ-
 -rzonych możliwościach dokonano najniezbędniejszych remontów maszyn i urządzeń,
 -organizacyjnego i podstawowego zabezpieczenia bytowo-socjalnego załogi, były
 -ektywne zadania wydobywcze, realizowane działalnością inwestycyjną. Na
 -naczonego na dany okres maksymalnego wydobycia dobowego podzielono rozwój
 -py:

pierwszy	lata 1947-1960	z docelowym wydobyciem	1600 ton/dobę
drugi	" 1961-1975	" "	3500 "
trzeci	" 1976-1987	" "	4800 "

W pierwszym okresie kopalnia rozpoczęła realizację planu 3-letniego /1947-1949/ zwanego
 -y kraju, wykonany w ilości 1019580 ton, zajmując pierwsze miejsce w resorcie
 -konanie planu. Wydobywano z poz. V pokł. 312/8/, 315/11/ oraz z poz. IV pokł.
 -29/, udostępniono nowe pola wydobywcze między poz. III i II, w skrzydle
 -perspektywa eksploatacji pokładów od 307/4/ do 328/24/, intensyfikowano roboty
 -dla ciągle wzrastającego frontu wydobywczego.

W drugim okresie wydobywania w tonach /a/, dziennego z niedzielami ton/dobę /b/,
 -owej ton/robodn. /c/, ogólną ton/prac.dn./d/, dni roboczych z niedzielami /e/
 -ższa tablica:

Rok	a	b	- 29 - c	d	e
1945	111623	471	1,147	0,618	237
1946	263067	774	1,359	0,835	340
1947	311120	920	1,482	1,009	338
1948	332560	987	1,485	1,057	337
1949	375900	1175	1,473	1,084	320

Na szczególną uwagę zasługuje kolumna "e" dotycząca przepracowanych dni roboczych w ciągu roku.

W planie 6-letnim / 1950 - 1955 /, zwanym planem rozbudowy kraju, kopalnia - założone wydobyte 1300 ton na dobę - osiągnęła z przekroczeniem w wysokości 1353 ton w 1953 roku, z podziałem na poz. III-447 ton, poz. V-493 ton, poz. VI-411 ton. Średnia ilość czynnych ścian wynosiła początkowo 4, a następnie 3 przy długości frontu ścianowego 810 m w 1950 roku do 491 m w 1955 roku i odpowiednio średnim postępie dobowym 0,75 do 1,1 mb.

W kolejnym planie 5-letnim / 1956 - 1960 /, kopalnia rozwinęła wydobyte do wielkości 1634 ton na dobę w 1960 roku przy dyrektywnym wskaźniku 1600 ton. W tym okresie następuje od 1958 roku koncentracja na dwóch poziomach tj. III i VI, z udziałem wydobywania z poziomu VI około 1100 ton na dobę. Eksploatowano na poz. III kolejno pokł. 312/8/ i 315/11/, a na poz. VI równocześnie pokł. 308/6/ w partii centralnej, 312/8/ i 323/16/ w partii wschodniej.

Podstawowe wskaźniki kopalni za lata 1950-1960 przedstawiono w tabeli: wydobyte roczne w tonach/a/, wydobyte w dni powsz. ton/dobę /b/, wydajność dołowa ton/robodn. /c/, wydajność ogólną ton/pracdn. /d/, dni powsz. /e/, niedziele wydob. /f/, zatrudnienie ogółem przedsiębiorstwo bez uczniów /g/, w tym prac. umysł. /h/.

Rok	a	b	c	d	e	f	g	h
1950	370454	1247	1,534	1,003	297	34	1594	134
1951	370705	1228	1,627	1,038	302	24	1564	151
1952	374611	1232	1,650	1,058	304	26	1519	161
1953	410055	1353	1,743	1,098	303	26,5	1640	171
1954	373199	1228	1,734	1,042	304	33	1625	186
1955	350309	1152	1,569	0,954	304	27	1626	193
1956	395251	1209	1,508	0,965	303	26	1683	200
1957	374951	1179	1,380	0,884	302	20,5	1796	189
1958	448420	1458	1,614	1,040	301	7	1852	180
1959	453954	1464	1,664	1,074	303	7	1830	170
1960	509860	1634	1,775	1,163	306	6	1820	163

Pierwsze cztery lata planu 6-letniego miały tendencję wzrostową, natomiast w dwóch ostatnich wystąpił spadek wydobywania, trwający do końca trzeciego kwartału 1957 roku. Na okoliczność tą wpłynął planowany remont szybu nr 2, polegający na wymianie dźwigarów, prowadnic i przedziału drabinowego, wymianę częściową obmurza i pogłębienie szybu z poz. IV na V, wybudowaniu nowego budynku maszyny wyciągowej i wymianie zużytej maszyny parowej na elektryczną. Umożliwiło to przy zwiększeniu udźwigu z 2,8 do 4,2t ciągnięcie 4 wozów ładownych w miejsce dotychczasowych 2-ch.

Dla osiągnięcia wzrostu wydobywania 1600 ton na dobę w latach 1958-59 wykonano przebrojenie dźwigarów i prowadników szybu nr3 dostosowując je do skorygowanego pionowania wobec skrzywienia obmurza na głębokości około 200 m od zęb. Przeprowadzono również kapitalny remont parowej maszyny wyciągowej. Wykonawcą robót górniczych szybowych było Przedsiębiorstwo Robót Górniczych w Sosnowcu, a maszynowych PEnPW Chorzów. Brygadami roboczymi kierowali bezpośrednio Waleczek i Machura.

Po roku 1955 następuje zauważalna stopniowa poprawa w urabianiu węgla przez

alowych, napełnionych sprężonym CO₂, pod ciśnieniem 50 atm. z których w momencie rozprężający się pod ciśnieniem około 1200 atm. CO₂, powodował rozluźnianie węgla sznym lepszym wypadem asortymentowym. Zastosowanie 2 nowoczesnych pneumatycznych wrębiarek "Eiekhoff" SL-II znacznie poprawiło wykonywanie wrębu na III-ciej zgotowawczej. Zmieniły się radykalnie warunki bezpieczeństwa pracy i kierowanie ropy z chwilą wprowadzenia w miejsce wyłącznie dotychczas stosowanej obudowy czarnej, indywidualnej obudowy stalowo-członowej typu "Gerlach". Te działania a wzrost wydajności na węglu z 5090 kg/rob.d. w 1956 r. do 6208 kg/rob.dn. w 1960 wiodnio na wzrost wydajności ogólnej z 965 kg/prac.dn. do 1163 kg/prac.dn. sowanie po raz pierwszy w 1957 r. w robotach kamiennych 2 ładowarek zasierżutnych aziło się osiągnięciem wskaźnika mechanicznego ładowania w 1960 roku na poziomie

wnienie przewozu dołowego przez wprowadzenie 3 szt. lokomotyw akumulatorowych poprzedzającym uruchomieniem rozdzielni i ładowni akumulatorów na poz. VI, stało em elektryfikacji dołu.

żnych obiektów powierzchni kopalni należy wymienić wybudowanie w latach 1947-1950 Socjalnej z kompleksem przedszkolnym dla 300 dzieci z pomieszczeniami dla łużby Zdrowia.

ł budynek nowej łaźni górniczej na 2500 miejsc, łącznie z lampownią, cechownią, nicznymi, połączony nadziemnym pomostem z szybu nr 3, wznoszony w latach 1953- zdecydowanie poprawił warunki sanitarno-higieniczne załogi.

odzenie kopalni z eksploatacją na skrzydła wymagało poszerzenia obszaru do 11,8 km², co nastąpiło akceptacją WUG w 1958 roku.

od licznych trudności ruchowych występujących w tym okresie należy wymienić wodne w 1950 r., wynikłe przy eksploatacji pokł. 307/4/ na poz. III. Zwiększony ujmowany na poz. VI, wobec niskiej wydajności pomp tego poziomu oraz w pompowni r poz. II zmusił chwilowo kopalnię do zastosowanie kłopotliwego wyciągania wody em nr 3 na powierzchnię. Zagrożenie wodne tymczasowo - opanowano zabudowaniem ej pompy na poz. II a ostatecznie problem rozwiązano w oparciu o ekspertyzę rakowie, wykonując nową pompownię na poz. VI i instalując 2 agregaty pompowe w Walbrzychu o wydajności po 4,5 m³/min. każdy, z silnikami "Siemensa" po 800

atacja na poziomie III w części zachodniej pokładu 308/6/ z wybiegiem ściany do odległość około 1000 m zasygnalizowała kierownictwu kopalni rozmiar zagrożenia i konieczność podjęcia decyzji dla poprawy stanu wentylacji głównej. Efektem fo wycofanie z ruchu na szybie nr 1 starych promieniowych wentylatorów o wydaj- m³/min. i depresji 80 mm słupa wody i uruchomienie nowej stacji wentylatorów arametrach 7500 m³/min. i 180 mm słupa wody.

ka ruchowa udowodniła, że poprawa wentylacji opływowej przez pracę wentylatora parametrach nie zapewniła maksimum bezpieczeństwa przy systemie wybierania do tej sytuacji, znając publikowane doświadczenia i wyniki górnictwa w kopalniach łąbia Ruhry, kierownictwo kopalni postanowiło wprowadzić odmetanowanie pokładów, na wierceniu szeregu otworów w stropie i ociosach chodnika wentylacyjnego nad postępującym frontem ściany i ujęcia metanu do rurociągów depresyjnych, z halą kompresorów ssących na powierzchni. Przedsięwzięcie to miało charakter skali resortu a zdobyte doświadczenia ruchowe wykorzystano przy budowie nowych nowych kopalń w Rybnickim Okręgu Węglowym IROWI. Tym tematem po raz pierwszy i zajął się na kopalni Silesia inż. Ludwik Kotula, późniejszy dyrektor kopalni powołanym zespole dla technicznego rozpoznania i zastosowania odmetanowania na astniczyli z ramienia kopalni Silesia - dyrektor agr inż. Karol Banszel, planowania inż. Ludwik Kotula, główny mechanik inż. Alojzy Kostka, agr aw Kapica - projektant Biura Projektów Gazownictwa oraz Jan Durczok - Rybnickie mcze P.W. Zespół ten po zapoznaniu się z powyższym problemem na wyjeździe w NRF to realizacji odmetanowania, a rozruch stacji sprężarek nastąpił w lutym 1959

roku. W ten sposób osiągnięto poprawę bezpieczeństwa pracy na dole i dodatkowe efekty ekonomiczne w formie sprzedaży mieszanki gazowej / 75-55 % CH₄ / dla celów technologicznych Rafinerii Nafty w Czechowicach.

Położenie kopalni w widłach rzeki Wisły i Białej oraz osiadanie terenów podebranych przez eksploatację pokładów węgla, od szeregu lat stwarzało, podczas dużych opadów deszczu i wezbraniu wód w tych rzekach, powierzchniowe zagrożenie wodne. W okresie letnim 1950 roku miała miejsce powódź z podniesieniem poziomu wód o 5 m ponad stan normalny, a w następstwie przerwanie nieszczelnych i słabych wałów od strony wschodniej na rzece Białej. Wody zalały gminę Kaniów i utworzyły ogromny zalew sięgający pod Jawiszowice. Nastąpiło zalanie terenu kopalni łącznie z dworcem kolejowym i zagrożenie szybu nr 3 wdarcie wód do kopalni. Wspomniane przerwanie wału wschodniego na rzece Białej uratowało kopalnię od katastrofy. Zagrożenie od wód powierzchniowych kopalni ustąpiło po długoletnich pracach inżyniersko-regulacyjnych, z poszerzeniem i wzniesieniem nowych wałów na rzece Białej i Wiśle, wybudowaniu 2 lokalnych przepompowni wody i wykonaniu służby dla odcięcia wód z Zakładu Papierni i Młynówki Komorowickiej. Całkowite zabezpieczenie kopalni od powodzi nastąpiło po wybudowaniu zapory na Wiśle w Goczałkowicach w lipcu 1955 roku, stanowiącej zbiornik wody dla potrzeb przemysłowego okręgu Górnośląskiego. W owych czasach ta gigantyczna inwestycja była chlubą 6-letniego planu narodowego.

Dla przeglądu całości wydarzeń rozwoju kopalni w pierwszym etapie, należy uwidocznic zrealizowane następujące przedsięwzięcia ruchowo-inwestycyjne:

Rok 1947 :

- oddanie do użytku drogi o nawierzchni brukowej łącznie z kanalizacją obecnie ul. Górniczej, łączącej kopalnię z kolonią robotniczą
- uruchomienie rurociągu Ø 200 mm wody pitnej z Czechowic do kopalni, z odgałęzieniem do kolonii robotniczej i urzędniczej.

Rok 1948 :

- zamontowanie i uruchomienie sprężarki tłokowej "Flotmann" o wydajności 2400 m³/godz. i 6 atm.
- główny przegląd maszyny wyciągowej szybu nr 3 z udziałem fachowców firmy Breilfeld Danek z Pragi Czeskiej.

Rok 1949 :

- oddanie do użytku drogi o utwardzonej nawierzchni ul. Józefa Szczotki
- dostawa 5 szt. wrębiarek łańcuchowych "Sulivan" produkcji USA, o napędzie powietrznym
- dostawa 100 szt. szwedzkich młotków "Atlas-Copco"
- dostawa 500 szt. wozów o pojemności 850 l z fabryki "Montana" Katowice.

Rok 1950 :

- wybudowanie Domu Akcji Socjalnej dla 300 dzieci z przychodnią lekarską
- dostawa 6 szt. lokomotyw powietrznych firmy "Jung" o mocy 50 KM każda.

Rok 1951 :

- zakończenie kapitalnego remontu zakładu przerobczego łącznie z budynkami wykonawca P.M.U.G./
- zainstalowanie sprężarki 2 WG / ZSRR / o wydajności 6000 m³/godz., 6 atm.

Rok 1952 :

- zainstalowanie sprężarki "Borsig" o wydajności 6500 m³/godz. 6 atm
- uruchomienie nowego typu nawęglania kotłowni za pomocą taśmociągów transportowych, gumowych zamontowanych w krytym moście
- rozbudowa wodoczysteczalni z instalacją pozwalającą dostarczać kotłom lepiej zmiękczonej i odgazowanej wody.

Rok 1953 :

- zastosowanie 4 szt. popychaków typu Cyklop produkcji krajowej.

Rok 1954 :

- oddanie do użytku 2 przeciwpowodziowych pompowni z pompami o wydajności po 30 m³/min, po dwie w każdym budynku.

zainstalowanie sprężarki wysokoprężnej Rudolf Mayer z Zagłębia Ruhry, o wydajności 630 m³/godz. 5 stopniowej o końcowym ciśnieniu 175 atm.

próby zastosowania do urabiania węgla systemem firmy angielskiej "Gulick", polegające na rozsadzaniu calizny węglowej za pomocą hydraulicznych żerdzi, uzbrojonych w cylinderki i tłoczki rozpierane hydraulicznie, usuwane z otworów odwierconych w węglu; wobec negatywnych wyników zaniechano stosowania.
dostawa z NRF wiertnic wielkośrednicowych typu "Fortschritt" i rozpoczęcie pierwszych wierceń drenażowych dla ujęcia metanu.

uruchomienie zmodernizowanego szybu nr 2, pogłębionego do poz. V
oddanie do ruchu na poz. VI komory dla zajezdni lokomotyw akumulatorowych, ładowni i rozdzielni,
wprowadzenie 3 szt. lokomotyw akumulatorowych firmy angielskiej "Cleyton",
wybudowanie hali sprężarek dla ładowania nabożnic "Cardex",
zastosowanie w robotach kamiennych 2 szt. ładowarek zasierżutnych LZKL-P.

wprowadzenie obudowy indywidualnej, ciernej, stalowocłonowej typu Gerlach w pokł. 308/6/ i 312/8/ z poz. VI-V
oddanie do ruchu hali odmetanowania z rozdzielnią, transformatorami siły i światła, wyposażoną w 2 sprężarki firmy austriackiej "Strager", w 2 analizatory metanu typu "Magnos" oraz kalorymetr Junkersa.

uruchomienie na szybie nr 1 nowych wentylatorów osiowych z możliwością osiągnięcia wydajności 7500 m³/min i depresji do 180 mm słupa wody,
przebrojenie szybu nr 3, kapitalny remont maszyny wyciągowej parowej,
wprowadzenie 2 szt. wrebniarek pneumatyczno-hydraulicznych firmy "Eickhoff" SL-II,
uruchomienie wagi kolejowej o nośności do 100 ton

oddanie do użytku budynku łazni systemu szafkowego na 2500 miejsc

1. ROZBUDOWA KOPALNI

W początkowych latach drugiego etapu rozbudowy kopalni ze wzrostem wydobycia ponad 1600 ton na dobe wystąpiło pogorszenie jakości urobku oraz trudności zbytu węgla, wynikłe z przeciążenia urządzeń sortowni, których zdolność maksymalna wynosiła 1400 ton węgla handlowego, stając się tym samym wąskim ogniwem ciągu produkcyjnego kopalni. Sytuacja ta powodowała stałe reklamacje odbiorców, konieczność przeklasyfikowania węgla oraz udzielanie bonifikat jakościowych, co rzutowało na zniżenie średniej ceny zbytu węgla. Problem ten w aspekcie dużego zapotrzebowania na węgiel i ograniczonych możliwości finansowania ze strony państwa, rozważany przez władze resortu, zjednoczenia z kierownictwem kopalni rozwiązano przyjmując koncepcje budowy nowego zakładu przerobczego, nowego poziomu wydobywczego i wzrostu wydobycia kopalni do 3500 ton na dobe.

Należy zaznaczyć, że zagadnienie rozwoju kopalni opracowywały jako projekty wstępne odrębnie Biuro Projektów Górniczych w Katowicach i Biuro Projektów Górniczych w Krakowie, z których to opracowań przyjęto do realizacji projekt krakowski, preferujący rozbudowę kopalni w kierunku podwojenia dotychczasowego wydobycia, w przeciwieństwie do projektu katowickiego, wyrażającego się sceptycznie w zakresie wzrostu wydobycia i rentowności. Projektowanie nowego zakładu przerobczego, dróg transportowych, przebudowy szybow nr 1 i nr 2 objęło Biuro P.W. "Separator" w Gliwicach.

W ten sposób rozpoczął się dla kopalni drugi etap rozwoju, zapewniając środowisku stanowiska pracy i stabilizację życia.

Resortem Górnictwa wówczas kierowali: Min. mgr inż. Jan Mitrega, a działalnością inwestycyjną resortu Viceminister mgr inż. Karol Fabris, Jaworznicko-Mikofowski Zjednoczeniem P.W. - Naczelnym Dyrektorem mgr inż. Ignacy Musiałski i Dyrektorem Technicznym mgr inż. Albin Wojakowski. Kopalnię reprezentowali Dyrektorem mgr inż. Karol Banzel, Naczelnym Inżynierem mgr inż. Władysław Rus, Kierownikiem Robot Górniczych mgr inż. Zbigniew Wieczorek. Niebawem po przejściu dyr. K. Banzela na emeryturę funkcję dyrektora kopalni objął mgr inż. Władysław Rus, działem inwestycyjnym kopalni kierował inż. Julian Mazurkiewicz, z którym ściśle współpracowali w sprawach branżowych Gł. Inż. d/s Jakości inż. Kazimierz Paszek i Główny Inżynier d/s Energo-Maszynowych inż. Alojzy Kostka oraz inspektorzy nadzoru mgr inż. Irena Kucharska, mgr inż. Władysław Drożdż, mgr inż. Eugeniusz Bodzek i mgr inż. Stanisław Osierda.

Rozbudowę kopalni poprzedzało - powiększenie obszaru górniczego do 16,3 km², co nastąpiło decyzją M.G. i E. z 12 lipca 1961 roku i opracowanie dokumentacji geologicznej przez C.U.G. w 1963 roku. Geologiczne rozpoznanie złoża przeprowadzono 10-ma otworami wiertniczymi, odwierconymi w latach 1947, 1957-1960, 1962-1963, które pozwoliły na określenie zasobów węgla w nowym polu północnym do poz. IV w ilości 27,5 milionów ton, ponadto wiercenia potwierdziły prognozowaną wzmoczoną gazowość nowego pola północnego. Nawiercony gaz o składzie 96 % metanu na kontakcie karbonu z nakładem wykazywał ciśnienie przy zamkniętym otworze 10 atm. Z tych względów zaprojektowano i ustalono maksymalne wydobycie z nowego poziomu w polu północnym w wysokości 2000 ton/dobe, które z wydobyciem 1500 ton z starej kopalni, pola południowego łącznie dawało 3500 ton/dobe.

Dla projektowanego zwiększenia wydobycia należało wybudować nowy poziom I, podnieść zdolność produkcyjną i funkcjonalność transportu pionowego przez rekonstrukcje szybow nr 1, 2 i 3 wybudować nowe szyby peryferyjne nr 4 i nr 5, za rzeką Wisłą, wybudować nowy zakład przerobczy wraz z dworcem kopalnianym oraz wykonać towarzyszące zadania inwestycyjne, obejmujące stacje wentylatorów głównego przewietrzania na szybie nr 5, nową stację odmetanowania oraz inne jak zasilanie kopalni w energię elektryczną, budownictwo mieszkalne z infrastrukturą socjalną.

Kolejna sciana w tym pokładzie, prowadzona w partii centrum wschód, systemem poprzecznym, na zawał, z rygorami w warunkach specjalnych, również zatrzymano. Okazało się, że w momencie zafamywania się piaskowca następowało przewracanie obudowy, wgniatanie jej w spąg na głębokość do 0.5 m i tworzenie się szczelin w stropie na linii frontu sciany na niebezpieczną wysokość. Równocześnie występował wypływ wody powodujący rozmiękanie spagu. Dalsze próby wybierania tegoż pokładu w październiku 1969 roku przy zastosowaniu podsadzki pneumatycznej, również nie powiodły się, na skutek lasującego się łupku skały płonej i zamulania rurociągów podsadzkowych. W latach 1973-74 uruchomiono kolejno dwie sciany w systemie poprzecznym ze względu na bezpieczeństwo pracy zatrzymano i ostatecznie zaniechano za zgodą władz górniczych C.U.G. w Tychach.

Opisane niepowodzenia ruchowe powtórzyły się z kolei w ścianie w pokładzie 212/2 /G/ w partii centrum zachód, uruchomionej w październiku 1968 r. , a zatrzymanej po 3 miesiącach, wobec analogicznych trudności z zawałem stropu. W następnej ścianie w tym pokładzie, w partii centrum-wschód uruchomionej w styczniu 1969 r., z zastosowaniem dwukierunkowego urabiania, zagęszczona obudowa, pomimo wypływu wody i okresowych wzmożonych ciśnień, eksploatację opanowano. Zdobyte doświadczenia ruchowe pozwoliły na wybranie tego pokładu w partii zachodniej do stycznia 1975 roku, a w partii centrum-wschód do IV kw. 1978 r. W wymienionych partiach pokładu stosowano naprzemian w zależności od warunków hydrologiczno-górniczych i długości pochyłej piętra /która dochodziła do 400 m / system ścianowy podłużny lub poprzeczny.

Zaniechanie wybierki w pokładzie 212/1 i powolny rozwój eksploatacji w pokł. 212/2 spowodował, że w 1968 r. z poz. I wydobywano średnio rocznie 307 ton/dobe, odpowiednio w 1969 r - 923 ton , a w 1970 r. 1225 ton, co odbiegało od projektowanego wydobywania. Stopniowa poprawa następuje wraz z uruchomieniem w grudniu 1969 r. pierwszej, od pola, o wybiegu 200 m, ściany w pokładzie 214/1-2 /CD/, o wysokości 2,3 m i następnych w obu skrzydłach, prowadzonych z wymuszaniem zawału stropu metoda torpedowania. Rozwój elektryfikacji robót przygotowawczych pozwolił na uruchomienie 2 ścian w tym pokładzie, po jednej w skrzydle centrum-zachód i centrum-wschód, jednakże dopiero od stycznia 1973 r. Przejście z eksploatacją do tego podkładu stworzyło możliwości rozwinięcia wydobywania do 2000 ton na dobe z poz. I.

Zestawienie średnio rocznego wydobywania dobowego kopalni w latach 1961 - 75 z podziałem na pole południowe i przyrostem z pola północnego przedstawiono poniżej :

Wydobycie dzienne ton

Rok	ogółem	pole południowe	pole północne
1961	1669	1669	-
1962	1682	1682	-
1963	1659	1659	-
1964	1720	1720	-
1965	1695	1695	-
1966	1789	1789	-
1967	1802	1778	24
1968	2230	1923	307
1969	2424	1501	923
1970	2514	1289	1225
1971	2692	1343	1349
1972	3057	1600	1457
1973	3424	1674	1750
1974	3181	1606	1595 x
1975	3668	1671	1997

x/ katastrofa górnicza

68 roku ze stabilizacją ponad 1600 ton od 1972 roku. W polu tym z poz. III i no pokłady: 315/11/, 318/1/12/, 318/2 /12a/, 323/16/, 325/1 /19/, 327/23/ oraz poziomu IV pokłady 308/6/, 312/8/, 315/11, 318/1 /12/, 323/16/, 325/1 /19/, 0/25/, a w partii wschodniej 307/4/, 308/6/, z poziomu V pokłady 308/6/, 312 /8/, 0/25, 335/29/, z poziomu VI pokłady 308/6/, 312/8/, 314/10/, 315/11, 323/16/ oraz d 1974 roku skoncentrowano całkowicie wydobycie na poz. IV wybierając w skrzydle pokł. 307/4/ i 308/6/ a w skrzydle zachodnim pokł. 315/11/ i 325/1 /19/. urobku z tego poziomu odbywało się zmodernizowanym szybem nr 3.

968 roku pole południowe występuje jako I Rejon kopalni z 3 oddziałami i i 1 przygotowawczym, a pole północne jako II Rejon, początkowo z jednym ydobywczym i 1 przygotowawczym, dochodząc w miarę wzrostu wydobycia w 1975 r. do wydobywczym. Stanowisko kierownika Rejonu I pełnił mgr inż. Jerzy Maga, Rejonu Henryk Konieczko. Sztęgarami oddziałowymi w tym czasie byli: Leon Buchta, Jerzy Andrzej Machalica, Jerzy Kwaśny /rob.przygotowawcze/, w polu północnym Adam adysław Matejko, Stanisław Apryas i w robotach przygotowawczych mgr inż. Zdzisław następnie mgr inż. Aleksander Zięba.

ernizacji kopalni przełomowym wydarzeniem technicznym było podjęcie decyzji o zji ścian w polu południowym, w warunkach zagrożenia gazowego IV kategorii. W tej zą pomoc tutejszej kopalni okazała kopalnia Brzeszcze, udostępniając wzorcowa e i umożliwiając przeszkolenie dozoru i elektryków łącznie z możliwością odbycia Sprowadzenie i zainstalowanie zamówionej aparatury rozdzielczej 6 KV i 0,5 KV, sprzętu łączeniowego w obudowach ognioszczelnych oraz kabli, pozwoliło w grudniu na elektryfikację wrębienia w ścianie pokł. 312/8/ z poz. VI/Va, w partii Po 8 dniach pozytywnego wrębienia, niespodziewany duży uskok, spowodował wybierania ściany i konieczność przeprowadzenia całego osprzętu mechanicznego i 30 do pokł. 308/6/ w tej samej partii, położonego od zatrzymanej ściany o 2 km. e ściany z pełnym powodzeniem nastąpiło 3 maja 1963 roku. Wkrótce w maju 1964 dzono do tej ściany pierwszy kombajn KWB-2 z przenosnikiem typu "Slask". Poprawa racy nastąpiła również w chodniku podścianowym, gdzie stanowisko przy zafadunku kiem oświetlono lampami ognioszczelnymi. Uruchomiono pierwszą pompę przodkową owaną. Ponadto oświetlono lampami aż do szybu nr 3 przekop główny na poz. VI. W kopalnia na czynne 4 ściany w polu południowym, dwie prowadziła z zastosowaniem H-60 i przenośnika scianowego "Slask", a pozostałe dwie wyposażone były w kombajn łpracujące z przenosnikiem "Slask".

poprawienia wypadu sortymentów grubych w 1968 roku przeprowadzono próby urabiania struga w ścianie pokł. 328/24/ z poz. III - II w partii zachodniej z wynikiem

wyposażeniem ścian w kombajny, unowocześniano uzbrojenie frontu scianowego przez wymianę obudowy czarnej typu "Gerlach" na obudowę "Valent" o lepszych parametrach ch , a następnie na obudowę hydrauliczną GS z indywidualnym podciąganiem, która ostała zastąpiona obudowa indywidualna GIG-SHC-40s o doskonalszych walorach ch z zasilaniem centralnym.

zwojem elektryfikacji ścian systematycznie postępuje mechanizacja w robotach zycznych z zastosowaniem energii sprężonego powietrza i elektrycznej. Pierwsze e wrębozespołu urabiająco-ładującego, zasilanego energią elektryczną dokonano w roku w chodniku wentylacyjnym pokł. 323/16/ z podawaniem urobku na lekki zgrzeblowy PZL uzyskując postęp miesięczny 120 mb. Maksymalny postęp 185 mb/m-c chodniku kier.pokł. 214/1-2 zach.poz. I w 1975 roku. W kategorii robot kamiennych miesięczne postępy z 60 mb do 109 mb .a wynik ten osiągnięto na przekopie poz. I przez urabianie MW skalnym-dynamitem z odpalaniem zapalarka typu ZM-100 z blokada metanometryczna do 1 % CH₄ i równoczesną pracą dwóch ładowarek ch LZK-1p. W 1973 roku po raz pierwszy wprowadzono przy pobierkach spagu -kę typu "Hausherr".

W 1975 roku, w wyniku pełnej kombajnizacji scian osiągnięto wskaźnik maszynowego urabiania w wysokości 100 % natomiast w robotach przygotowawczych wskaźnik wybierania mechanicznego urobku wyniósł średnio 63,1 %.

Dla usprawnienia transportu szynowego na dole wprowadzono od 1966 r. wozy średnie o pojemności 1740 l, pozostawiając małe wozy 945 l w ilości potrzebnej do obsługi szybika z poz. VI na IV. Wprowadzono również dalsze 5 lokomotyw akumulatorowych, austriackiej firmy "Elin", każda o mocy 38 KW. W październiku 1969 r. zastosowano na poz. I przewóz załogi do przodków na trasie długości 1,5 km, eliminując uciążliwość dojścia i powrotu z miejsca pracy.

Stopień natężenia elektryfikacji dołu prezentuje poniższe zestawienie :

Rok	Ogólna moc silników zainstalowanych na dole /bez pomp gł. odwadniania KW	w tym elektrycznych KW	wskaźnik elektryfikacji dołu %
1964	3314	628	18,95
1965	3393	839	24,73
1966	3177	1160	36,51
1967	3847	1987	51,65
1968	4372	2462	56,31
1969	6025	3980	66,06
1970	6025	3980	66,06
1975	7398	5898	79,72

Wdrożenie elektryfikacji do przodków przyniosło spadek zużycia powietrza sprężonego o 70 m³ na tonę węgla, co w skali roku dało oszczędność 2,8 mln zł. i zwrot kosztów zainstalowanych urządzeń w ciągu 2 lat. Należy zaznaczyć, że całość tego programu kopalnia wykonała we własnym zakresie, bez udziału firm obcych, pod nadzorem Kopalni Doświadczalnej Barbara.

Dla zobrazowania wpływu elektryfikacji dołu na wskaźniki zużycia energii na 1 tonę wydobywanego węgla, przytacza się następujące dane:

Rok	Wskaźnik zużycia prądu kwh/tonę	Wskaźnik zużycia pary kg/tonę	Wskaźnik zużycia pow. sprężonego
1961	46,23	304,01	348,03
1965	46,53	247,86	324,29
1970	59,05	316,50	255,53
1975	60,09	134,59	201,15

Odbiciem zachodzących korzystnych zmian w gospodarce energetycznej kopalni jest zauważalny spadek jednostkowego zużycia pary i powietrza sprężonego na jedną tonę wydobycia przy nieznacznym jednostkowym wzroście energii elektrycznej.

Postęp techniczny w mechanizacji urabiania i ładowania w robotach przygotowawczych i eksploatacyjnych uwarunkował koncentrację tj. zmniejszenie ilości przodków przy równoczesnym wzroście postępu i urobku średnio na dobe.

Koncentracje w robotach przodkowych i wybierkowych za lata 1961, 1965, 1970 i 1975 przedstawiono poniżej :

miary

1.Srednia dzienna ilość przodk.kamiennych	-	5,5	3,4	4,2	3,5
2.Srednia dzienna ilość przodk.kam.-węglow.	-	6,9	6,0	11,4	4,1
3.Srednia dzienna ilość przodk.węglowych	-	0,8	0,2	0,6	0,2
4.Srednia dzienna ilość scian z obłożeniem	-	4,1	3,6	6,0	5,9
5.Sredni postęp przodk. kamiennych	mb/d	1,55	1,96	2,06	2,43
6.Sredni postęp przodkow kamiennowęglowych	mb/d	1,30	2,17	2,21	4,84
7.Sredni postęp przodkow węglowych	mb/d	2,42	4,41	4,10	5,0
3.Sredni postęp scian	mb/d	1,11	1,41	1,35	1,74
9.Sredni dzienny urobek z 1 ściany	t/d	390,4	447,3	378,5	585,2

egle z prowadzonymi robotami na dole kopalni przebiegała rekonstrukcja ionowego i głównego odwadniania:

1963-65 przebrojono szyb nr 1 pomocniczy, materiałowo-wydechowy, do poz.V, z poz.I,II,III,IV i V. z budowa nowej wieży basztowej, z urządzeniem wyciągowym o mocy 500 KW, z klatką 3-piętrową z przeciwwagą.

zmodernizowano szyb nr 3, wydobywczy, wdechowy poprzez wymianę klatek z 3 na 4 o zdolności z poz.IV przy 13 godzinnej pracy 1500 ton/netto /133 ton/h/.

zmodernizowano szyb nr 3, wydobywczy, wdechowy poprzez wymianę klatek z 3 na 4 o zdolności z poz.IV przy 13 godzinnej pracy 1500 ton/netto /133 ton/h/.

zmodernizowano szyb nr 3, wydobywczy, wdechowy poprzez wymianę klatek z 3 na 4 o zdolności z poz.IV przy 13 godzinnej pracy 1500 ton/netto /133 ton/h/.

zmodernizowano szyb nr 3, wydobywczy, wdechowy poprzez wymianę klatek z 3 na 4 o zdolności z poz.IV przy 13 godzinnej pracy 1500 ton/netto /133 ton/h/.

podstawowym zadaniem inwestycyjnym zrealizowanym w latach 1963 do I kw. 1968 r. było budowa nowego zakładu przerobki mechanicznej węgla, z następującymi obiektami:

zmodernizowano szyb nr 3, wydobywczy, wdechowy poprzez wymianę klatek z 3 na 4 o zdolności z poz.IV przy 13 godzinnej pracy 1500 ton/netto /133 ton/h/.

zmodernizowano szyb nr 3, wydobywczy, wdechowy poprzez wymianę klatek z 3 na 4 o zdolności z poz.IV przy 13 godzinnej pracy 1500 ton/netto /133 ton/h/.

zmodernizowano szyb nr 3, wydobywczy, wdechowy poprzez wymianę klatek z 3 na 4 o zdolności z poz.IV przy 13 godzinnej pracy 1500 ton/netto /133 ton/h/.

zmodernizowano szyb nr 3, wydobywczy, wdechowy poprzez wymianę klatek z 3 na 4 o zdolności z poz.IV przy 13 godzinnej pracy 1500 ton/netto /133 ton/h/.

zmodernizowano szyb nr 3, wydobywczy, wdechowy poprzez wymianę klatek z 3 na 4 o zdolności z poz.IV przy 13 godzinnej pracy 1500 ton/netto /133 ton/h/.

zmodernizowano szyb nr 3, wydobywczy, wdechowy poprzez wymianę klatek z 3 na 4 o zdolności z poz.IV przy 13 godzinnej pracy 1500 ton/netto /133 ton/h/.

- przesuwalnją, dwoma lokomotywami spalinowymi normalotorowymi do przetoku wagonów i waga wagonowa o nośności 100 ton, w zamian za zlikwidowane 2 stare.
- budynek z wyposażeniem dla drobnej sprzedaży węgla, zlokalizowany poza ogrodzeniem terenu kopalni, z drogą dojazdową, posiadający zbiorniki węglowe połączone taśmociągami z zakładem przeróbczym.

Z innych obiektów inwestycyjnych należy wymienić:

Rok 1972 :

- oddanie do użytku nowej łaźni typu łańcuskowego na 1140 miejsc, z pomieszczeniami biurowymi i gabinetem terapii fizykalnej dla załogi, połączonej pomostem z kompleksem zabudowań istniejącej łaźni,
- uruchomienie nowej centrali telefonicznej na 200 numerów dla dofu i 400 dla powierzchni,
- uruchomienie dyspozytorni ruchu kopalni,
- uruchomienie dyspozytorni metanometrycznej typu ROW,
- oddanie do użytku nowych pomieszczeń laboratorium chemicznego.

Rok 1973 :

- oddanie do użytku 2 piętrowego budynku dyrekcji i administracji kopalni, kubaturze 6900 m³ oraz stołówki kopalniańskiej z połączeniem do cechowni,

Rok 1974 :

- przekazanie do ruchu nowej hali warsztatów o kubaturze 8500 m³,
- wprowadzenie do ruchu 2 lokomotyw akumulatorowych typu LaBm-12, z tyrystorową regulacją jazdy,

Rok 1975 :

- ukończenie nowego budynku dla elektrycznej maszyny wyciągowej szybu nr 3
- uruchomienie nowej dyspozytorni metanometrycznej CTT-63-40 U /na licencji francuskiej/ pracującej w cyklu automatycznym i zapewniającej ciągły pomiar metanu wraz z rejestracją pomiaru CH₄ na taśmie z równoczesnym wyłączeniem urządzeń elektrycznych maszyn urabiających i całości zasilania oddziału w przypadku wzrostu zagrożenia metanowego, w miejsce przestarzałej dyspozytorni "ROW";

Zwiększone wybiegi robót przygotowawczych dla przygotowania eksploatacji od pola i wzrastające wydobycie wymagało zapotrzebowania na energię sprężonego powietrza, elektryczna oraz zapewnienie wentylacji opływowej w warunkach wzmożonego zagrożenia metanowego. Problemy te w omawianym zakresie rozwiązano następującymi inwestycjami :

Rok 1961 :

- uruchomienie turbosprężarki elektrycznej produkcji NRD, typ TK-175, o wydajności 8500 m³/h, 8 atm., 1250 KW w zamian na sprężarkę tłokową "Witkowiec",

Rok 1962 :

- uruchomienie wysokosprężarki Zwickauer - NRD typ 5SL-3K/ o wydajności 1600 m³/h, ciśnieniu 200 atm., 400 KW / w zamian za sprężarkę "Meyer"/,

Rok 1965 :

- uruchomienie turbosprężarki parowej firmy BBC "Manhein" o wydajności 25000 m³/h, 6 atm.,

Rok 1967 :

- oddanie do ruchu nowej hali odmetanowania, wyposażonej w 3 sprężarki rotacyjne firmy "Wittig" /NRF/ o ciśnieniu tłoczenia 2,5 atm., i wydajności każda 73 m³/min. z silnikami po 320 KW,

Rok 1970 :

- uruchomienie stacji 2 wentylatorów przy szybie nr 5, o wydajności każdy po 12 000 m³/min i depresji 300 mm słupa wody, o mocy 1500 KW/, 6 kV,

Rok 1971 :

- wybudowanie hali kompresorów przy szybie nr 4 i uruchomienie 2 sprężarek typu L-100, o wydajności 6000 m³/h, 6 atm., z silnikami 600 kW/6 kV,

omienie turbosprężarki firmy "Wiromet" z Mikołowa, typ 6D-68, o wydajności 34000 6 atm. z silnikiem elektrycznym o mocy 4000 KW /w zamian za stare sprężarki e "BBC" "Manhein" i "Breitfeld-Danek"/

omienie drugiej wysokosprężarki Zwikauer NRD, typu SSL-3k o wydajności 1600 ciśnieniu 200 atm.

starych turbosprężarek parowych i sprężarek wysokoprężnych na elektryczne zapewniła kopalni dostawę w szczycie 32000 m³/h powietrza sprężonego i rezerwy, oraz pełne pokrycie potrzeb pow.wys.prężnego dla lokomotyw dołowych.

2. ENERGIA I CIEPŁOWNICTWO

znoscia utrudniająca rozwój energetyki kopalnianej jako pozostałość po zaborze i z czasów budowy elektrowni kopalnianej, było stosowanie zasilania row i silników o dużej mocy napięciem 5 kV, podczas gdy w zaborze pruskim i w ywojennej stosowano napięcie normatywne 6 kV i na takie napięcie budowano sprzęt łączeniowy. Sytuacja ta utrudniała stosowanie silników elektrycznych na 6 kV, rzet rozdzielnicy wymagał nieznacznych zmian.

dzenie normatywnego napięcia poprzedzała 3-letnia wymiana silników i row na napięcie 6 kV. Uruchomienia rozbudowanej rozdzielni dla kompresorów z 28 lającymi dokonano w marcu 1968 r. Pozwoliło to na podłączenie zakładu linia napowietrzna przez rzekę Wisłę, z rozdzielni na terenie szybu nr 4 i li sprężarek i wentylatorów głównych na szybie nr 5.

5 roku energetyka zawodowa bilansowała zapotrzebowanie energii elektrycznej dla o się przemysłu z możliwością zasilania kopalni Przemysłu Węglowego przez budowę 10/6kV. Kontrole prowadzone w zakresie wytwarzania prądu elektrycznego w opalniaanej ujawniły około trzykrotne większe zużycia węgla umownego na jednostkę ej energii elektrycznej w porównaniu z elektrowniami zawodowymi. Dla poprawy polecenia władz nadrzędnych odstawiono elektrownię do zimnej rezerwy a zasilanie aczono na pobór energii z sieci energetyki zawodowej.

cie na zasilanie z sieci energetyki zawodowej realizowano w latach 1968-69, bok budynku elektrowni podstacje z transformatorami 2 x 10 MVA, 110/6 kV, ma liniami 110 kV z Komorowic i Pszczyń. Uruchomienia dokonano w maju 1970 r. z odstawieniem turbogenerators 10 MW do zimnej rezerwy. Po 6 latach pracy moc zwiększono do 16 MVA pokrywając potrzeby energetyczne kopalni w wyniku kompresora "Wiromet", elektrycznej maszyny wyciągowej szybu nr 3 i ji dołu.

zku z zaniechaniem wytwarzania energii elektrycznej odstawiono w kotłowni z 6 istniejących 2 kotły do rezerwy. W tym czasie zakłady z terenu Czechowic ia, Kablownia, FSM oraz Społdzielnia Mieszkaniowa wznosząca osiedle mieszkaniowe oraz osiedle w części północnej Czechowic zamierzały rozwiązać problemy we własnym zakresie. Jednakże wobec informacji o istniejących rezerwach w palni Silesia, władze terenowe postanowiły przyjąć rozwiązanie kompleksowe w koordynacji poziomej, polegające na dostawie ciepła technologicznego i dla unalnych z kopalnianej kotłowni, posiadające rezerwy produkcyjne. Przyjęto tzw. wspólnej międzyzakładowej inwestycji w ramach której wykonano:

wnię ciepła o wydajności 3 x 15 GKcal/h dla temperatury wody grzewczej 150 oC na 70 oC na powrocie z sieci. Zainstalowano pompy obiegowe i zasilające po stronie acej oraz automatykę regulacji dopływu pary do wymienników. Wymienniki ano do zasilania para o ciśnieniu 14 atn. 320 oC z pełnym powrotem kondensatu, rurociągów grzewczych z kopalni do Czechowic o długości 3,5 km odrębnie dla wczych 2 x 350 mm i technologicznych 1 x 250 mm.

Finansowanie inwestycji ustalono proporcjonalnie do wielkości odbioru ciepła. Całkowite przedsięwzięcie realizowano w latach 1969-71, a wraz z zakończeniem tej inwestycji nastąpiła zmiana profilu produkcji z energii elektr. na wodę gorącą dla celów technologicznych i grzewczych.

W 1974 r., po kilkuletniej eksploatacji inwestycji ciepłowniczej ujawniły się nieprzewidziane trudności, wobec stwierdzenia przez Urząd Dozoru Technicznego usterek w wytrzymałości blach walczaków kotłów typu "Garbe". Wprowadzono nadzwyczajne rewizje oraz pobieranie prób do badań wytrzymałościowych i metalograficznych. Wystąpiły trudności z utrzymaniem ruchu kotłowni zwłaszcza, że próby wypadły negatywnie. W wyniku badań UDT odstawiono całkowicie 1 kocioł z ruchu a pozostałe 3 kotły "Garbe" dopuszczono warunkowo do ruchu na okres 4 lat z przestrzeganiem zaleconych rygorów technicznych.

W tej sytuacji potrzeby kopalni w zakresie zapotrzebowania pary dla własnych urządzeń tj. maszyny wyciągowej szybu nr 3, 2 turbosprężarek i ogrzewania budynków administracyjnych i mieszkalnych obok kopalni zostały zagrożone, jak również realizacja dostaw ciepła technologicznego i komunalnego dla terenu Czechowic. Wobec powyższego kierownictwo kopalni podjęło decyzje zmodernizowania 2 kotłów "Garbe" na typ PR-20 o zdolności produkcyjnej 15 Gcal/h wg projektu P.En.P.W. - Chorzów na zaadoptowanych starych fundamentach po 2 złomowanych kotłach wykorzystując całkiem zdadne do dalszej eksploatacji istniejące ruszty, ciagi spalin, podgrzewacze wody. Uruchomienie ich nastąpiło w 1980 r.

W tym czasie braki ciepła wystąpiły również w nowopowstałych osiedlach Bielska-Białej oraz Zakładach FSM, Indukta i innych zlokalizowanych w Komorowicach zasilanych przez EC-I Bielsko-Biała. W aspekcie powyższego jak również z uwagi na rozbudowywanie się w śródmieściu osiedla im. Bieruta i budowy osiedli w Czechowicach Północnych EC I Bielsko-Biała przystąpiła do wybudowania ciepłowni EC-II w Południowych Czechowicach. Oddana do ruchu w 1-ym etapie /3 kotły parowe/ 24 stycznia 1977 r. ciepłownia zaczęła dostarczać wodę grzewczą do niektórych zakładów przemysłowych w Czechowicach-Dziedzicach, a od 1979r. sukcesywnie dla osiedli mieszkaniowych. Kopalnia pozostała nadal głównym dostawcą ciepła technologicznego dla przemysłu i ciepła grzewczego dla osiedli B. Bieruta i J. Szczotki.

Dla poprawienia produkcji energii cieplnej kopalnia zabudowała w 1984 r. nowy kocioł wodny typu WR-10 do podgrzewania wody sieciowej do 150 oC, o zdolności 15 Gcal/h, który włączono wprost do współpracy z wymiennikownią.

Należy nadmienić, że w latach 1983/84 przystosowano 2 kotły PR-20 na zasilanie gazem z odmetanowania, który dotychczas w czasie planowanych remontów urządzeń technicznych Rafinerii Nafty wypuszczano do atmosfery.

Na gospodarkę cieplną kopalni korzystnie wpłynęła dalsza dostawa energii cieplnej z uruchomieniem przez EC-II w ramach 2 etapu rozbudowy, 2 kotłów wodnych i wybudowaniem w 1985r. wymiennikowni ciepła w Czechowicach-Dziedzicach dla połowy osiedla Bieruta. W ostatnich 5 latach kopalnia z wyprodukowanej ilości energii cieplnej 44 % dostarcza do ogrzewania osiedli w Czechowicach, 14 % jako czynnik technologiczny do zakładów przemysłowych, a resztę zużywa dla potrzeb własnych.

elektryczna nach KWh ja sprzedaż	Produkcja pary tys.ton Ogółem	Produkcja pary tys.ton w tym sprzedaż		Produkcja sprężonego powietrza w milionach m ³
		technologiczna	cele grzewcze	
42,3	492,7	-	-	96,1
40,7	493,1	-	-	136,6
18,1	491,1	39,0	-	176,4
2,7	382,4	38,4	3,0	175,5
0,3	326,9	70,5	10,2	212,7
-	289,0	47,3	90,2	232,6
-	238,7	49,9	103,7	256,2
-	186,2	50,5	61,9	309,5
-	151,4	44,3	41,9	311,0
-	112,8x	22,9x	55,4x	258,8
-	138,0	21,1	54,5	326,3
-	130,0	16,8	58,5	321,4
-	130,2	14,7	58,0	304,2
-	118,7	16,5	53,3	297,4

1982 r. jednostki obliczeniowe pary podane w tys.Gcal

3. WYNIKI PRODUKCYJNE

wydajność roczne w tonach /a/, wydajność ogólna w kg /pracdn./b/, zatrudnienie ogółem w osobach /c/, w tym na dole fizycznych /d/, w tym umysłowych /e/ z lat ujęte w tabeli:

Rok	a	b	c	d	e
1961	513139	1178	1834	1091	165
1962	517583	1173	1856	1099	170
1963	520229	1175	1847	1092	177
1964	534678	1213	1869	1090	187
1965	517066	1191	1909	1093	194
1966	549296	1211	1926	1115	208
1967	537079	1197	1971	1126	225
1968	681993	1300	2199	1250	252
1969	748573	1282	2451	1442	270
1970	777758	1303	2477	1464	277
1971	835651	1330	2592	1567	290
1972	942550	1418	2732	1682	302
1973	1033373	1469	2941	1845	316
1974	977683	1405	2916	1855	329
1975	1127030	1621	2922	1880	362

Wzrost wydajności wynika, że ze wzrostem wydobycia systematycznie z roku na rok rośnie wydajność, zarówno na dole jak i w grupie pracowników umysłowych. Trzon załogi stanowiły pracownicy starej kopalni robotniczej, mieszkańcy nowozałożonych osiedli miasta Gornika oraz pobliskich miejscowości, a około 40 % to pracownicy dojeżdżający liniami autobusowymi z Podbeskidzia i okolic, jak również z innych województw. W Dole Gornika. W działaniu na rzecz zmniejszenia nieuzasadnionej fluktuacji zatrudnienia wstrzymuje się przede wszystkim na tworzeniu atmosfery sprzyjającej stabilizacji

załogi. Bardziej dba o warunki socjalne, o dobrą organizację stanowiska pracy, o właściwe odnośnienie się do pracowników, o wypoczynek załogi.

Stale wzrastającym zadaniom produkcyjnym towarzyszy wzrost wydajności, mający swoje źródło w postępie technicznym, w rozwoju procesów technologicznych i strukturach organizacyjnych kopalni. W skali lat 1961-75 wydajność ogólna wzrosła o 38 %, załoga o 59%, natomiast produkcja węgla dwukrotnie, co jest wykładnikiem wkładu pracy załogi oraz kierownictwa kopalni.

1. NOWY MODEL KOPALNI

Na lata 1976 - 86 przypada 3 etap rozwoju kopalni, wzrostu wydobycia z 3500 sukcesywnie do 4800 ton na dobę tj. do efektywnej zdolności zakładu przerobczego i skoordynowania do tej wielkości pozostałych podstawowych ogniw produkcyjnych jak frontu eksploatacyjnego, transportu pionowego i przewietrzania kopalni.

W zakresie rozwoju frontu eksploatacyjnego pracę rozpoczęto odwierceniem otworów wiertniczych Silesia 1,2,7,8 i 9 w wyniku których w 1976 r. powiększono obszar górniczy na wschód do łącznej powierzchni 21,36 km², zatwierdzony przez MGIE - 12.06.1976r.

Należy wspomnieć, że w roku 1973 odwiercono bardzo ważny otwór wiertniczy "Silesia 3" o głębokości 1000 m, zlokalizowany w Goczałkowicach, który po raz pierwszy przewiercił cała serię karbonu produktywnego i stwierdził występowanie warstw orzeskich dolnych, rudzkich, siodłowych i brzeźnych z licznymi pokładami węgla, zaliczonymi do typów 33 i 34 /węgle koksujące/.

Dalsze otwory Silesia 4,5,6,11,12 i 13 pozwoliły na udokumentowanie tej grupy warstw i w roku 1978 opracowano nową dokumentację geologiczną powiększonego obszaru górniczego, w której wprowadzono nową nomenklaturę pokładów, powiązania z całym Zagłębiem Gornoslaskim, eliminując równocześnie lokalną numerację pokładów. W wyniku tych wiercen jak również rozwoju robót górniczych, wzrosły znacznie zasoby węgla kopalni i zarysowała się możliwość projektowania nowej kopalni "Silesia - Głęboka", bazującej na zasobach warstw rudzkich i siodłowych, udokumentowanych do 1300 m.

Poszerzony na wschód obszar górniczy stworzył możliwość dalszej eksploatacji pokładu 214/1-2 w polu północnym z pochylni tasemowych z poz. I-IV, o długości do 750 m, co pozwoliło w części zachodniej na założenie kolejno 4 scian, a we wschodniej 5 scian, o wybiegu 1000 m. W starej kopalni za częścią pola wybranego, założono w partii wschodniej front eksploatacyjny o długości 300m między poziomem IV i II w pokładach 307/4/, 308/6/, 312/8/ i 315/11/, z których pokład 312/8/ i częściowo 308/6/, z powodu złej jakości węgla i strefy uskokowej, zaniechano. Równocześnie przygotowano jako front zastępczy, partie zachodnia między poz. I i II z pokładami od 307/4/ do 325/19/, rekompensując częściowo zaniechano uprzednio pokłady w polu połnocnym.

Pierwotnie model kopalni zakładał eksploatację wszystkich pokładów warstw łaziskich z poz. I na "0" w polu północnym z podaniem wydobycia na skip szybu nr 2 na poz. I. Natomiast w starej kopalni wydobycie z różnych kończących się poziomów kierowano na poz. IV na szyb nr 3. W związku z wcześniejszym zakończeniem wybijki w polu północnym z poz. I na "0" i przejściem z eksploatacją w pokł. 214/1-2 w doł. tj. z poz. I na IV następuje planowa zmiana modelu kopalni tj. koncentracja całego wydobycia na poz. IV z ciągnięciem w końcowej fazie od 1984 r wyłącznie szybem nr 2, zmodernizowanym, nowym skipem o zwiększonej zdolności.

Czynnikami intensyfikującymi zdolność frontu eksploatacyjnego do narastających zadań produkcyjnych były w nowym modelu kopalni :

- pełna kombajnizacja scian od połowy 1974r. oraz wdrażanie od 1977r. obudów zmechanizowanych,
- sukcesywne przechodzenie z wybijki scian od pola do szybów, zapoczątkowane w 1972 r., a zakończone w I półroczu roku,
- koncentracja produkcji - zmniejszenie ilości przodków przy wzrastającym ogólnym wydobyciu kopalni,

W transporcie pionowym dochodzenie zdolności produkcyjnych szybów nr 2 i nr 3 do wielkości 4800 ton na dobę uzyskano przez realizację następujących przedsięwzięć :

- w szybie nr 3 przebudowano urządzenie wyciągowe, zastępując dotychczasowy napęd parowy nową elektryczną maszyną wyciągową z tarczą pedną "Koepe", z silnikiem o mocy 2400 kW/900 V, układ "Leonarda", produkcji firmy "Dolmel" - Wrocław; przeprowadzono demontaż starej i montaż nowej wieży szybowej o zmienionym położeniu, wymianę lin, klatek szybowych, pomostów i adaptację nadszuby; roboty wykonano w miesiącach od IX - XI. Po przebudowie zdolność produkcyjna tego szybu, wynosiła nadal 1500 ton/ doba netto /133 ton/godz/.

Rok 1979 :

- w szybie nr 2 dokonano przebrojenia szybu do poz. IV, wykonano komorę skipową na tym poziomie wraz ze zbiornikiem wyrównawczym i wyrobiskami przyszybowymi, wymieniono wieżę szybową z nowym usytuowaniem o kierunku O-W oraz zbudowano nową o większej mocy 800 kW - maszynę wyciągową wraz ze skipami o ładowności po 6 ton, zawieszonymi w układzie dwóch lin; modernizacja szybu pozwoliła na osiągnięcie zdolności 4000 ton na dobę przy efektywnej godzinowej 278 ton netto; zakres robot za wyjątkiem przebrojenia wykonano w miesiącach V do X.; od miesiąca listopada 1979r. jedynym głównym szybem wydobywczym został szyb nr 2 a szyb nr 3 przejął funkcje pomocniczego, uzupełniającego pracą kilku godzin narastające wydobywanie dobowe.

Rok 1981 - 82 :

- w szybie nr 2 dokonano remontu obmurza do poziomu IV, co pozwoliło od 1983r. na wydłużenie czasu pracy szybu do 16,5 godz. na dobę i osiągnięcie zdolności 4600 ton na dobę; następnie przez zwiększenie prędkości jazdy uzyskano podniesienie efektywnej zdolności godzinowej do 305 ton, skutkiem tego szyb od 1984 r. osiągnął zdolność dobową netto 5000 ton, przejmując całość wydobywania kopalni.

Rok 1984 - 85 :

- w szybie nr 3 przedłużono wyciąg do poz. VI z dostosowaniem jego funkcjonalności do obsługi poziomów I, IV, V i VI, wymieniono zbrojenie z drewnianego na stalowe od zębów do poz. VI oraz wprowadzono w miejsce 2 klatek 4-piętrowych klatkę 4-piętrową wielkogabarytową z przeciwwagą, z możliwością opuszczania obudów zmechanizowanych; całkowite wyłączenie szybu z ruchu nastąpiło od 15 marca 1985r. do końca roku.

Rok 1986 :

- szyb nr 3, po dokonaniu wymienionych zmian technicznych, przejął funkcje zjazdowo-materiałowego wraz z wydobywaniem kamienia bez ciągnięcia węgla.

Przejście w polu północnym z eksploatacją poniżej poz. I oraz wydłużenie się dróg wentylacyjnych potwierdziło prognozowaną dużą metanowość w granicach 70 m³ na tonę/dobę. W celu utrzymania w głównych wylotowych prądach zużytego powietrza i w szybie wentylacyjnym nr 5 dopuszczalnych zawartości metanu, kopalnia poczyniła następujące działania usprawniające strukturę sieci wentylacyjnych kopalni oraz ogólną poprawę bezpieczeństwa pracy:

Rok 1981 :

- szyb nr 5 wentylacyjny, pogłębienie z poz. "0"/205m/ do poz. I /291m/
- wykonanie drugiego równoległego przekopu wentylacyjnego wraz z objazdami na poz. I do tegoż szybu.

Rozpatrując końcowe ogniwo ciągu technologicznego jakim jest zakład przerobczy, kopalnia dokonała modernizacji, obejmującej:

Rok 1984 r. :

- wymianę przestarzałych przesiewaczy na nowego typu w klasyfikacji wstępnej i końcowej,
- dostosowanie wydajności przenośników odstawy z szybów wydobywczych do zakładu przerobczego.

Przedsięwzięcia te pozwoliły na wydłużenie czasu pracy zakładu przerobczego do 16 godzin na dobe i osiąganie zdolności 4800 ton na dobe netto. Tym samym od 1985 roku nastąpiło skoordynowanie zdolności podstawowych ogniw produkcyjnych dla założonej wielkości wydobycia w trzecim etapie rozwoju tj. 4800 ton na dobe, co nie wyklucza ewentualnego dalszego wzrostu z tytułu efektywnego wykorzystania czasu pracy lub następnych przedsięwzięć inwestycyjnych.

Wydobycie roczne i średnio dobowe ton w latach 1976-86 kształtowało się następująco :

Rok	Wydobycie roczne ton	R-m ton/d	Pole południowe ton/d	Pole północne ton/d
1976	1074564	3455	1379	2076
1977	1176580	3784	1714	2070
1978	1223495	3972	1942	2030
1979	944168	2753	1467	1286
1980	1263078	3889	1964	1925
1981	1272096	4502	1715	2787
1982	1448150	4677	1408	3269
1983	1444450	4631	704	3927
1984	1474900	4726	1375	3351
1985	1478990	4854	655	4199
1986	1510650	4995	619	4376

Na przestrzeni ostatnich 11 lat średnie dobowe wydobywanie kopalni wzrosło z 3455 do 4995 ton tj. o 44,6 %. z tego przyrost w polu północnym wyniósł 2300 ton a w polu południowym wydobywanie zmniejszyło się do 619 ton na dobe w 1986 r. Zanizenie wydobywania w 1976 r. spowodowane zostało 3-miesięcznym planowym postojem szybu nr 3, opisanym poprzednio w zagadnieniach transportu pionowego. Drugie zmniejszenie wydobywania wystąpiło w 1979 r. w czasie trwającej przez poł roku modernizacji szybu nr 2 oraz z powodu tragicznego wypadku zbiorowego w m-cu października.

W 1979 roku w okresie półrocznego postoju szybu nr 2 wystąpił problem utrzymania pełnego stanu załogi przy spadku wydobywania do 1900 ton na dobe. Równocześnie w okresie tym resort górnictwa preferował nowy system 4-brygadowej organizacji pracy. Z tego względu kopalnia wprowadziła z dniem 2 maja 1979 r. nowy system pracy, utrzymując w zasadzie dotychczasowy stan liczebny załogi, który po ukończeniu modernizacji szybu nr 2 został podniesiony o około 11 %, co było niezbędne dla zachowania ciągłości pracy oraz planowanych dni wolnych. Uważano, że system ten zapewni ciągłość rytmicznego wydobywania kopalni przy jednoczesnym ograniczeniu czasu pracy załogi, rysując możliwości intensyfikacji wydobywania i wykorzystania ogromnego potencjału nowoczesnej techniki. Dla nowo przyjętych pracowników zapewniono dodatkowe zakwaterowanie, wyżywienie, dowóz do pracy i baze socjalno-wypoczynkowe w Miedzybrodziu.

Na kopalni 4 brygadowy system pracy przetrwał do 30 października 1980r., obejmując 58,6 % załogi pracującej w podstawowych ciągach technologicznych. Powrót do normalnej trzymianowej pracy na kopalni nastąpił po podpisaniu umowy w Jastrzebiu - sierpień 1980 r. pomiędzy delegacją górników, zrzeszonych w Niezależnym Samorządnym Związku "Solidarność" na czele z przewodniczącym mgr Jarosławem Sienkiewiczem a władzami resortu górnictwa w osobie Ministra Górnictwa mgr inż. Mieczysława Głanowskiego. Główne zarzuty stwarzane 4-brygadowej organizacji pracy przez górników obejmowały; brak wolnego czasu w niedziele i święta utrudniający życie rodzinne i wychowanie dzieci, zwłaszcza przy dwojgu pracujących małżonkach, niemożliwość korzystania z szeregu imprez kulturalnych i sportowych odbywających się w dni świąteczne, w następstwie została naruszona głęboko tkwiaca tradycja wypoczynku rodzin górnicych. Organizowane przez resort i zjednoczenia dla górników tzw. 6-dniówki

wypoczynkowe bez możliwości udziału najbliższej rodziny doprowadzały do rozgoryczenia.

W sferze remontów maszyn i rewizji urządzeń energo-maszynowych, wyodrębnione zmiany na ten cel nie były w większości realizowane, wobec konieczności uzupełniania wydobycia na tychże zmianach. W efekcie następował ewidentny spadek sprawności parku energo-maszynowego - wzrost awarii.

2. POSTĘP TECHNICZNY I JEGO EFEKTYWNOŚĆ

Wprowadzenie pełnej kombajnizacji ścian /1975 r./ stworzyło wymogi dalszego postępu technicznego w uzbrojeniu frontu eksploatacyjnego. Analiza procesu technicznego w ścianach wykazała nienadanie dotychczas stosowanej obudowy indywidualnej za pracą kombajnu urabiającego. Ten ruchowy problem rozwiązano przez zastosowanie obudów zmechanizowanych. Eksperymentalnie po raz pierwszy wprowadzono obudowę zmechanizowaną typu kasztowego - KRAB-II w pokł. 307/4/ z poz. IV-II, w partii wschodniej, która w bardzo utrudnionych warunkach /ustawiczny opad stropu w polu roboczym, z okresowymi wpływami wody stropowej/ pozwoliła na wybranie przygotowanej partii podczas gdy wcześniej w analogicznych warunkach przy stosowaniu tradycyjnej obudowy w tym samym pokładzie w partii zachodniej z poz. III-II i V-III, wybierkę zaniechano.

Po zdobytym jednorocznym doświadczeniu ruchowym kopalnia przystąpiła do uruchomienia kolejnej obudowy zmechanizowanej, typu osłonowego, Fazos -12/28, w odmiennych warunkach górniczo-geologicznych w pokładzie 214/1-2, w warstwach łaziskich, charakteryzujących się obecnością w stropie trudno rabujących się warstw wodonosnych piaskowców. Eksploatację ścian z zastosowaniem obudów osłonowych w tym pokł. prowadzono nadal z wywołaniem zawału metodą torpedowania stropu. Rozszerzanie obudów zmechanizowanych na cały front scianowy kopalni wydatnie zwiększyło komfort pracy załogi i warunki bezpieczeństwa, doprowadziło do koncentracji produkcji i poprawiło efektywność gospodarowania.

Wprowadzenie obudów zmechanizowanych pociągnęło za sobą konieczność zintensyfikowania robot przygotowawczych, w wyniku znacznego wzrostu średniego postępu frontu scianowego. Uzyskiwanie nieodzownych dla tych warunków dużych postępów w chodnikach umożliwiło stopniowe przechodzenie z technologii urabiania i ładowania wrebozespołami na technologię kombajnową, która w 1986 r. stosowano w 3 przypadkach.

O stopniu postępu technicznego na dole i jego rozmiarach w latach 1976-1986 świadczą po raz pierwszy wprowadzone maszyny, urządzenia górnicze i elektryczne:

Rok 1976 :

- uruchomienie kombajnu dwuramiennego typu KSZIKG, współpracującego z przenośnikiem "Samson" i obudowa SHC-GIG w ścianie nr 66 pokł. 214/1-2, partia zachodnia,

Rok 1977-78 :

- wprowadzenie zmechanizowanej obudowy KRAB-II /typu kasztowego/, w ścianie nr 14 pokł.307/4/ w partii wschodniej,
- uruchomienie urządzenia dyspozytorskiego CTT-32 /system "Camac"/ dla kontroli ruchu wentylatorów łutniowych, stanu tam wentylacyjnych oraz depresji wentylatorów głównych,

Rok 1979 :

- wprowadzenie pierwszego kombajnu chodnikowego AM-50 "Alpine" w pokł. 214/1-2, w ścianie nr 45 pokł. 214/1-2, współpracującej z przenośnikiem "Rybnik 73",
- oddanie do ruchu na poz.IV zmodernizowanej głównej rozdzielni zasilającej transformatory odziałowe 6000/500V i 6000/1000V i tym samym wprowadzenie napięcia 1000 V do napędu maszyn przodkowych,

Rok 1980 :

- uruchomienie przenośnika "Gwarek-1000" - odstawy zbiorczej do zbiornika wyrównawczego na poz. IV,
- zastosowanie kołowrotów bezpieczeństwa KBH5 dla zabezpieczenia ciężkich kombajnów scianowych, pracujących na zwiększonym upadzie, oraz przy transporcie sekcji obudów zmechanizowanych,

- wprowadzenie kombajnu KWB-3RDU z systemem posuwu "Poltrak-II" w scianie nr 47 w pokł. 214/1-2.
- wprowadzenie obudowy zmechanizowanej "Fazos" 15/31/0z w scianie nr 21 pokł. 214/1-2.
- wprowadzenie zabezpieczeń przeciwpożarowych na napędach tasmowych typu "Saga".

Rok 1983 :

- modernizacja głównej rozdzielni na poz. VI i uruchomienie nowego zespołu pomp głównego odwadniania w nowej pompowni.

Rok 1984 :

- wprowadzenie obudowy zmechanizowanej typu "Glinik" 08/22-0z w scianie nr 11 pokł. 308/6/ poz. VI zachód
- oddanie do ruchu zajezdni lokomotyw, komory paliw i uruchomienie 4 lokomotyw spalinowych typu LDS-100 w przewozie głównym na poz. IV

Rok 1985 :

- rozpoczęcie robót inżynierskich związanych z przełożeniem koryta rzeki Białej dla uzyskania terenów przemysłowych pod projektowaną rozbudowę kopalni "Silesia Głęboka" oraz dla zwiększenia bezpieczeństwa przeciwpowodziowego.

Rok 1986 :

- zastosowanie metanomierzy na 3 kombajnach chodnikowych /"Alpine"/ AM-50 wyłączających ruch maszyny przy koncentracji metanu powyżej 2%.

W zakresie mechanizacji prac za- i wyładunkowych na powierzchni kopalnia dysponuje: żurawiem wieżowym, dźwigami samojezdnymi "Polan" 3 szt. oraz dźwigiem "Silesia-Hydros". Wpływ postępu technicznego na podstawowe wskaźniki obrazuje poniższa tablica:

T r e ś ć	1976	1980	1986
1.Srednia ilość scian czynnych	4,7 x/	5,0 x/	4,1 x/
w tym w obudowie ind.SHC-GIG	4,7 x/	3,8 x/	-
" " zmechanizow.	-	1,2 x/	4,1 x/
2.Srednia ilość przodków:			
węglowych	3,3 x/	0,3 x/	-
kamiennie-węglowych	5,3	2,8	2,8
kamiennych	2,6	1,9	4,0
3.Sredni postęp scian mb/dz.	2,02	2,25	2,58
w tym scian w obud.zmech.			
mb/dz.	-	2,92	2,58
4.Srednie wydobyte			
z 1 sciany ton	674	849	1217
w tym z obud.zmech.ton	-	1285	1217
5.Srednia długość frontu scian	638	646	488
czynnego mb			
w tym z obudową zmechanizow.	-	156	488
6.Sredni postęp robót węglow-			
wych mb/dz	5,87	7,74	-
Sr.post.robót kam.węgl.mb/dz.	5,03	6,37	8,90
" " kamiennych	2,35	2,36	2,44

x/ przedstawione liczby w tablicy oznaczają niepełnoroczne obłożenie przodków scian.

Jak widać z przytoczonych danych nowoczesne uzbrojenie frontu ścianowego wpłynęło na koncentrację produkcji, która w porównywanych latach spowodowała obniżenie liczby ścian z 4,7 do 4,1 i zwiększenie wydobywania z jednej ściany o 543 ton, przy ogólnym zmniejszeniu frontu ścianowego o 150 m. Nastąpił również wzrost postępu z 2,02 do 2,92 mb/dobę. Wydatnie wzrosła wydajność przodkowa w ścianach z 18,257 ton w 1976r. do 42.776 ton na robotniko-dniówkę w 1986r. W tymże roku maksymalne wydobycie ściany kompleksowo zmechanizowanej wyniosło 1829 ton a średni postęp 4,12 mb/d.

Wyrazem wprowadzenia nowej techniki w robotach przygotowawczych są uzyskane wyniki dziennych postępów w przodkach kamiennie-węglowych, wynoszące w 1986 r. średnio 8,90 mb/dobę a maksymalnie 22 mb/dobę, natomiast w robotach kamiennych 2,44 mb/dobę, a maksymalnie 4,1 mb/dobę. Udział robót przygotowawczych w ogólnym wydobyciu kopalni wynosi za 1986 rok 6,2 % i na takim poziomie kształtował się w ubiegłych latach.

Równoległe do przeprowadzanych w ścianach i robotach przygotowawczych zmian jakościowych w mechanizacji, kopalnia dokonała gruntowej modernizacji dróg odstawy oddziałowej i zbiorczej na pochylniach oraz głównych dróg przewozowych na poz. IV do nowowyprowadzonych połowych załadowni węgla. W okresie tym zwiększyły się znacznie ilości i długości taśmociągów, w których zastosowano szerokie taśmy z napędami PTG-1000 o większej mocy 50 KW w miejsce PTG-800. Dokonano przejścia na zautomatyzowane iskrobezpieczne układy sterowania i zabezpieczenia napędów odstawy oddziałowej i zbiorczej typu "PUMA" poprawiając tym samym bezpieczeństwo ruchu z równoczesnym wyposażeniem w łączność głosno-mówiąca. W przewozie głównym wprowadzono na poz. IV trakcje spalinowe oraz w miejsce szyn S-24 cięższego typu szyny S-30. W ostatnich 2 latach opisywanego okresu przystąpiono do sukcesywnego poszerzania głównych dróg transportowych w profilu V-8 i V-9, dla zwiększenia przepływu ilości powietrza i zmniejszenia przebudów, z równoczesnym rozszerzeniem stosowania spagofadwarek w pobierkach i rekonstrukcji dróg przewozowych i wentylacyjnych. Uruchomiono przewóz załogi na poz. IV do pola wschodniego i zachodniego. Usprawniono odprowadzenie wód ze ścieków na głównych drogach transportowych przez stosowanie w dostępnych miejscach między poziomowych otworów odpływowych.

W wentylacji odrębnej wyrobisk chodnikowych wyeliminowano mało wydajne wentylatory lutniowe, a zastosowano wysoko wydajne wentylatory elektryczne z lutniociągami 0 600 i 800 mm.

Każdorazowo uruchamiane przodki wyposażone są w łączność głosno-mówiąca z dyspozytornią ruchu kopalni, łączność telefoniczna iskrobezpieczna, rurociągi przeciwpożarowe, sprzęt gaśniczy oraz mają pełne zabezpieczenie metanometrami automatycznymi.

Postęp techniczny wkroczył również do techniki biurowej w postaci systemów informatycznych /elektroniczne przetwarzanie danych/, ułatwiających rozliczenia i analizy procesu produkcyjnego, kosztowego i ewidencji wybranych zagadnień.

Pierwszym systemem informatycznym w kopalni, wiążącym informacje techniczne przodków z zakresem postępu, dniówek, kosztów, mocy, zestawienie dofu, był - system IOS, zapoczątkowany w 1972 r. W następnych latach wprowadzono systemy:

I-EAST - skomputeryzowany system ewidencji rozliczeń i analizy majątku trwałego - tworzący bank informacji o wszystkich egzemplarzach użytkowanych maszyn i urządzeń od momentu ich zakupu do likwidacji /1973 r./

I-ZGM - ewidencja, rozliczanie i kontrola materiałów w sferze zaopatrzenia, magazynowania i zużycia

I-ERW - ewidencja czasu pracy i rozliczania wynagrodzeń

I-ERW-1-rozliczanie wynagrodzeń pracowników fizycznych

I-ERW-2-rozliczanie wynagrodzeń pracowników etatowych

I-ERW-5-ewidencja czasu pracy

I-ERK - ewidencja i księgowo rozliczanie działalności kopalni

I-PRP - podstawowe rozliczanie procesu produkcyjnego

I-PRP-2-ewidencja i kalkulacja kosztów własnych

I-PRP-4-zużycia energii

Oprócz wymienionych systemów należy wymienić funkcjonujące następujące systemy techniczne:

- ISB - system rozliczenia i analizy działalności inwestycyjnej
- I-EAD - ewidencja, rozliczanie i analiza informacji dyspozytorskich o przebiegu produkcji w oddziałach produkcyjnych
- I-CWN - operatywna kontrola i analiza struktury zagospodarowania podstawowych maszyn i urządzeń górniczych.

Kopalnia przekazuje dane informatyczne do Centralnego Ośrodka Informatyki Górniczej w Katowicach na wydrukach kart, sporządzanych na maszynach - perfosumatorach typu ADDOX /2 szt./ i DARO-ASCOTA /1 szt./ oraz przy pomocy 2 minikomputerów typu PSPD-90.

Opis	1980	1981	1982
...	...	...	...
...	...	...	...
...	...	...	...
...	...	...	...
...	...	...	...
...	...	...	...
...	...	...	...
...	...	...	...

Opis	1980	1981	1982
...	...	...	...
...	...	...	...
...	...	...	...
...	...	...	...
...	...	...	...
...	...	...	...
...	...	...	...
...	...	...	...

1. ZATRUDNIENIE

W procesie produkcyjnym kopalni, oprócz elementów górnictwo-technicznych ważną rolę odgrywa czynnik ludzki, reprezentowany stanem załogi. Na przestrzeni lat 1976 - 86 wraz ze wzrostem wydobywania i wydajności zwiększyło się zatrudnienie kopalni do 3452 osób w 1986 r. tj. o 636 pracowników, wykazując prawidłowe tendencje wynikające z zastosowania nowej techniki i zmian organizacyjnych. Znamionym wykładnikiem ilustrującym te przemiany jest zmniejszenie zatrudnienia w wyrobiskach scianowych z 461 w 1976 r. do 241 robotników w 1986 r. przy wzroście pracowników w robotach pomocniczych, "pozostałych na dole" z 986 do 1447 oraz wzroście pracowników inżynieryjno-technicznych odpowiednio z 264 do 320. W grupie nieprzemysłowej nastąpiło zwiększenie zatrudnienia, związane z obsługą oddanego do użytku Kopalnianego Ośrodka Wypoczynkowego w Międzybrodzu Bielskim. W 1986 r. zatrudnienie ogółem kopalni w stosunku do roku poprzedniego powiększyło się o 78 osób na skutek wprowadzenia jednego dnia wolnego od pracy z tytułu przepracowania sobót w okresie 2 miesięcy.

Nieobecność w pracy robotników grupy przemysłowej wyrażona w procentach zwiększyła się od 1981 r. średnio o ponad 2 %, z powodu zmniejszenia tygodniowego nominalnego czasu pracy na dole z 45 do 37,5 godz., na powierzchni z 46 do 40 godz.

Przeciętny wiek załogi kopalni wynosi około 31,5 lat. W przekroju wiekowym i stażu pracy stan pracowników na stanowiskach robotniczych i pokrewnych z m-ca XI 1986 r. przedstawia się następująco:

przedziały wieku	ogółem	staż pracy	ogółem
16-24 lat	890	do 6 m-cy	194
20-30 lat	834	6 m-cy do	142
		1 roku	
30-40 lat	783	1 rok do 3 lat	497
40-50 lat	498	3 do 5	474
50-55 lat	122	5 do 10	845
55 lat i więcej	36	10 lat	1011
r-m	3163	r-m	3163

Wraz z postępem technicznym i rozwojem wydobywania kopalni następują korzystne zmiany w strukturze wykształcenia kadry inżynieryjno-technicznej. Zachodzące zmiany ilustruje poniższe zestawienie :

	1978 r.	1981 r.	1986 r.
Z wykształceniem wyższym	66	81	110
w tym: technicznym	59	67	95
Z wykształceniem średnim	233	275	313
z tego: technicznym	169	214	246
ekonomicznym	28	31	36
ogólnym	36	30	31

Zatrudnienie , absencja , wydajnosć ogólna w latach 1976-1986

Treść	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Grupa przemysłowa:											
robotnicy w wyrobiskach	837	830	840	858	815	912	899	863	821	761	828
w scianach i											
ubierkach	461	446	438	377	456	435	292	234	221	234	241
pozostali	986	972	1057	1117	1239	1214	1334	1406	1422	1463	1448
r-m na dole	1823	1812	1887	1975	2054	2126	2233	2269	2243	2224	2276
na powierzchni	593	584	578	626	653	626	635	631	641	640	656
r-m rob.grupy											
przemysłowej	2416	2396	2465	2601	2707	2752	2868	2900	2884	2864	2932
pracown. inżyn.-techn.	264	258	261	281	301	316	329	327	324	321	320
w tym na dole	174	171	172	188	203	205	212	214	210	205	201
prac.admin.-biurowi	58	54	54	55	60	65	68	62	61	61	62
prac.straży przemysł.											
i przeciwpożarowej	20	22	24	24	30	31	36	30	21	26	30
w tym umysłowi	-	-	2	2	2	2	2	2	1	1	2
Razem grupa przemysłowa	2767	2743	2828	2987	3124	3191	3329	3344	3316	3296	3372
grupa nieprzemysłowa:											
robotnicy i dozorczy domow	40	45	45	44	55	65	66	67	69	66	67
prac.inż.-techn.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	-
prac.admin.-biurowi	8	7	8	8	8	13	16	13	13	12	13
R-m grupa nieprzemysłowa	49	53	54	53	64	79	83	81	83	78	80
Zatrudnienie ogółem	2816	2796	2882	3040	3188	3270	3412	3425	3399	3374	3452
/bez uczniów/											
Nieobecność w pr.robotnicy											
grupy przemysłowej %	15,86	16,23	16,96	16,88	17,25	19,06	19,13	19,01	19,34	19,61	19,47
- w tym chor. i wypadki %	5,83	6,67	6,91	6,31	6,39	7,11	7,00	7,00	6,65	7,10	7,09
- w tym nieob.nieusp. %	0,12	0,17	1,29	0,34	0,36	0,18	0,09	0,09	0,08	0,13	0,11
Wydajność pracy ogólna											
w kg/prac.dn.	1572	1702	1732	1347	1757	1827	1830	1842	1900	1916	1913

Fluktuacja załogi w latach 1976 - 86

Rok	Przyjęto		Zwolniono		Współczynnik %	
		w tym ZSG		w tym emer. renty i zgony	przyjęć	zwolnień
1976	197	8	412	79	6,83	14,28
1977	377	13	488	77	13,48	17,45
1978	628	84	463	112	21,81	16,08
1979	673	80	551	120	22,07	18,07
1980	627	141	494	100	20,04	15,79
1981	495	114	347	121	15,17	10,64
1982	464	120	347	153	13,61	10,18
1983	273	41	334	114	7,74	9,47
1984	307	46	356	139	8,86	10,27
1985	391	60	378	144	11,44	11,06
1986	441	80	315	89	12,86	9,18

współczynnikami przyjęć i zwolnień.

Oprócz zatrudnienia pracowników z terenu Czechowic i okolicznych miejscowości kopalnia uzupełnia pozostałą część załogi dowozem umownymi przewozami autobusowymi PKS. Linie umowne obejmują trasy: Lachowice, Slemień, Sol, Milówka, Kamesznica, Sopotnia Wielka, Pewel Wielka, Pewel Slemieńska, Koszarawa, Korbielów, Żywiec-Lipowa, Janowice-Stara Wies, Pszczyna-Rudołtówice. Łączna ilość dojeżdżających z podanych miejscowości wynosi około 1061 osób tj. 30,7 % wg danych za 1986 rok.

Ubytek załogi kopalnia pokrywa okresowo absolwentami z Zasadniczej Szkoły Górniczej, zasilając nimi również inne kopalnie resortu i tak w latach 1982-86 przekazano na kopalnie:

Czeczot	-	123
Manifest Lipcowy	-	2
XXX-Lecia PRL	-	23
ZMP	-	3
Krupiński	-	9

razem - 160 absolwentów

W latach 1974 i 76 skierowano do kopalni "Piast" pracowników z trasy Sucha Beskidzka i Kocierz odpowiednio w ilości 48 i 34.

W latach 1980 - 1986 przekazano kopalniom resortu ogółem 163 pracowników, z tego 72 do Gwarectwa Jaworznicko-Mikołowskiego. Kopalnia dysponuje Nowym Domem Gornika, wyposażonym w świetlice, stołówkę i kiosk dla 144 pracowników z odległych miejscowości oraz z firm angażowanych okresowo na kopalni.

2. SZKOLENIE ZAWODOWE

a/ Szkolenie zawodowe wewnątrzzakładowe

W miarę rozwoju mechanizacji i elektryfikacji występuje konieczność stałego dokształcania załogi, celem podniesienia kwalifikacji zawodowych, niezbędnych przy obsłudze nowowprowadzonych maszyn gorniczych i urządzeń energo-elektrycznych. Całościowym wymiennym zagadnien kieruje dział szkolenia zawodowego, podległy Naczelnemu Inżynierowi kopalni. Dominującą pozycję w szkoleniu zajmuje branża gornicza a następnie energo-maszynowa i inne specjalności z nią związane.

Ogółem w latach 1980-86 przeszkolono na kursach wewnątrzzakładowych:

- gornikow	500	osob
- młodszych gornikow	411	"
- gornikow przod.	22	"
- " rabunkarzy	65	"
- ciesli gorniczych	72	"
- sanitariuszy dołowych	72	"
- metaniarzy	16	"
- obsługa ładowarek	8	"
- kier. lokomotyw powietrznych akumulatorowych i spalinowych	142	"
- kierowcow wozkow akumulatorowych	31	"
- spawaczy elektr. i gazowych	152	"
- obsługa urzadzen zakładu przerobczego	109	"

Program działania obejmuje coroczne dwudniowe szkolenie załogi kopalni w zakresie znajomości i przestrzegania przepisów bhp, jak również szkolenie pracowników nowoprzyjętych i z napływu z kopalń resortu.

Część pracowników kopalnia deleguje na przeszkolenie w specjalistycznych ośrodkach resortu i innych, w których w latach 1980-86 uczestniczyło :

- obsługa kombajnów ścianowych	-	44	osoby
- obsługa kombajnów chodnikowych	-	28	"
- obsługa obudów zmechanizowanych	-	34	"
- naprawa i konserwacja kombajnów i obudów zmechanizowanych	-	30	"
- kurs górników strażowych	-	56	"
- podstawy spawania elektr.gazowego	-	17	"
- zabezpieczenia metanometryczne automatyczne i indywidualne	-	10	"
- automatyzacja odstawy "PUMA"	-	11	"
- obsługa i konserwacja koparek suwnic i żurawi	-	9	"

Ponadto szkoleniem wewnątrzzakładowym objęto następujące grupy pracowników :

	Dozór	Nowoprzyjści	Okresowe załogi
1980	90	665	2339
1981	110	516	2463
1982	103	481	2741
1983	99	296	3029
1984	99	333	2931
1985	102	405	2607
1986	108	463	3105

Kopalniany Ośrodek Szkolenia Zawodowego dysponuje dwoma salami wykładowymi oraz podstawowymi środkami audiowizualnymi. Szkoleniem zajmują się etatowi pracownicy oraz doświadczony wyższy dozór ruchowy kopalni. Jako zasłużonych pracowników kopalni dla szkolenia zawodowego należy wymienić w pierwszym rzędzie promotora szkolenia inż. Ludwika Kotulę, Romana Otrębę, Władysława Wieczorka, a następnie Władysława Pawliczka, Bolesława Pławeckiego, mgr inż. Ryszarda Tomaszewicza, inż. Adama Mieszczaka, Bronisława Olmę, inż. Leszka Bolka, inż. Jana Lemparta, mgr inż. Bogdana Szeziaka, Józefa Górskiego, mgr Leszka Oniela i mgr Bogusława Dolińskiego.

Dla podniesienia kwalifikacji dozoru kopalni, zorganizowano w latach 1966-1971 w Szkole Podstawowej w Czechowicach filię Technikum Górniczego z Brzeszcz dla pracujących, z dwuletnim okresem nauczania. Kopalnia również świadczy pomoc stypendialną aktualnie w wysokości 8400,- zł. dla studentów szkół wyższych, których ilość za 1986 r. wynosi 21 i w przyszłości absolwenci tych uczelni zasila kadry kopalni.

b/ Zasadnicza Szkoła Górnicza /ZSG/

Przez szereg lat Kopalnia uzupełniała stan załogi drogą naboru w większości z Woj. Bielsko-Bialskiego a także z innych województw. Nowo przyjmowani pracownicy na ogół nieobeznani z pracą w przemyśle wydobywczym podlegali długiemu okresowi adaptacji, ulegali częstszemu wypadkom, oraz stanowili element podatny na fluktuacje. W tej sytuacji jedynym rozwiązaniem było założenie przy kopalni Zasadniczej Szkoły Górniczej, z której wyszkolona młodzież zasilać będzie systematycznie górnice szeregi.

Szkoła taka powstała w 1968 roku w adaptowanym starym budynku Domu Górnika, gdzie

komfort wypoczynku i rozrywki dał młodzieży górniczej oddany do użytku w 1975 r. nowy internat z dwoma mieszkaniami dla nauczycieli, zaś warunki nauczania znacznie poprawiły się z chwili przejścia we wrześniu 1986 r. do kompleksu zabudowań nowej Zasadniczej Szkoły Górniczej w ilości 12 klas. Ucząca się młodzież górnicza korzysta z hali sportowej "Klubu Górnik", przyległej do obiektu szkoły. Przy ZSG działa również orkiestra szkolna w liczbie około 20 uczniów.

Szkoła kształci w następujących zawodach górniczych: górnika węglowego, górnika mechanika i górnika elektryka.

Od czasu powstania szkoły z łącznych rocznych stanów wyszło absolwentów:

	stan uczniów	absolwenci
1970/71	220	62
1971/72	248	100
1972/73	259	114
1973/74	306	87
1974/75	347	120
1975/76	374	144
1976/77	374	139
1977/78	407	148
1978/79	346	142
1979/80	394	150
1980/81	343	130
1981/82	330	120
1982/83	292	87
1983/84	310	77
1984/85	330	103
1986/86	319	107

Funkcję dyrektora Zasadniczej Szkoły Górniczej pełnili kolejno:

- mgr Eugeniusz Szpyt   od 1.09.1968 - 31.08.1974
- mgr Benedykt Walczak   od 1.09.1974 - 31.08.1985r.
- Tadeusz Hajnas   od 1.09.1985 - nadal

3. BEZPIECZENSTWO I HIGIENA PRACY

Zapewnienie bezpieczeństwa i higieny oraz ogólnej poprawy warunków pracy jest jednym z bardzo ważnych zadań kierownictwa gospodarczego, politycznego i związkowego kopalni. Stałemu podnoszeniu na coraz wyższy poziom stanu bezpieczeństwa pracy pod ziemią służyła najnowocześniejsze rozwiązania nauki i techniki górniczej. Wprowadzanie kompleksów osłonowych obudów scianowych i stosowanie kombajnowej technologii urabiania w chodnikach z równoczesnym wzrostem produkcji spowodowały przemiany jakościowe, między innymi zmiany na lepsze warunków pracy i bezpieczeństwa.

Bezpieczeństwo kopalni jest wspomagane i kontrolowane przez główną dyspozytornię ruchu oraz nowoczesną, wieloczujnikową dyspozytornię metanometryczną, umożliwiającą automatyczne wyłączenie energii elektrycznej w przypadkach zagrożeń. Istotne znaczenie ma uwarunkowana nowymi technologiami dobra organizacja pracy, zwiększona dyscyplina i wysoka kultura zawodowa pracowników, poparta znajomością przepisów. Zajmują one najwięcej miejsca w programach szkolenia wewnątrzzakładowego górników i kadry inżyniersko-technicznej, oraz przyszłych adeptów górniczego zawodu.

Systematycznie wzrastają ogólne nakłady na bezpieczeństwo i higienę pracy i tak w 1985 r. nakłady wyniosły 53511 tys. zł. tj. na jednego zatrudnionego pracownika kopalni 15860,- zł. i odpowiednio w 1986 roku osiągnęły kwotę 63776 tys. zł. czyli na jednego zatrudnionego przypada 18475 zł. Ze środków tych finansowano urządzenia zabezpieczające, odzież i obuwie

Związki zawodowe sprawami bhp na codzien interesują się poprzez działalność zakładowego inspektora pracy, pozostającego w ścisłej łączności z licznym gronem aktywistów bhp.

Znaczne wydatkowane środki finansowe na bhp, ogólnie wdrażany postęp techniczny i organizacyjny, oraz stałe szkolenie załogi nie ustrzegły kopalni od szeregu wypadków, które wynikają z zagrożeń naturalnych oraz uchybień w zakresie przestrzegania przepisów. Każdorazowo zaistniały wypadek jest analizowany przez dozór techniczny z udziałem zakładowego inspektora pracy, z podejmowaniem decyzji zmierzających do likwidacji zagrożeń. Zaistniałe wypadki i stracone dniówki w latach 1961-86 podano poniżej:

Lata	wyp.smiertelne	wyp.ogółem	stracone dniówki
1961-65	3	693	18356
1966-70	5	406	21232
1971-75	38	696	29654
1976-80	26	479	28873
1981	-	136	6956
1982	1	123	5818
1983	1	97	5614
1984	-	72	4899
1985	-	55	3234
1986	-	64	3164

Uwagę zwracają pod względem liczebności wypadków lata 1971-75 oraz 1976-80 na które złożyły się :

- katastrofa gornicza zaistniała 28 czerwca 1974r. spowodowana wybuchem metanu w scianie nr 69 w pokł. 214/1-2, wybieranej z poz. I-0, w partii zachodniej, podczas ktorej zginelo 34 gornikow. Powodem katastrofy, wedlug orzeczenia powolanej Komisji Rządowej z udziałem władz Ministerstwa Gornictwa i Wyższego Urzedu Gorniczego, byla prawdopodobnie iskra, wywolana podczas wrebienia w gornym odcinku sciany, ktora stala sie inicjalem zapalenia i wybuchem metanu. Od tego czasu nastapilo wycofanie tych maszyn z ruchu scian. W akcji ratowniczej sluzyli doradztwem technicznym i brali udzial specjaliści radzieccy /doc.Doczenko z Donbasu i inni/, ktorzy dostarczyli i uruchomili odrzutowy agregat gasniczy, zasilany paliwem lotniczym a wytwarzajacy duza ilosc gazow inercyjnych /obojetnych/ jak CO2 i N2. Pionierskie zastosowanie tego typu agregatu gasniczego wydatnie skrocilo czas trwania akcji.
- wypadek zbiorowy w dniu 30 pazdziernika 1979 r. spowodowany zapaleniem taśmy przenosnika przy napędzie, na pochylni transportowej z poz. I-0 w pokł. 214/1-2 w partii zachodniej, w wyniku ktorego tragicznie zginelo 22 gornikow. W czasie prowadzenia dlugotrwałej od 30 pazdziernika do 20 grudnia 1979 r. w akcji ratowania ludzi wykorzystano wszelkie dostepne srodki techniczne, polegajace na odwierceniach z powierzchni 6 otworow wielkosrednicowych 580/308 mm na poz."0" /205m/, celem zainstalowania geofonu dla nawiazania łączności z poszkodowanymi a w dalszej kolejności dla wtłaczania ciekłego azotu /gazu obojetnego/ dla obnizenia temperatury. Rowniez zastosowano wtłaczanie gazow obojetnych dla zneutralizowania atmosfery kopalnianej za tamami požarowymi, na dole kopalni na poz.IV, stosujac inz. polski agregat gasniczy GAG opracowany przez Główny Instytut Gornictwa.

Od 1981 r. występuje poprawa zarówno w ogólnej ilości wypadków jak i straconych dniówek. Zauważa się ogólne zmniejszenie wypadków spowodowanych oberwaniem skał stropowych i innych natury gorniczej oraz wzrost wypadków przy transporcie, translokacji obudów zmechanizowanych oraz energomaszynowych.

Ważną rolę w zakresie bezpieczeństwa pracy i profilaktyki przeciwpożarowej spełniają Kopalniana Stacja Ratownictwa Gorniczego oraz Oddział Przeciwpożarowy Ochrony Dołu Kopalni, wchodzacy w skład Straży Pożarnej. Kopalniana drużyna ratownictwa składa się z 104 ratownikow z możliwością zgrupowania 20 zastepow, każdy po 5 osób. Kopalnia utrzymuje w

telefonicznej. Do Ratownictwa gorniczego wybierani sa najlepsi gornicy i fachowcy o odpowiednich predyspozycjach psychofizycznych.

Kopalniana Stacja Ratownictwa Gorniczego kierowali kolejno od 1945 r.: Roman Utreba, Waldemar Komarek, Wladyslaw Wieczorek, inz. Eugeniusz Baron, Stanislaw Korzec, a mechanikami aparatowymi byli Franciszek Zuber, Wladyslaw Gietler, Franciszek Stolarz, Edward Marczak, Franciszek Krysta, Karol Trzpis.

4. WSPOLZAWODNICTWO PRACY

Ruch socjalistycznego wspolzawodnictwa pracy posiada w przemysle weglowym bogate tradycje. Pierwszymi inicjatorami tego ruchu byli: Wincenty Pstrowski, Franciszek Apryas, Czeslaw Zielinski, bracia Bugdofowie, rzesze uczestnikow, ktorzy solidna praca kladli podwaliny pod gospodarczy socjalistyczny rozwoj kraju.

Na kopalni podobnie jak i w innych zakladach branzy weglowej na przestrzeni lat powstaly nastepujace formy wspolzawodnictwa:

- wspolzawodnictwo indywidualne,
- wspolzawodnictwo brygadowe, obejmujace przodki chodnikowe i scianowe w ujeciu międzyoddziałowym,
- wspolzawodnictwo międzykopalniane w ramach Zjednoczenia,
- wspolzawodnictwo międzyzakladowe o sztandar przechodni MGIE.

Do kryteriow podlegajacych ocenie wspolzawodnictwa brano pod uwage wyniki pracy wyrazane wskaźnikami tj. wydobyte, wydajnosć pracy, postepy w przodkach, wypadkowosc, wypad sortymentow.

Na kopalni ruch wspolzawodnictwa datuje sie od lipca 1947 roku, kiedy na apel Wincentego Pstrowskiego z kopalni "Jadwiga" przystapili do tej formy pracy gornicy "Silesii" na czele z gornikiem Ludwikiem Hoczkim. Z uplywem lat ruch ten powiekszal swoje szeregi, znajdujac poparcie w organizacji zwiazkowej, politycznej, mlodzięzowej i kierownictwa kopalni. Wyróżniajacych sie w ruchu wspolzawodnictwa honorowano: złotymi odznakami XX PRL, odznakami Przodownika Pracy Socjalistycznej oraz odznakami Zasłużony Pracownik Pracy Socjalistycznej. Spośród wielu odznaczonych w ruchu wspolzawodnictwa wymienić należy: Ludwik Hoczek, Ludwik Gorski, Jan Wojtuszek, Jan Mieszczak, Stefan Mokwa, Franciszek Danel, Konrad Jablonski, Stanislaw Szydek, Jozef Stefek, Teofil Korzec, Aleksander Dyduch, Edward Wrobel, Franciszek Ambrozak, Misik, Jan Mazur, Wladyslaw Tomiczek, Stanislaw Bronowski, Marian Matras, Franciszek Dunat, Adolf Iwanicki, Wladyslaw Pach, Wladyslaw Rumniak, Gustaw Wojtas, Jozef Zięc, Jozef Pawlus, Czeslaw Biernat, Zenon Bończak, Wladyslaw Cisowski, Kazimierz Kyzia, Wladyslaw Olearczyk, Rudolf Kwasny, Franciszek Bartosz, Edward Broda, Franciszek Telega, Emil Kamiński, Wladyslaw Satława, Wladyslaw Lasut, Bronislaw Skirło, Franciszek Adamski, Wladyslaw Kowalczyk, Marian Górny, Edward Marczak, Edward Zur, Zbigniew Czyżowski, Rudolf Dadak, Edward Halama, Mieczyslaw Adamaszek, Zbigniew Stolarzewicz, Jozef Poloczek, Wiktor Geszka, Jan Poloczek, Alojzy Maroszek, Czeslaw i Wladyslaw Maj, Jan i Wladyslaw Wieczorek, Stefan Tesarczyk, Stanislaw Anuszewski, Marian Okruta, Stanisława Kuboszek, Henryk Boguslawski, Michal Kotas, Franciszek Stolarz i wielu innych.

Po wydarzeniach 1980 roku zainteresowanie ruchem wspolzawodnictwa oslablo, na skutek zmian w odczuciach spolecznych wobec niemożności osiągnięcia spodziewanego standartu życia.

Na wspolzawodnictwo i wzrost wydajności pracy oddzialywuje system normowania pracy. Na kopalni zakordowanie robót w % kształtuje sie nastepujaco:

	1985 r.	1986 r.
- w robotach przodkowych	100,0	100,0
- na dole kopalni	55,6	34,9
- na powierzchni	32,4	31,0
- ogółem kopalnia	40,8	33,0

Występujący w 1986 r. procentowy spadek zakordowania związany jest ze zmianą zasad wynagradzania, które eliminują z robót akordowych określone roboty pomocnicze płatne odład dniówkowo.

5. WYNIKI GOSPODARCZE

Kopalnia oprócz podstawowej produkcji jaka stanowi węgiel kamienny produkuje i sprzedaje gaz ziemny z odmetanowania pokładów, energię cieplną, energię sprężonego powietrza oraz usługi materialne i niematerialne. W strukturze wartości produkcji sprzedanej i usług wg obowiązujących cen urzędowych za 1986 rok udział poszczególnych składników przedstawiał się następująco :

- węgiel	- 5 340 159 tys. zł.	- 96,2 %
- gaz ziemny	- 30 656 " "	- 0,5 %
- energia cieplna	- 134 245 " "	- 2,4 %
- sprężone powietrze	- 3 604 " "	- 0,1 %
- usługi	- 45 143 " "	- 0,8 %

r- wartość produkcji 5 553 807 tys. zł. - 100 %
sprzed.

Poniesione łączne nakłady na działalność przemysłową kopalni za ten rok wyniosły 7092750 tys.zł., z których dopłata dla pokrycia kosztów węgla wyniosła 1539682 tys.zł. na pozostała działalność przemysłowa 212909 tys.zł. W podobnych proporcjach przedstawiała się sytuacja ekonomiczna w ubiegłych latach, co oznacza stałe dofinansowanie działalności kopalni z budżetu państwa, niezależnie od zwiększania produkcji, niezaprzeczalnych efektów technicznych i wysiłków kierownictwa dla poprawy tego stanu.

Ogólnie w resorcie koszty wydobywanego węgla mają stałą tendencję wzrostową, powodowaną wzrostem cen energii, materiałów, robot i usług a także wzrostem płac. Wiadomo również, że od wielu lat ceny paliw i energii ustalone są na poziomie nie zapewniającym pokrycia rzeczywistych kosztów wydobycia węgla i produkcji energii elektrycznej. Nowe ceny węgla już w 1982 r. ustalone zostały na poziomie o połowę niższym od ceny która należałoby przyjąć na podstawie ustawy o cenach /jako podstawie miały służyć ceny występujące w handlu zagranicznym/. Kolejne podwyżki cen węgla nie wyrównują nadal kosztów wydobycia. Tak więc podstawowy nosnik energetyczny kraju jest w dalszym ciągu paliwem finansowo-deficytowym wymagającym dotowania z budżetu centralnego.

Dla uzupełnienia informacji podaje się kształtowanie kosztu wydobycia i średniej ceny zbytu 1 tony węgla w skali resortu /a/ za lata 1982-86 /opublikowane w prasie/ i dla porównania wyniki kopalni /b/:

		1981	1982	1983	1984	1985	1986
- koszt wydobycia a	-		2018	2521	3103	3951	4810 plan
1 t węgla kam.	b	1082	1962	2481	2935	3679	4640
	w zł.						
- cena zbytu a	-		1858	2163	2531	3110	3685 plan
1 tony węgla	b	416	1776	2109	2399	2925	3599
	w zł.						
- dopłata w zł/ a	-		160	358	572	841	1125 plan
tone	b	666	186	372	536	754	1041

Przedstawione relacje uwidaczniają zmniejszenie dopłat do wyprodukowanej tony węgla w kopalni począwszy od 1984 r. tj. z chwila maksymalnego wydobywania, w porównaniu do uzyskanych średnio-rocznych w resorcie. Jednocześnie nastąpiło korzystniejsze kształtowanie się jednostkowego kosztu węgla kopalni do przeciętnego w przemyśle węglowym.

W zagadnieniu kosztów kopalni uwagę zwraca wysokie opłacanie wzrostu produkcji i wzrostu wydajności pracy, ujęte poniższym zestawieniem :

Rok	Wydobycie ogółem tys.ton	Fundusz płac w tys.zł.	Wydajność ogólna w kg/pracdn.	Sr.mies.płaca w zł.na 1 za- trudn.
1981	1272	553 794	1827	14 113
1982	1448	945 980	1820	23 104
1983	1444	1193 525	1842	29 040
1984	1475	1348 200	1900	33 054
1985	1479	1675 530	1916	41 383
1986	1511	2170 128	1913	52 388

Przytoczone wielkości w porównywalnych latach 1981-86 wykazują wyprzedzenie funduszu płac o 291,9 % w stosunku do produkcji węgla, która wzrosła o 18,8 % i taką samą tendencję w stosunku do wydajności pracy wykazują średnie miesięczne płace, które przy wzroście wydajności ogólnej 4,7 % powiększyły się o 271,2 %. W średnim miesięcznym zarobku na jednego zatrudnionego wynoszącym 52388,- zł. W 1986 r. udział wynagrodzenia z tytułu przepracowanych sobót i niedziel wynosił 19,7 % tj. 10328,- zł.

Na kształtowanie średniej ceny zbytu węgla na kopalni poniżej resortowej oprócz urzędowo ustalonych cen znaczący wpływ wywiera wypadek grubych sortymentów węgla, z kolei uzależniony od stosowanej technologii urabiania oraz wielkość i jakość zużycia własnego miazgu w kotłowni kopalnianej.

Zależności wypadu grubych sortymentów węgla i średniej ceny zbytu węgla kopalni kształtują się następująco:

Rok	Średnia cena zbytu węgla zł/tonę	% wypad grubych sortymentów	Uwagi
1961	328,40	55,1	wrebiarki
1965	280,12	40,4	wreń.Skombajny
1970	275,27	26,6	kombajny
1975	324,23	25,4	"
1980	412,40	26,9	"
1981	415,84	27,9	"
1982	1775,48	27,4	"
1983	2108,77	27,0	"
1984	2399,29	25,9	"
1985	2924,81	24,0	"
1986	3599,24	26,1	"

Kopalnia jest także stałym eksporterem węgla przeważnie w klasie sortymentowej groszków, którego ilość zależy wyłącznie od dyspozycji eksportowych, otrzymywanych z Centrali Zbytu Węgla i z reguły jest przekraczana.

Eksport węgla za okres ostatnich 3 lat zrealizowano w ilości :

	1984	1985	1986
eksport węgla ton	82 371	118 104	99 418
udział w wydobywaniu %	5,6	8,0	6,6

Działania na rzecz poprawy efektywności gospodarowania uiete sa w programach oszczednosciovych kopalni. zmierzajacych do lepszego wykorzystania mairatku trwalego, czasu pracy oraz racjonalnego zuzycia materialow i energii. Wprowadzanie wymienionych kryteriow pozwala kopalni na stala poprawe kosztow produkcji wegla.

I tak od 1985 roku kopalnia uzyskuje korzysci finansowe w wyniku wprowadzenia opalania 2 kotlow gazem pochodzacych z odmetanowania, mianowicie :

1985 r. - spalono 10 134 tys m3 miesz.gaz. zaoszczedzajac 15 000 ton wegla tj. 28 875 tys.zl.

1986 r. - spalono 13 768 tys.m3 miesz.gaz.zaoszczedzajac 12 250 ton wegla tj. 34 694 tys.zl.

Wystepujace w niektórych skladnikach kosztowych niekorzystne odchylenia w dzialalnosci finansowej kopalni znajduja uzasadnienie w ogolnej trudnej sytuacji gospodarczej kraju, zwlaszcza zaopatrzeniowej.

1. GOSPODARKA MIESZKANIOWA I INNA DZIAŁALNOŚĆ

Cieżka, ofiarna praca górników wszystkich specjalności jest wysoko ceniona przez czynniki państwowe. Znajduje to swój wyraz między innymi w stałej trosce o poprawę warunków socjalno-bytowych górników i ich rodzin. W środowiskach górniczych powstają nowe osiedla, szeroko rozwijane jest budownictwo domków indywidualnych. Do dyspozycji górników przeznaczają się liczne kluby, domy kultury, świetlice, biblioteki i inne. Cała rzesza górników korzysta co roku z wczasów profilaktycznych i wypoczynku sanatoryjnego. Tworzy się coraz lepsze warunki dla uzupełnienia kwalifikacji i kontynuowania nauki, do wyższych studiów włącznie.

Wymienione socjalno-bytowe i kulturalno-oswiatowe zdobycze znajdują pełne potwierdzenie w środowisku górniczym Miasta i Gminy Czechowice-Dziedzic. Ręcznym argumentem w powojennej działalności kopalni jest szeroki rozwój budownictwa wielorodzinnego i aktywne wspomaganie budownictwa indywidualnego. Wiadomo, że ilość i stan substancji mieszkaniowej po wojnie 1945r. kopalnia oddziedziczyła w dużym zaniedbaniu: techniczno-sanitarnym, nie wspominając o niedostatecznej ilości mieszkań. Etapy rozwoju kopalni nakazywały zapewnienie niezbędnej ilości mieszkań dla wzrastającej liczebnie załogi.

Stan posiadania i rozbudowy mieszkań w ramach budownictwa zakładowego kopalni i spółdzielczego na koniec 1986 r. prezentuje poniższe zestawienie:

- kolonia robotnicza	45 budynków	340 mieszkań
- budynek "Wulkan" /rej.przystanku autob.kopalni/	1 budynek	7 "
- stare koszary /koło nastawni kol./	1 budynek	6 "
- stary klub ul.Gornicza 40	1 budynek	5 "
- kolonia urzędnicza	5 budynków	29 "
<hr/>		
razem stare budownictwo z lat 1906-30	53 budynki	387 mieszkań

budownictwo nowe w latach:

1955-60 osiedle "Awaryjne" ul.Topolowa	5 budynków	46 mieszkań
1970-74 "Sofkow" /6 bud.z tego	3 budynki	36 "
1975-76 blok typu NRD ul.Gornicza	1 budynek	40 "
1973-80 os.Szczotki /typ NRD/	11 budynków	515 "
1978-80 bud.rotacyjny Topolowa	1 budynek	140 "
1979-81 bud.rotacyjny ul.Nad Białką	1 budynek	60 "
<hr/>		
razem	22 budynki	817 mieszkań

mieszkania w budynkach socjalnych:

- Dom Akcji Socjalnej	2 mieszkania
- Dom Kultury	1 "
- Internat Szkoły ZSG	2 "
- Ośrodek Sportowy nad stawem Kopalni	1 "

Ogółem stan: 75 budynków 1030 mieszkań

Aktualnie kopalnia dysponuje 53 budynkami z lat 1906-1930 a pozostaje 22 z nowego

budownictwa powojennego przekazano w administrację Spółdzielni Mieszkaniowej w Czechowicach-Dziedzicach. Wcześniej w latach 1970-71 kopalnia finansowała budowę 2 bloków wysokościowych w śródmieściu Czechowic przy ul. Mickiewicza 2 i Konopnickiej, w których zamieszkało 48 rodzin górniczych. Budynki te oddano pod zarząd Spółdzielni Mieszkaniowej w Czechowicach.

Po roku 1981 do 1986 budownictwo zakładowe uległo zahamowaniu w następstwie stale opóźniającego się cyklu budowy oczyszczalni ścieków dla rejonu Północnego Czechowic-Dziedzic. Jedynie udało się oddać do użytku w listopadzie 1983r. na osiedlu Szczotki "Pawilon Handlowy", o kubaturze 3946 m³, z lokalami dla celów sprzedaży artykułów spożywczych, konfekcyjnych, radiowo-telewizyjnych i gospodarstwa domowego na tzw. książeczki górnicze "G" oraz w przyszłości z usługami pralniczymi i kosmetyczno-fryzjerskimi.

W zakresie budownictwa wielorodzinnego na lata 1986-90 potrzeby kopalni wynoszą 530 mieszkań. Uzyskano lokalizację budynków dla osiedla między ulicami Polna-Łagodna na 260 mieszkań oraz przy ul. Zacisze na 48 mieszkań. To ostatnie zamierza się realizować w ramach "Górnictwej Spółdzielni Mieszkaniowej".

Równocześnie w ramach budownictwa indywidualnego w latach 1986-90 przewiduje się wybudowanie 229 domów indywidualnych, z czego 36 w ramach "Górnictwej Spółdzielni Budowy Domów Jednorodzinnych" przy kopalni.

Kopalnia świadczy od szeregu lat na rzecz budownictwa indywidualnego pomoc finansowa w formie bezprocentowych pożyczek zwrotnych, które w ujęciu za okres 10 lat przedstawiają się następująco:

- 1976r.	43 prac.	-	915 tys.zł.
- 1977r.	34 "	-	765 "
- 1978r.	31 "	-	995 "
- 1979r.	30 "	-	1000 "
- 1980r.	30 "	-	975 "
- 1981r.	25 "	-	840 "
- 1982r.	31 "	-	2250 "
- 1983r.	39 "	-	3900 "
- 1984r.	39 "	-	10300 "
- 1985r.	81 "	-	20100 "
- 1986r.	129 "	-	33000 "

Od 1974r. z chwili utworzenia Zakładowego Funduszu Mieszkaniowego, z którego oprócz finansowania budownictwa indywidualnego, udziela się pożyczki na remonty budynków i mieszkań własnościowych oraz dla uzupełnienia wkładów na mieszkania spółdzielcze. Od 1984 r. pożyczkobiorcy mogą korzystać z przysługującego przywileju uprawniającego, po przepracowaniu nienagannie 5-ciu lat w kopalni, do wystąpienia z wnioskiem o częściowe umorzenie do 50 % zaciągniętej pożyczki.

Młodzi pracownicy kopalni, zawierający związki małżeńskie aktualnie korzystają z pożyczki na zagospodarowanie w wysokości 100 tys.zł., która ulega całkowitemu umorzeniu po przepracowaniu 5 lat, natomiast absolwenci szkół górniczych i innych mają prawo po przepracowaniu 3 lat do bezzwrotnej pożyczki w wysokości 150 tys.zł. uwarunkowanej przepracowaniem dalszych 3 lat na kopalni.

Z ważnych innych świadczeń na rzecz załogi kopalni jest oddanie do użytku stołówki przyzakładowej z ilością 200 miejsc, która wydaje dziennie 1900 posiłków regeneracyjnych, 190 obiadów oraz 185 innych posiłków. Oddzielnie czynna jest stołówka w Domu Górnika z możliwością wydawania 110 obiadów, 300 posiłków regeneracyjnych oraz 200 innych.

Kopalnia w latach 1976-80 rozdzieliła wśród wyróżniających się pracowników załogi 126 samochodów osobowych, a w następnym 6-leciu tj. do 1986 r. rozdysponowała 661 sztuk samochodów.

Kopalnia, oprócz działalności mieszkaniowej zrealizowała na rzecz środowiska również budowę dróg dojazdowych i osiedlowych tj. ul. Górniczą, Szczotki, Nad Białką, Topolowa z oświetleniem i kanalizacją. Ponadto w latach bezpośrednio po wojnie doprowadziła rurociąg wody pitnej do osiedli i kopalni.

osiedli, pod patronatem ówczesnego dyrektora kopalni mgr inż. Władysława Rusa oraz Naczelnika Miasta Czechowic-Dziedzic mgr Ludwika Mikołajczyka. Dla realizacji tegoż zadania powołano na kopalni w październiku 1970 roku Społeczny Komitet Gazyfikacji Rejonu Południowego Miasta Czechowic-Dziedzic, w osobach inż. Ludwika Kotuli, Bronisława Olmy, Józefa Chodury i Stanisława Fludra. Roboty wykonywano etapami w czynnie społecznym, układając w ciągu 2 lat sieć gazociągów średnioprężnych długości około 10 km, w tym magistralnych 4 km, od wybudowanej stacji redukcyjnej w rejonie nowego zakładu Walcowni poprzez ul. Kaniowska, Górniczą, Topolową i Szczotki do ul. 1 Maja.

Koszt inwestycji określony na 3 mln. zł. a finansowany w wysokości 50 % ogólnych nakładów ze środków ówczesnej Powiatowej Rady Narodowej w Bielsku-Białej, został znacznie obniżony wkładem finansowym mieszkańców oraz wykonywaniem prac w czynnie społecznym. W dniu 25.XI.1972r. nastąpiło uruchomienie instalacji gazowej, podłączonej do 250 użytkowników indywidualnych, dzięki czemu poprawiły się warunki bytowe mieszkańców.

Dokonany etap gazyfikacji odbiorców indywidualnych stał się podstawą szerokiej gazyfikacji Południowego Rejonu Czechowic.

2. KULTURA I OSWIATA

W początkach lat powojennych życie kulturalno-oświatowe tutejszego środowiska górniczego skupiało się w starym Klubie Górniczym. W 1967r. oddano do użytku załogi wzniesiony w pobliżu Domu Akcji Socjalnej Nowy Dom Kultury, obejmujący salę teatralno-kinową na 300 miejsc, bibliotekę, klubo-kawiarnię, salę telewizyjną i odczytową. Obiekt ten wyposażony jest w nowoczesne urządzenia wentylacyjne, ogrzewanie, nowoczesną scenę i instalację nagłaśniającą.

Działalność Domu Kultury prowadzona jest w trzech płaszczyznach oświatowej, imprezowo-rozrywkowej i ruchu amatorskiego. Biblioteka posiada ponad 17 tys. wolumenów, a czytelnia obejmuje 2259 pozycji popularno-naukowych.

W Domu Kultury urządza się odczyty i spotkania dyskusyjne z zakresu tematyki społeczno-politycznej, wystawy prac plastycznych, kursy kroju i szycia, kursy tanca towarzyskiego, zebrania, konferencje, szkolenia itp.

W ramach działalności rozrywkowej odbywają się dyskoteki, zabawy taneczne, turnieje brydżowe oraz występy zespołów zawodowych. Dla dzieci urządza się przedstawienia oraz imprezy sportowo-zabawowe tzw. "poranki radości".

Rozwija się również działalność zespołów artystycznych i kół zainteresowań jak: dziecięcy zespół wokalny-ruchowy, kwartet wokalny, zespół instrumentalno-wokalny, koło żywego słowa, koło fotograficzne, zespół małych form kulturalnych, kapela podwórkowa.

Działalność kulturalno-oświatowa i wychowawczo-rozrywkowa prowadzona w starym klubie pod kierownictwem Władysława Heredy, Kubienca, Edwarda Bogusa, Magdaleny Dziurzaneki, a w Nowym Domu Kultury przez dyrektorów mgr Jana Juroszka, a następnie przez mgr Leokadię Borysowską, przy współpracy z Henrykiem Pilichem, Anna Tyc, mgr Henrykiem Szopa, Helena Kozioł, mgr Renata Banas, została wyróżniona wieloma nagrodami i uznaniem resortu górnictwa.

W działalności reprezentacyjno-rozrywkowej zasłużyła się dla kopalni i środowiska orkiestra górnicza, założona w 1955 r. z inicjatywy Dyrekcji Kopalni i Rady Zakładowej. Grupę entuzjastów muzyki zorganizował w 15 osobowy zespół Ludwik Olek, a pierwszym jego dyrygentem był Zbigniew Stolarzewicz. Proby orkiestry odbywały się bezpłatnie po godzinach pracy w starym Klubie Górniczym, a opiekę sprawował dyrektor administracyjny mgr Robert Wiesner. Następnie w 1956 r. dyrygentem orkiestry górniczej został Alojzy Krawczyk a gospodarzem instrumentami objął Ludwik Olek.

Z upływem czasu orkiestra powiększyła się do 38 członków w sile wieku, z doświadczeniem muzycznym, rekrutujących się z pobliskich okolic. Od 1968 r. orkiestra zostaje przeniesiona do pomieszczeń w starym Domu Górniczym, w którym mieściła się Zasadnicza Szkoła Górnicza. Od 1969r. kopalnia mianowała gospodarzem orkiestry długoletniego uczestnika

orkiestry Emila Górze. Od 1978 r. dyrygenturę orkiestry obejmuje Jan Gorniak, a Alojzowi Krawczykowi powierzono opiekę i szkolenie młodego zespołu orkiestry, składającej się z uczniów ZSG, z których większość po ukończeniu szkoły wstępuje do orkiestry seniorów.

Obydwa te zespoły uświetniają organizowane imprezy państwowe i górnicze oraz świadczą usługi na rzecz pracowników kopalni.

3. WZASY PRACOWNICZE

Pełną formę działalności wczasów pracowniczych kopalnia rozwinęła po 1960 roku. Organizacja wypoczynku załogi powiązana była z limitowaną ilością miejsc w ośrodkach Funduszu Wczasów Pracowniczych /FWP/ na terenie kraju, ponadto kopalnia prowadziła własną działalność wczasową w wydzierżawionych budynkach w atrakcyjnych miejscowościach nad morzem w Jastarni, Rozewiu, Kamiennej Górze, Sarbinowie, Niechorzu, Gdyni oraz w Szczyrku. Tą formę wypoczynku utrzymano do czasu wybudowania przez kopalnię oraz Zjednoczenie Jaworznicko-Mikołowskie własnych ośrodków wczasowych w Dzwirzynie, Kołobrzegu, Mielnie, na pojezierzu mazurskim w Krzyżach oraz w górach w Jaszowcu, Ustroniu, Bukowinie Tatrzańskiej i Zakopanem. Wielkość otrzymywanych skierowań wczasowych pokrywa w pełni potrzeby załogi i ich rodzin.

Od 1980 roku kopalnia dysponuje Ośrodkiem Wczasowo-Szkoleniowym w Międzybrodziu Bialskim, czynnym w okresie całego roku, z ilością 62 miejsc w jednym turnusie. Jest to ośrodek I kategorii, wyposażony w halę sportową, korty tenisowe, boiska dla siatkówki, gabinet odnowy z sauną, sale zabaw dla dzieci, kawiarnię. Dalszym uatrakcyjnieniem tego ośrodka jest zagospodarowanie części nabrzeża jeziora zapory, budowa basenu kąpielowego o wymiarach olimpijskich, brodzika dla dzieci oraz budynku zaplecza wraz z kawiarnią.

Średnio rocznie w ostatnich latach na wczasach przebywało z kopalni około 1200 osób. W 1986 roku z wypoczynku wczasowego korzystało 1267 osób, z czego w obiektach Gwarectwa 240 osób. Z miejsc na wczasach leczniczo-wypoczynkowych na Węgrzech skorzystało 36 osób, z Czechosłowacji 6 osób. Od 1981 r. dużym powodzeniem cieszą się organizowane przez resort górnictwa wczasy 10-dniowe nad Adriatykiem w Jugosławii, na których w skali 1986 r. przebywało 103 osoby.

4. WYPOCZYNEK DZIECI I MŁODZIEŻY

Równoległe z wczasami pracowniczymi kopalnia od lat pięćdziesiątych organizowała wypoczynek dla dzieci pracowników kopalni na koloniach, w wynajętych w okresie letnim szkołach podstawowych w miejscowościach Straconka, Wilkowice, Jasienica, Bardo Śląskie, Gdańsk Wrzeszcz i aktualnie w Turaszówce Koło Krosna oraz półkolonie w kopalnianym Domu Akcji Socjalnej.

Posiadany, w ramach wieloletniej umowy z Zespołem Szkół Elektrycznych w Krośnie Turaszówce kolonijny obiekt w internacie z ilością 220 miejsc w jednym turnusie, stanowi rekreacyjny ośrodek dla górniczej młodzieży. W 1986 roku z wypoczynku letniego i zimowego korzystało 847 dzieci, z czego na koloniach i obozach przebywało 667 dzieci. W półkolonii letniej uczestniczyło 100 dzieci.

Dla urozmaicenia wypoczynku kopalnia dokonuje wymiany miejsc kolonijnych z innymi przedsiębiorstwami, uzyskując możliwości wypoczynku młodzieży w miejscowościach Malbork, Stargard Szczeciński, Pobierowo, Paczółkowice, Lask, Czorsztyn, Czaniec, Warszawa, Gdańsk oraz w Czechosłowacji. Niezależnie od tego podjęto partycypację w kosztach budowy Szkoły Podstawowej w Międzybrodziu Bialskim, a obiekt ten dla wypoczynku dzieci i młodzieży wykorzystany będzie od 1988 roku.

Środowisko górnicze wolny czas po pracy spędza nad zagospodarowanym południowym brzegiem kopalnianego stawu przemysłowego "Dębina" zwanym "kopalniokiem". Na brzegu wykonano plażę, dla dzieci urządzono plac gier i zabaw, wybudowano kawiarnię i wypożyczalnię sprzętu wodniackiego. Całość zadrzewionego terenu powiązana jest aleją o utwardzonej nawierzchni. Oświetlenie, radiofonizowanie oraz wykonane podium stwarzają korzystne warunki dla

5. OGRODKI PRACOWNICZE

Forme aktywnego wypoczynku umożliwiają części załogi kopalni i ich rodzin ogródki działkowe "Konwalia" o powierzchni terenu 3,5 ha położonego w obrębie ulic J. Szczotki, Topolowej i Słonecznej, które ponadto stanowią źródło stałego zaopatrzenia w świeże jarzyny, owoce, kwiaty dla 73 działkowiczów.

Urządzona na działkach pracowniczych świetlica wraz z niezbędnym wyposażeniem gospodarczym pozwala na organizowanie okolicznościowych imprez, w tym wesel i uroczystości rodzinnych.

Działalność ogródków pracowniczych zapoczątkowana została bezpośrednio po wojnie z inicjatywy kopalni i czynników społeczno-politycznych. Na wyróżnienie jako bezpośredni opiekunowie - prezesi czy gospodarze zasługują: Alojzy Farana, Eugeniusz Morcinek, Michał Zięba, Henryk Rutkowski, Andrzej Lipowiecki, Wojciech Babka i obecnie Mieczysław Hałas i Zenon Bończak.

6. OCHRONA ZDROWIA

Od uruchomienia kopalni w pierwszych latach powojennych rozpoczęła działalność dla ochrony zdrowia załogi i ich rodzin opieka lekarska, zorganizowana w gorniczej służbie zdrowia, która na przestrzeni lat po zmianach organizacyjnych, występuje obecnie jako Górniczy Zespół Opieki Zdrowotnej. Pierwsze pomieszczenia lekarskie i zabiegowe wraz z gabinetem dentystycznym mieściły się w budynku zwanym od nazwiska właściciela "Wulkan", położonym w rejonie dworca kopalnianego PKS. Kopalniana służba zdrowia kierowali kolejno lekarze: Szajewski, Kowalski, Józef Paździora, Jan Bargiel, Bronisław Kucharski.

Po wybudowaniu Domu Akcji Socjalnej kopalniany ośrodek zdrowia został przeniesiony do przestronnych pomieszczeń tegoż budynku, w którym uruchomiono gabinety lekarskie ogólne, gabinet dentystyczny, pracownię rentgenowska, laboratorium analityczne oraz punkt apteczny. Ze wzrostem załogi powiększył się stan lekarzy do 6 i 2 lekarzy dentystów. Odtąd wyraźnie poprawiły się warunki pracy lekarzy, a tym samym warunki leczenia załogi.

Z inicjatywy kierownika kopalnianej gorniczej służby zdrowia lekarza Bronisława Kucharskiego, w zaadoptowanych pomieszczeniach nowej łazni gorniczej, założono Kopalniany Ośrodek Fizjoterapii, dysponujący urządzeniami diatermii, sulksem, diadynamikiem, wirówkami i biczami wodnymi, basenem kąpielowym i salą gimnastyczną. Działalność tego ośrodka sprzyja rehabilitacji pourazowej.

Od 1980 roku jako stałe zabezpieczenie opieki lekarskiej, wprowadzono na kopalni całodobowe dyżury lekarzy.

1. ORGANIZACJA PARTYJNA

Nad wytworzeniem odpowiedniej atmosfery społeczno-politycznej i poczucia współgospodarza zakładu pracy wśród tak złożonego mechanizmu jakim jest wielotysięczna rzesza załogi, czuwały od pierwszych lat powojennych działające w kopalni: Polska Partia Robotnicza /PPR/, Polska Partia Socjalistyczna /PPS/ oraz Związek Zawodowy Gorników /ZZG/.

Nowy okres pracy partyjnej zapoczątkował Kongres Zjednoczeniowy obu partii w dniu 15 grudnia 1948 roku, na forum którego powstała Polska Zjednoczona Partia Robotnicza /PZPR/. Nowy Komitet Zakładowy PZPR stanowi odtąd o właściwym kierunku pracy polityczno-społecznej i produkcyjnej kopalni. Podstawowa organizacja partyjna i oddziałowe podjęły wśród załogi kopalni działania uaktywniające w zakresie podejmowania i przedterminowej realizacji zobowiązań produkcyjnych oraz czynów społecznych z okazji rocznic państwowych bądź centralnych apeli władz partyjnych i rządowych. Ponadto rozwiązywano sprawy międzyludzkie, socjalne i bytowe, a przede wszystkim godzenie interesów pracowników z interesami kopalni.

Zadania te wymagały od Komitetu Zakładowego i szeregowych członków partii znajomości zagadnień gospodarczych, społecznych i politycznych oraz świadomości przemian, dokonywanych aktualnie w kraju i kopalni. Aby sprostać tym potrzebom prowadzono stałe szkolenie ideologiczne i ekonomiczne członków partii. W pokonywaniu różnego rodzaju trudności, organizacja partyjna współpracowała z organizacją związkową, młodzieżową oraz kierownictwem gospodarczym kopalni. Sukcesy, jakie kopalnia odniosła w okresie swojego rozwoju są także udziałem kopalnianej organizacji partyjnej i jej członków, jej działaczy.

Mówiąc o roli partii i jej dokonaniach na kopalni trzeba wymienić nazwiska ludzi ściśle z nią związanych, organizatorów życia politycznego, pierwszych sekretarzy Komitetu Zakładowego, którymi byli: Józef Szczotka, z-ca Emil Reck, Emil Biernat, Kazimierz Zajac, Franciszek Wyrobek, Edward Broda, Zenon Wieja, Józef Bułka, Józef Jakubiec, Jan Juroszek i obecnie Roman Mida, jak również działacze PPS po Kongresie Zjednoczeniowym członków PZPR w osobach: Stanisław Karas, Jan Stroz, Franciszek Zemlak, Franciszek Danel, Leon Pałosz, Tomasz Babij, Franciszek Adamiec.

Wyrazem uznania dla pracy aktywu polityczno-gospodarczego kopalni było wybranie Józefa Jakubca, jako reprezentanta załogi na IX Nadzwyczajny Zjazd PZPR gdzie został wybrany członkiem KC PZPR.

Skład Komitetu Zakładowego w latach 1981-83 przedstawiał się następująco: I sekr. - Józef Jakubiec, z-ca Jan Szeziak, sekr. propagandy - Grzegorz Kubanek, sekr. ekonom. - Leszek Bolek.

Skład Komitetu Zakładowego w latach 1984-86: I sekr. - Jan Juroszek, sekr. organizacyjny - Andrzej Bukowski, sekr. propagandy - Józef Jakubiec, sekr. ekonom. - Grzegorz Kubanek.

W lipcu 1980 roku organizacja partyjna liczyła w swoich szeregach 1010 członków, w tym 113 emerytów. Na koniec 1986 roku stan liczebny wynosi odpowiednio 756 członków, w tym 127 emerytów.

2. ORGANIZACJA ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH

W warunkach socjalistycznej gospodarki kluczową rolę odgrywa ruch zawodowy, zorganizowany w latach powojennych w branży gorniczej jako Związek Zawodowy Gorników. Interesy pracujących, przestrzeganie ustawodawstwa pracy, bezpiecznych warunków pracy, sprawy socjalno-bytowe gorników i ich rodzin - to podstawowe zadania działalności ówczesnej Rady Zakładowej, reprezentującej załogę i kierującej pracą związku.

Po wyzwoleniu na uwagę zasługuje inicjatywa Rady Zakładowej w organizowaniu zaopatrzenia załogi w żywność, odzież i obuwie. Z powierzonego zadania wzorowo wywiązywali się: Emanuel Jamborski i Ludwik Górski.

Poza statutowymi działaniami Rada Zakładowa pracowała poprzez komisje ochrony pracy, socjalną, kobiecą, kulturalno-oświatową, młodzieżową i szkoleniową. Współuczestniczyła z dyrekcją i komitetem zakładowym w rozwiązywaniu szeregu spraw pracowniczych, zwłaszcza takich jak przydział mieszkań, spory w zakresie płac, normowania, zwolnień z pracy, rozdziału czasów i leczenia sanatoryjnego. Rada Zakładowa dysponowała funduszem związkowym, tworzonym ze składek członkowskich, który w wysokości 50 % przekazywano do Centrali ZZG w Katowicach, natomiast pozostała część wydatkowano na rozwój kultury i oświaty, sport oraz zasiłki i pomoc dla najbardziej potrzebujących.

Z ramienia Rady Zakładowej, nad stanem bezpieczeństwa pracy w kopalni czuwał, posiadający uprawnienia Społeczny Inspektor Pracy /SIP/ oraz współpracujący z nim inspektorzy społeczni oddziałowych organizacji związkowych.

Pierwszym przewodniczącym zakładowej organizacji związkowej był Józef Szczotka, następnie funkcje tę pełnili: Szczepan Żak i z-ca Adolf Grzywacz, Stanisław Karas, Jan Stróż, Antoni Kastelik, Franciszek Orkisz, Stefan Pajak, Julian Skoczyła, Józef Bułka, Henryk Kołodziejczyk, Jan Wrzeszcz, Jerzy Chłosta i obecnie Grzegorz Kubanek.

W miesiącach lipiec-sierpień 1980 r. fala strajków, która potoczyła się przez cały kraj, była protestem klasy robotniczej przeciwko biurokratyczno-technokratycznemu i nakazowo-woluntarystycznemu wypaczeniu w sprawowaniu władzy i kierowaniu gospodarką. Nastąpił kryzys gospodarczy z rozległymi uciążliwościami życia ludzi pracy, skutkiem czego doszło do rozbicia ruchu związkowego w całym kraju. Sytuacja ta znalazła odbicie również na kopalni "Silesia", na której w dniu 30 sierpnia 1980 r. załoga przerwała pracę, a w dniu 3 września 1980 r. przystąpiła solidarnościowo do ogólnokrajowego strajku protestacyjnego. Wyłoniony spośród załogi komitet strajkowy, na czele którego stanął górnik Teofil Korzec, wyraził poparcie dla postulatów górników kopalni w Jastrzębiu, z których należy wymienić:

- skrócenie tygodnia pracy do 5-ciu dni
- zniesienie 4-brygadowego systemu pracy
- przejście na emeryturę w wieku 50 lat i wcześniej po przepracowaniu pod ziemią 25 lat bezpośrednio w produkcji
- zreformowanie systemu emerytalno-rentowego
- wprowadzenie do cechowni kopalni patronki górników obrazu św. Barbary.

Wraz z zakończeniem pierwszych strajków powstał na kopalni 10 stycznia 1981 r. nowy Niezależny Samorządny Związek Zawodowy "Solidarność", który w szeregach swoich skupił większość załogi. Pierwszym jego przewodniczącym został wybrany górnik Kazimierz Żyrek, zastępcą Eugeniusz Kus a sekretarzem Wiesław Szypuła, natomiast branżowe związki ZZG reprezentowali odpowiednio Jan Wrzeszcz, Henryk Kołodziejczyk i Leopold Grygierczyk.

Organizacja zakładowa "Solidarność", która uczestniczyła w ogólnokrajowych strajkach ostrzegawczych i protestacyjnych, nie podejmowała własnych akcji strajkowych z powodów lokalnych.

W tym okresie załoga kopalni "Silesia" ufundowała pomnik, upamiętniający poległych górników w dwóch katastrofach górniczych, który odsłonięto 2 sierpnia 1981 r. W uroczystości brała udział licznie reprezentowana załoga z kierownictwem kopalni oraz przedstawiciele episkopatu.

Właściwe oblicze kierowniczych organów "Solidarności" ujawniło się na przełomie lat 1980-81, co spowodowało ogłoszenie w całym kraju z dniem 13 grudnia 1981 r. stanu wojennego, zawieszenie działalności organizacji związkowych oraz wprowadzenie nadzoru wojskowego w kopalniach resortu. Komendantami wojskowymi na kopalni byli płk. inż. Zbigniew Palewicz a następnie płk. inż. Ryszard Kurnatowski. W okresie zawieszenia związków zawodowych do października 1982 r. zadania w zastępstwie spełniała na kopalni Komisja Socjalno-Bytowa.

Na mocy ustawy z 8 października 1982 r. nastąpiło ostateczne rozwiązanie dotychczasowych zawieszonych związków zawodowych i ogłoszenie nowego aktu prawnego, na zasadzie którego powstały 15.12.1982r. Komitet Założycielski Związku Zawodowego Pracowników

Kopalni "Silesia" dał początek odnowionego związku zawodowego pod nazwą "Niezależny Samorządny Związek Zawodowy Pracowników KWK "Silesia" w Czechowicach, zarejestrowany w Sądzie Wojewódzkim w Katowicach dnia 22.12.1982r. Na pierwszym walnym zebraniu w dniu 10.02.1983r. wybrano przewodniczącym górnik Jerzego Chłostę, zastępcą i sekretarzem Mariana Górę a Społecznym Inspektorem Pracy Grzegorza Kubenka.

Z upływem czasu wzrastał autorytet nowej organizacji związkowej co umożliwiło przeprowadzenie wyborów do Oddziałowych Rad Związkowych i wybranie Oddziałowych Społecznych Inspektorów Pracy. W trudnej sytuacji gospodarczej kraju niełatwo było pracować i rozwiązywać międzyludzkie sprawy oraz w wielu przypadkach godzić z interesami kopalni.

W dokonanych wyborach 28 maja 1986 r. na kadencję 1986-88 powołano na przewodniczącego NSZZ Górników Grzegorza Kubankę, zastępcę Bogdana Głaba, a sekretarzem Franciszka Szczerbowskię. Społecznym Inspektorem Pracy został wybrany Czesław Świadek. Liczba członków Związku systematycznie powiększa się i na koniec grudnia 1986r. wynosiła 2310, w tym emerytów 490. Należy dodać, że przed 1980 r. wszyscy pracownicy kopalni należeli do ZZG.

3. SAMORZĄD ROBOTNICZY - RADA PRACOWNICZA

Ustawą z r.1956 powołano do życia tzw. Radę Robotniczą. Miała ona w zakładzie pracy spełniać funkcję współzarządzania, będąc wyrazem demokratyzacji życia gospodarczego i politycznego w kraju po roku 1956. Warto jednak przypomnieć kilka faktów poprzedzających to historyczne dla życia gospodarczego i politycznego wydarzenie.

Zwrotnym i doniosłym wydarzeniem w stosunkach społeczno-politycznych i gospodarczych naszego kraju były w 1956 roku Uchwały XX Zjazdu Partii Związku Radzieckiego. Na Zjeździe potępiono kult jednostki Józefa Wisarionowicza Stalina, którego rozpowszechnienie pomniejszało rolę partii i mas ludowych, pomniejszało rolę kierownictwa kolegijskiego w partii, brutalnie naruszało praworządność socjalistyczną.

Logiczną konsekwencją XX Zjazdu KPZR w naszych polskich warunkach był przełom październikowy w 1956 r., który pogłębił początkowo już poprzednio twórcze inicjatywy w kierunku poszukiwania nowych rozwiązań modelowych rządzenia krajem, łamał skostniałe kanony dogmatyzmu i schematyzmu.

Atmosfera pracy i stosunków międzyludzkich kopalni w okresie przed 1956 r. daleko odbiegała od zasad humanitaryzmu, nie spełniając oczekiwań załóg. Trzeba pamiętać, że pracowano wówczas w skali roku przeciętnie 330 dni kalendarzowych nie licząc częstych przepracowanych "rolek", którymi wydłużano czas pracy załogi i odrabiano wygórowane zadania produkcyjne. Opuszczane dniówki zakwalifikowane z tytułu łamania dyscypliny pracy powodowały dla pracownika 15 % potrącenie miesięcznego zarobku. Po kilkukrotnym, w okresie 3 miesięcy, nie przybyciu do pracy, sprawę kierowano do sądu, który orzekał kary do pozbawienia wolności łącznie.

Uprzykrzano również pracę dozoru, wzywając go po zakończeniu dniówki do jednostki nadrzędnej celem długotrwałego tłumaczenia się z niewykonania zadań produkcyjnych i podania terminu wyrównania wydobycia.

Z tego okresu datuje się działalność "Referatu Ochrony" zabezpieczającego kopalnię przed szkodnictwem gospodarczym. Czuwanie nad bezpieczeństwem powierzchni na kopalni sprawowano z obserwacyjnych punktów strażniczych, rozlokowanych na terenie zakładu. Referat ten również analizował powody zaistniałych awarii i współpracował z technikiem awaryjnym kopalni.

Przedstawione uwarunkowania zewnętrzne i w kraju stały się podłożem "Polskiego Października 1956", w którym główną rolę odegrał, powołany na I-go Sekretarza Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej Władysław Gomułka. Przedstawił on przekonujący konstruktywny program gospodarczy i polityczny, aprobowany przez cały naród, bowiem uwzględniał szeroką demokratyzację, na straży której stanęły powołane Rady Robotnicze, jako przedstawicielstwo załóg robotniczych i ostoja nowego modelu gospodarczego.

W ramach odnowy na kopalni 12.02.1957 roku w demokratycznych ogólnych wyborach wybrano Radę Robotniczą w liczbie 18 osób, spośród listy 24 kandydatów pracowników dołowych, 12 a powierzchni i 17 pracowników administracyjno-technicznych. W skład Rady wg ilości uzyskanych głosów zostali wybrani:

Z pracowników dołowych: Mieczysław Lesiewicz, Józef Wacławek,
Edward Musioł, Karol Wojtylak, Jan
Oleksiak, Stanisław Kajstura, Edward
Kieczka, Alojzy Waleczek

Z powierzchni: Mieczysław Adamaszek, Ludwik Stolarski, Rudolf
Gietler, Stanisław Lesiewicz,

Z grupy prac.umysłowych: Jozef Chodura, inż.Gzz.Emil Bartel,
inż.Alojzy Kostka, Leon Pałosz, Karol
Borgiel, Szczepan Zak.

Funkcję przewodniczącego pierwszej kadencji pełnił Szczepan Zak, sekretarza Jozef Chodura. Wybrana Rada Robotnicza działała w oparciu o zatwierdzony statut tj. uczestniczyła we współzarządzaniu zakładem, była czynnikiem opiniującym oraz kontrolującym działalność przedsiębiorstwa w sferze produkcyjno-finansowej, dbała o poprawę warunków pracy oraz bytowe załogi kopalni, przy współudziale Związków Zawodowych i Komitetu Zakładowego PZPR.

Z początkiem 1959 roku na mocy ustawy funkcje w zakresie sprawowania nadzoru i kontroli nad działalnością gospodarczą przedsiębiorstwa przejęła Konferencja Samorządu Robotniczego, w skład której weszli: członkowie rady robotniczej, rady zakładowej i zakładowego komitetu PZPR, przedstawiciele organizacji młodzieżowej i stowarzyszenia inżynierów i techników SITG. Konferencja Samorządu Robotniczego z przewodniczącym statutowo I sekr. KZ PZPR dokonywała kwartalnie oceny sprawozdań dykcji z działalności przedsiębiorstwa, opiniowała projekty wskaźników rocznych i wieloletnich planów, podejmowała uchwały w sprawie podziału funduszu zakładowego, decydowała w sprawach zakładowego budownictwa mieszkaniowego oraz urządzeń socjalnych i kulturalnych w granicach funduszy przeznaczonych na te cele.

W latach 60-tych do drugiej połowy 70-tych uwydatnia się znaczny wpływ KSR-u na wyniki gospodarcze zakładu oraz udział w rozwiązywaniu wspólnie z kierownictwem kopalni spraw socjalno-bytowych załogi. W działalności KSR-u kopalni na wymienienie zasługują: dyr.mgr inż. Władysław Rus, Zenon Wieja, Jan Brzeźniak, Stanisław Bronowski, inż.Emil Bartel, Franciszek Orkisz, mgr Tadeusz Paleczny, Stanisław Marczak, Franciszek Gałuszka, Józef Poloczek, inż.Alojzy Kostka, Alojzy Waliczek, Władysław Gałuszka, Józef Bułka, mgr Jan Zyzak, mgr Kazimierz Mańko, Edward Benek, Władysław Olejak, Wiktor Geszka, mgr inż.Władysław Cholewiński, Władysław Satława, Bronisław Olma, inż. Kazimierz Paszek, Stanisława Kuboszek, Józef Jakubiec, Emil Kamiński, Marian Góra, Jan Kubica, mgr inż. Ryszard Tomaszewicz, Jerzy Wojtkowski, Tadeusz Adamczyk, Franciszek Pałosz, Henryk Kos i wielu innych.

Z upływem czasu rola samorządu robotniczego osłabła i zatraciła podstawowe funkcje społeczne, przekształcając się w opinii załóg robotniczych w "uspołeczniona dyrekcję".

W latach 80-tych w nowej sytuacji społeczno-politycznej odżyły nadzieje na uaktywnienie działalności Samorządu Robotniczego szczególnie po uchwałach IX Zjazdu Partii, znajdujących odzwierciedlenie w nowej ustawie z dnia 29.09.1981r. o samorządzie załogi przedsiębiorstw państwowych. Na kopalni w dniu 19 listopada 1981 r. wybrano spośród 60 delegatów 11 osobowe Prezydium Samorządu Pracowniczego z przewodniczącym mgr inż.Kazimierzem Belowskim, którego działalność została zawieszona z ogłoszeniem stanu wojennego dnia 13.12.1981r.

Po zniesieniu stanu wojennego z dniem 22 lipca 1983 r. i możliwości wznowienia działalności Samorządowej, Sąd Wojewódzki dotychczasowego Samorządu Pracowniczego nie zarejestrował, ponieważ zgodnie z uchwałą nie wybrano oddzielnie członków Rady Pracowniczej i delegatów zebrania ogólnego.

W dniach 28-29 września 1983 r. zostały przeprowadzone wybory ogólne do Samorządu Pracowniczego i Rady Pracowniczej, w których wybrano 70 delegatów zebrania ogólnego oraz 15 członków Rady Pracowniczej, reprezentujących ogniwa polityczno-społeczne, związkowe oraz młodzieżowe. Dnia 9 grudnia 1983 r. odbyło się zebranie ogólnych delegatów oraz posiedzenie Rady Pracowniczej w skład której weszli:

Florian Grzybek	- przewodniczący
mgr inż. Jerzy Silverio	- z-ca przewodn.
Piotr Konieczny	- sekretarz
Mieczysław Ryndak	- członek
Stanisław Bronowski	- "
Jerzy Kosmaty	- "
Czesław Gasior	- "
Stanisław Trojan	- "
Czesław Świadek	- "
Jerzy Heczko	- "
Jerzy Bobowski	- "
Wiesław Siwiec	- "
Jan Góra	- "
Tadeusz Iskra	- "
Czesław Maroszek	- "

Zebranie ogólne 70 delegatów uchwaliło statut Samorządu Pracowniczego, który został zatwierdzony przez Woj.Sad w Katowicach dnia 24.12.1983 r. Z chwilą powołania "Gwarectwa Węglowego" jako samodzielnego przedsiębiorstwa w miejsce dotychczasowego Jaworznicko-Mikołowskiego Zrzeszenia Kopalń P.W. i zmiany podległych kopalń na zakłady produkcyjne uległa zawieszeniu z dniem 1.10.1984r. działalność "Samorządów Pracowniczych" oraz przeprowadzono wybory na kopalni dę Samorządu Przedsiębiorstwa Jaw.Mikołowskiego Gwarectwa Węglowego w Mysłowicach. Stosownie do liczebności załogi kopalnia uzyskała 2 mandaty członków Rady Pracowniczej Gwarectwa oraz 5 mandatów delegatów Zebrania Ogólnego Gwarectwa. Na drodze wyborów z kopalni wybrani zostali następujący reprezentanci:

do Rady Pracowniczej - Florian Grzybek
- Grzegorz Kubanek

na delegatów Zebrania Ogólnego - Florian Grzybek
- Grzegorz Kubanek
- Maria Jaworowska
- mgr inż. Edward Góra
- mgr inż. Kazimierz Belowski

Organami samorządu Gwarectwa są:

- zebranie delegatów
- rada pracownicza
- stałe komisje Rady Pracowniczej w kopalniach i Zakładach Pracy J.M.G.W. w Mysłowicach.

Na marginesie podaje się daty związane z reorganizacją jednostki nadrzędnej. Przekształcenie Jaworznicko-Mikołowskiego Zjednoczenia Przemysłu Węglowego nastąpiło od września 1982 roku w Zrzeszenie Kopalń Węgla Kamiennego w Mysłowicach, a następnie od 1 października 1984 roku w Jaworznicko-Mikołowskie Gwarectwo Węglowe, stanowiące wielozakładowe przedsiębiorstwo użyteczności publicznej. Funkcję Naczelnego Dyrektora Gwarectwa pełni dr inż. Jan Dąbrowski.

Wyjaśnić należy, iż w trakcie powyższych zmian organizacyjnych w resorcie górnictwa, zmianie ulegała pozycja prawna samej kopalni, w strukturze zrzeszenia była przedsiębiorstwem użyteczności publicznej podlegającym nadzorowi Ministra Górnictwa i Energetyki. Utworzenie

sie jednym z 13-tu zakładów J.M.G.W.

Monografia kopalni byłaby niekompletna, gdyby z okresu kryzysu gospodarczego kraju nie przytoczono kształtowania się cen artykułów pierwszej potrzeby i innych:

Nazwa artykułu	Jedn. miary	1981r.	1982r.	1985r.	1986r.
- chleb zwykły	0,8 kg	16.-	18.-	26.-	28.-
- cukier kryształ	1,0 kg	10,50	46.-	90.-	100.-
- mleko o zaw. 2 %	1 l	2,90	10.-	12.-	12.-
- masło smietankowe	0,25 kg	17,50	60.-	100.-	108.-
- margaryna mleczna	0,25 kg	8,50	23.-	23.-	25.-
- mąka wrocławska	1,00 kg	23.-	24.-	41.-	44.-
- kasza jęczmienna	1,00 kg	24.-	28.-	45.-	48.-
- mięso woł.z koscia	1,00 kg	36.-	180.-	240.-	260.-
- schab wieprzowy	1,00 kg	54.-	360.-	540.-	584.-
- kiełbasa parowkowa	1,00 kg	38.-	130.-	154.-	166.-
- szynka wieprz.gotow.	1,00 kg	92.-	550.-	896.-	986.-
- papierosy"popularne"	20 szt.	6.-	11.-	22.-	22.-
- gaz ziemny wysokomet.	m3	0,50	2,70	3,50	3,50
- energia elektryczna	1 kwh	0,60	1,80	2,20	2,20
- węgiel kam.gat.I	1 tona	550.-	2000.-	2400.-	3300.-
- etylina 94	1 l	32.-	42.-	50.-	60.-

Ceny artykułów spożywczych oraz innych na przestrzeni kilkunastu lat, utrzymywały się na niezmiennym poziomie i wymagały coraz większych i wciąż rosnących dotacji państwowych. Konieczność zbliżenia cen artykułów spożywczych i przemysłowych do znacznie zwiększonych kosztów ich produkcji oraz niezbędna korekta zachwianych relacji cenowych to jedno z podstawowych zadań reformy gospodarczej, do której przystąpiono od lutego 1982r.

Na marginesie podaje się, że przeprowadzona zmiana cen detalicznych towarów i usług konsumpcyjnych w 1982 r. w porównaniu do starych cen z 1981 r. spowodowała ich wzrost o 100,8 %, przy przeciętnym wzroście wynagrodzenia w gospodarce uspołecznionej w porównywalnych latach o 51,3 %. W kolejnych latach licząc poprzedni rok za 100, ceny detaliczne podnosiły się w 1983 r. o 21,4 %, 1984 r. o 14,8 %, 1985 r. o 15,0 % i 1986 r. o około 18,0% zaś średnia miesięczna płaca na 1 zatrudnionego w gospodarce uspołecznionej wzrosła z 7689 zł. w 1981 r. do 11633 zł. w 1982 r. i kolejno zwiększała o 20,8 % w 1983 r., o 19,8 % w 1984 r., o 18,8 % w 1985 r. i o 20,4 % w 1986 r. tj. do wielkości 24160 zł.

Wzrost cen jest niewątpliwie uciążliwym społecznie, lecz omijanie i niedocenywanie praw ekonomicznych przynosi szkody gospodarcze, które ciąży na społeczeństwie przez wiele lat.

4. ORGANIZACJA MŁODZIEŻOWA

W pierwszych latach po wyzwoleniu, znaczny udział pracującej młodzieży w kopalni skłonił działaczy partyjnych Bronisława Urkisha i Franciszka Hoczkę do założenia organizacji młodzieżowej "Związek Walki Młodych", skupiającej początkowo 12 członków. W 1948 roku nastąpiło połączenie Związku Walki Młodych /ZWM/ i Organizacji Młodzieżowej Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego /OMTUR/ w jedną organizację Związek Młodzieży Polskiej /ZMP/. W szeregach ZMP działali Władysław Hereda, Edward i Alfred Studnicki, Antonina Buczek, Edward Halama, Władysław Hoczek, Zenon Bonczak, Zenon Wieja, Franciszka Zemlak.

Z upływem lat organizacja młodzieżowa zwiększała swe szeregi i aktywnie włączyła się w życie polityczne, gospodarcze i kulturalne zakładu. Z inicjatywy ZMP założono sekcje

gimnastyczna i amatorski zespół teatralny, które znalazły duże uznanie w środowisku kopalnianym. Z czołowych działaczy tego zespołu należy wymienić: Gustawa Cholewe, inż. Emila Bartla, Rudolfinę i Danutę Kołodziej, Antoninę Moll, Franciszkę Zemlak, Franciszka Fołtyna, Władysława Herede.

W 1957 roku Związek Młodzieży Polskiej przekształcił się w Związek Młodzieży Socjalistycznej /ZMS/, zgodnie z przeobrażeniami ruchu młodzieżowego w Polsce. Organizacja młodzieżowa inspirowała i brała udział w utworzonych brygadach współzawodnictwa pracy, uczestniczyła w czynach społecznych na rzecz zakładu i środowiska, w tym przy budowie Ośrodka Sportów Wodnych.

Po IV Krajowym Zjeździe ZMS w Warszawie w styczniu 1968 roku i dokonaniu rozległej akcji propagandowej stan liczebny organizacji powiększył się do 613 osób.

Wytyczne IV Zjazdu PZPR oraz V Zjazdu ZMS znacznie zaktywizowały młodzież zrzeszoną w organizacji, wyrazem czego jest udział w programie "Młodzież dla postępu", akcji "30 milionów", "Turnieju Młodych Mistrzów Techniki". Walczono o tytuł i odznakę "Młody fachowiec", o tytuł "Brygady Pracy Socjalistycznej" oraz o tytuł "Przodownika Pracy Socjalistycznej". Szereg zobowiązań w zakresie dodatkowej produkcji i oszczędności materiałów młodzież ZMS podjęła z okazji 30 lecia PRL.

W ramach reorganizacji ruchu młodzieżowego w Polsce w 1976 roku utworzono Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej /ZSMP/, który aktualnie skupia młodą załogę i wychowuje w duchu socjalistycznym. Organizacja młodzieżowa przez okres całej swojej działalności broniła interesów młodych pracowników w zakresie spraw socjalno-bytowych, awansu, warunków pracy, płacy i kształcenia.

W latach 1980 - 81 organizacja młodzieżowa liczyła 710 członków na koniec 1986 roku stan wynosił 556 członków. Obecnie przewodniczącym jest Aleksander Wilgosiewicz.

Z szeregów młodzieżowej organizacji ZSMP wywodzą się działacze partyjni i związkowi jak: Edward Benek, Leszek Cmiel, Józef Misiewicz, Józef Jakubiec, Adam Buczek, Andrzej Bukowski, Roman Mida.

5. STOWARZYSZENIE INŻYNIERÓW I TECHNIKÓW

Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Górnictwa zostało założone w 1946 r. przez inż. Ludwika Kotulę, który pełnił funkcję pierwszego przewodniczącego Koła Zakładowego SITG. W trudnych warunkach uruchamiania wydobycia kopalni Stowarzyszenie SITG pomagało kierownictwu kopalni w rozwiązywaniu zagadnień ruchowych i problemowych. Koło skupiało w tym okresie wszystkich pracowników inżyniersko-technicznych dołu i powierzchni w liczbie 40 członków, z tego branży górniczej 28, a pozostałych 12 energo-maszynowej. Początkowo Koło zajmowało pomieszczenie w istniejącym baraku w rejonie szybu nr 3, następnie działało w wyodrebnionej salce Domu Kultury, a obecnie mieści się w klubie SITG w Domu Socjalnym.

Koło prowadzi następujące kierunki działalności :-

- wymiana doświadczeń ruchowych i organizacyjnych w ramach postępu technicznego,
- inspirowanie ruchu wynalazczego i racjonalizatorskiego,
- współdziałanie w opracowaniu programu szkolenia zawodowego załogi i dozoru,
- organizowanie: odczytów techniczno-naukowych, wyjazdów na branżowe wystawy techniczne i Międzynarodowe Targi Poznańskie,
- opieka nad Klubem Techniki i Racjonalizacji oraz doradztwo w sferze jego działalności,
- udzielanie pomocy młodej kadrze inżyniersko-technicznej,
- organizowanie życia towarzyskiego w klubie SITG,
- kultywowanie tradycji górniczych - wreczanie wyróżniającym się szpad górniczych,
- organizowanie i uczestnictwo w wystawach wynalazczości.

Wielu członków SITG uczestniczy w pracach społecznych oraz współpracuje z władzami organizacji politycznych, związkowych, samorządu pracowniczego i młodzieżowymi. Od 1982 roku zapoczątkowano należące do tradycji górniczej "Spotkanie Gwarków" /inaczej knajpy piwne/, w których udział bierze znaczne grono członków stowarzyszenia.

na przestrzeni lat działalnością która do 1900 r. kolejno kierowali prezesi: inż. Emil Bartel, mgr inż. Władysław Cholewiński, mgr inż. Jerzy Maga, mgr inż. Józef Michałek, obecny dyrektor kopalni, mgr inż. Wiesław Krawczyk i aktualnie mgr inż. Zdzisław Adamaszek - naczelny inżynier kopalni.

Sekretarzami przez szereg kadencji byli: Józef Chodura, Mieczysław Bortliczek, Władysław Zajac, Henryk Milerski i obecnie mgr inż. Jan Fatla.

Na koniec 1986 roku Zakładowe Koło SITG liczy 202 członków kadry inżyniersko-technicznej oraz 38 członków Klubu Seniora, biorącego udział w działalności Koła Zakładowego. Aktualnie V-ce prezesem Koła Zakładowego jest inż. Jan Lempart, II sekretarzem mgr inż. Leszek Wator i skarbnikiem mgr inż. Bogusław Kajzer.

6. RUCH WYNAŁAZCZOŚCI I RACJONALIZATORSTWA

Poważną rolę w rozwoju postępu technicznego odgrywa wynalazczość pracownicza. Wynalazczość i racjonalizacja pracownicza oddziałują na wzrost gospodarczy kraju i obniżkę kosztów własnych produkcji przedsiębiorstwa, są wyrazem krytycznego stosunku pracowników do istniejącego stanu techniki, technologii i organizacji produkcji.

Zadanie kopalni w zakresie wynalazczości i racjonalizacji polega na skierowaniu twórczej myśli pracowników na tematykę wynikającą z konkretnych zadań ruchowych, a nie uwzględnionych w zakładowym planie przedsięwzięć organizacyjno-technicznych. Zakładowe zestawienia tematyczne podawane są w formie ogłoszeń z początkiem roku, wywieszanych na tablicach, a niezależnie skierowanych do poszczególnych działów branżowych. Ponadto organizowane są okresowe giełdy wynalazczości i racjonalizacji przyjmujące i oceniające zgłaszane projekty do zastosowania, w tym projekty z własnej inicjatywy pracowników, z równoczesnym udzielaniem konsultacji i zaliczkowym wynagrodzeniem projektów przyjętych.

Ekonomiczna efektywność wynalazków i projektów racjonalizatorskich wyrażona jest w różny sposób: przez obniżkę kosztów własnych produkcji, lepsze wykorzystanie środków trwałych, poprawę warunków pracy i bhp i jakości wypadu sortymentów węgla.

Całością spraw związanych z wynalazczością i racjonalizacją tj. przygotowanie dokumentacji technicznej z wyliczeniem efektów ekonomicznych oraz udzielanie pomocy pomysłodawcom od lat powojennych kieruje Dział Wynalazczości i Ochrony Patentowej w osobach Władysława Zajaca, a następnie od 1982 r. Henryka Milerskiego.

Istniejącemu od 1962 roku Klubowi Techniki i Racjonalizacji patronuje SITG oraz Związki Zawodowe, a praca klubu kieruje Naczelny Inżynier, będący zarazem przewodniczącym. W klubie działają doradcy branżowi, służący informacjami i doradztwem technicznym racjonalizatorom. Zgłaszane projekty własne i zewnątrz kwalifikuje komisja wynalazczości.

Rozwój ruchu wynalazczości i racjonalizatorstwa udokumentowują następujące ilości zastosowanych projektów:

w latach 1946-50	-	29	w latach 1971-75	-	251
" 1951-55	-	228	" 1976-80	-	370
" 1956-60	-	203	" 1981-85	-	184
" 1961-65	-	145	w roku 1986	-	50
" 1966-70	-	184			

Poniesione nakłady w ilości 44.227 tys. zł. w latach 1981-85 na zastosowane ogółem 184 projekty wynalazcze dały w efekcie oszczędności 122.214 tys. zł., za które przyznano wynagrodzenia łącznie w wysokości 8.728 tys. zł. oraz nagrody wdrożeniowe dla osób biorących udział w realizacji projektów na kwotę 3.456 tys. zł.

W 1986 roku zastosowano 50 projektów z efektem 109.369 tys. zł. przy nakładach 28.140 tys. zł. i wynagrodzeniem pomysłodawców na sumę 5.313 tys. zł. i wypłaceniu nagród wdrożeniowych w wysokości 2.079 tys. zł.

Z ważniejszych rozwiązań w ostatnich latach należą następujące projekty:

- skierowanie węgla spod wywrotów przez projektowaną pochylnię "bocznik" bezpośrednio do

skipów, z pominięciem zbiornika wyrównawczego; efekt-poprawa wypadu grubych sortymentów, oszczędności w skali roku 60 mln.zł.

- osłona złoża borowiny przed wpływem wód słonych zbiornika "Rontok Duży" przez wykonanie zbiornika buforowego wody słodkiej; zastosowanie projektu znosi płaćenie kar umownych, dając efekt finansowy w wysokości 33 mln.zł.
- modernizacja kotłów parowych PR-20, polegająca na przystosowaniu tychże do równoczesnego opalania węglem energetycznym i gazem z odmetanowania, przynosząca oszczędność 15 mln.zł. rocznie,
- urządzenie do regeneracji krążników górnych i dolnych przenosników taśmowych, zaoszczędzające 4 mln.zł. rocznie,
- technologia urabiania węgla przy pomocy organów dyskowych dała oszczędność 29 mln zł. rocznie z tytułu poprawy wypadu grubych sortymentów węgla.

Za działalność i zasługi w zakresie racjonalizatorstwa Złotą Odznakę Zasłużonego Racjonalizatora Produkcji otrzymali:

1.	Zbigniew Stolarski	-	1969 r.
2.	inż. Alojzy Kostka	-	"
3.	Mirosław Gruszka	-	"
4.	Jan Widuch	-	1976 r.
5.	Józef Poloczek	-	"
6.	Wiktor Geszka	-	"
7.	Bronisław Olma	-	"
8.	Kazimierz Góra	-	"
9.	Henryk Milerski	-	1978 r.
10.	mgr inż. Władysław Rus	-	1979 r.
11.	mgr inż. Bogdan Słeziak	-	1985 r.
12.	mgr inż. Józef Michałek	-	1986 r.
13.	mgr inż. Kazimierz Belowski	-	1986 r.
14.	inż. Władysław Wojtylak	-	1986 r.

Zainteresowanie ruchem wynalazczym i racjonalizatorskim jest rozległe. Obejmuje wielu pracowników i nie sposób wszystkich wymienić.

7. INNE ORGANIZACJE SPOŁECZNE

Różnorodne zainteresowania załogi stały się podłożem utworzenia na kopalni innych organizacji społecznych, które spełniają rolę dydaktyczno-wychowawczą, przyczyniają się do właściwej atmosfery pracy oraz skupiają w swoich szeregach wielu aktywistów społecznych, zaangażowanych w działalność nie tylko na rzecz przykopalnianego środowiska, lecz również w propagowaniu wiedzy o kraju.

Z działających organizacji społecznych wymienić należy:

- Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, którego założycielem był mgr Jan Zyzak, dyr. ekonom. kopalni, a w pracach aktywnie uczestniczyli Kazimierz Kubiczek, mgr Rozalia Pałosz, Władysław Kozik, Stanisława Marczak, Władysław Olejak, Tadeusz Wojtuszek, Jerzy Wojtkowski, Alojzy Maj, Jan Goliasz.
- Koło Zakładowe Polskiego Czerwonego Krzyża z wyrozniającymi się działaczami Helena Gren, Andrzejem Lipowieckim, Władysławem Stefania Zeman, Czesławem Fajferem, Władysławem Gietlerem, Eugeniuszem Gruszką - honorowym krwiodawcą, Lidia Brosz, Janina Waliczek.
- Koło Zakładowe Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego z jego aktywnymi działaczami; Marta Czekał, inż. Kazimierzem Paszkim, Lucjanem Cholewińskim.
- Koło Zakładowe Ligi Polskich Kobiet z działaczami; Stanisława Marczak, Stanisława Kuboszek, Haliną Łupak.
- Koło Zakładowe Przyjaźni Polsko-Radzieckiej z działaczami mgr Tadeuszem Palecznym, Kazimierzem Kubiczkiem, Leszkiem Cmielem.
- Koło Ligi Obrony Kraju z jego długoletnim działaczem Jerzym Korsanem.
- Placówka Zakładowa ORMO z jego założycielem Emilem Biernatem, Stanisławem Puckiem, Bogdanem

naczmarzykiem.

- Koło Polskiego Związku Filatelistów z jego aktywnym działaczem Stanisławem Stolorzem.
- Zakładowy Komitet PRON z jego aktywnym propagatorem Janem Juroszkiem.

8. ORGANIZACJE SPORTOWE

a. SEKCJA PIŁKI NOŻNEJ

Uzyskanie niepodległości kraju wyzwoliło wśród miłośników i entuzjastów sportu dużą inicjatywę, która w okresie okupacji niemieckiej była zabroniona. W marcu 1945 roku grupa działaczy społecznych z Janem Brzeźniakiem braćmi Władysławem i Franciszkiem Gałuszkami, Mieczysławem Kamienszczykiem i Franciszkiem Polokiem reaktywuje przedwojenna działalność sportową zakładając Robotniczy Klub Sportowy z sekcją piłki nożnej.

Z inicjatywy Franciszka Gałuszki pierwsze boisko piłki nożnej utworzono na przystosowanym stawie "Strumieniec", pochodzącym z parcelacji terenów w Kaniowie. Obiekt ten nie posiadał obarierowania, szatni i niezbędnego wyposażenia. Klub ten w zawodach sportowych reprezentował kopalnię, stąd ówczesna dyrekcja roztaczała nad nim opiekę, udzielając pomoc materialną i finansową na zakup sprzętu i odzieży sportowej. Położenie boiska w znacznej odległości od kopalni było niedogodnością dla sportowców i środowiska górniczego, dlatego w 1946 roku po uzyskaniu pomocy finansowej od jednostki nadrzędnej Rybnickiego Zjednoczenia P.W. przystąpiono do wykonania nowego boiska na hałdzie żuźlowej, nad stawem przemysłowym kopalni, które oddano do użytku z prowizoryczną szatnią w 1948 roku.

W pierwszych latach powojennych w drużynie piłki nożnej występowali: J. Gałuszka, Mieczysław Kamienszczyk, A. Furczyk, Franciszek, Mieczysław i Roman Koskowie, Franciszek Kapłon, J. Borgiel, Edward i Alfred Studniccy, Franciszek i Józef Molowie, Franciszek Fołtyn, Franciszek Stolorz, Stanisław Walaszczyk, Władysław Godula i inni.

W następnych latach boisko ogrodzono i wykonano obarierowanie. Powstanie obiektu sportowego jest wynikiem zaangażowania kierownictwa kopalni ówczesnego prezesa klubu Romana Otręby oraz działaczy jak: Franciszka Pałosza, Władysława i Franciszka Gałuszków, Adolfa Ochmana, Franciszka Fołtyna, Karola Ryszki, Franciszka Wójtowicza i innych. Im zawdzięcza się rozwój i wyniki sekcji piłki nożnej.

Sekcja piłkarska w miarę upływu lat rozbudowuje się, przybywa młodzieży chętniej do uprawiania piłki nożnej, jak również zwiększają się szeregi o nowych działaczy sportowych.

W sezonie 1976/77 sekcja uzyskuje najlepsze wyniki: drużyna I awansuje do klasy terenowej, zajmując 6 miejsce, drużyna juniorów w klasie terenowej zajmuje 2 miejsce, drużyna II w klasie C zajmuje 5 miejsce i trampkarze również 5 miejsce. Szkolenie drużyny I prowadził trener mgr Emil Buchta, juniorów trener Henryk Bogusławski oraz Andrzej Kasperek.

W latach 1977/79 wybudowano w czynie społecznym obiekt nowej szatni wraz z salką szkoleniową i mieszkaniem dla gospodarza, poprawiając tym samym standart działalności sportowej i klubu.

b. SEKCJA KAJAKOWA

Zapoczątkowany w 1934 roku sport kajakowy przez pracowników kopalni a kontynuowany po wojnie osiągnął znaczny rozwój. We wrześniu 1945 roku grupa przedwojennych zawodników kajakowych jak i nowi działacze: Andrzej Kadydon, Henryk Ruman, Emil Folwarczny, Ferdynand Mola, Franciszek Olma, Jan Florek, Władysław Kulesza, Stefan Miodoński i inni założyli Klub Kajakowy Czechowice.

Pierwszy duży sukces drużyny klub odniósł na Kajakowych Mistrzostwach Okręgu Krakowskiego w 1946 r. w Krakowie, pokonując 5 drużyn biorących udział w zawodach. Do zwycięstwa przyczynili się: Stefan Miodoński i Józef Janusz - startujący w dwójkach, Emil Folwarczny startujący w jedynkach oraz Robert Bylica i Tadeusz Wójcik, zwycięzcy w konkurencji składaków.

W 1947 roku Polski Związek Kajakowy zorganizował na stawie kopalni przy współudziale klubu Mistrzostwa Kajakowe Polski, co stanowiło wyróżnienie, zwłaszcza, że wśród zawodników startowali renowany ex wicemistrz świata Sobieraj oraz Lange z Pucka, dwaj rywale, których zdystansował i zwyciężył zawodnik "Górnika" Emil Folwarczny, zdobywając mistrza Polski. Impreza ta wzbudziła duże zainteresowanie wśród społeczeństwa Czechowic i Bielska, przyczyniając się do spopularyzowania tej dyscypliny sportu. Zawodnik E.Folwarczny wiele razy przysporzył klubowi kajakowemu wielu sukcesów jako czynny sportowiec i jego trener, wychowując wielu doskonałych kajakarzy, przyszłych mistrzów Polski.

Chlubne wyniki sportowe jakie osiąga klub zawdzięcza pomocy kopalni, dyrektorów: mgr inż. Karola Banszla, mgr inż. Władysława Rusa, dr inż. Jana Dabrowskiego, mgr inż. Józefa Michałka oraz działaczy sportowych: R. Otremby, Huberta Waleckiego, J. Jasińska, mgr T. Palecznego, Waldemara Komarka, mgr J. Zyzaka, Edwarda Apla, Adolfa Gałuszki, Adrzeja Dobiji, mgr inż. J. Sitkowskiego, inż. B. Czaje i innych.

W latach 1953/54 z otrzymanych funduszy Rady Głównej Zespołów Sportowych /RGZS/ i pomocy materialnej kopalni wybudowano nad stawem kopalnianym nowa przystan kajakowa, a następnie w 1957 roku przekazano do użytku nowy budynek ośrodka sportów kajakowych z salami szkoleniowymi hangarem na sprzęt kajakowy oraz mieszkaniem dla gospodarza obiektu. Z inicjatywy ówczesnego prezesa zarządu sekcji kajakowej Huberta Waleckiego i wg jego projektu w 1964 roku przystąpiono do nadbudowy piętra nad hangarem, uzyskując pokoje dla zakwaterowania 50 sportowców z równoczesnym urządzeniem świetlicy, biura i kawiarenki. Rozbudowa ośrodka pozwala na organizowanie zgrupowań i obozów sportowych dla zawodników krajowych i zagranicznych z których dochód przeznaczony jest na działalność klubu.

Wyniki sportowe sekcji kajakowej stanowią poważny dorobek polskiego sportu i świadczą o wysiłku sportowców, trenerów i umiejętnościach organizacyjnych działaczy. Potwierdzeniem tego są zdobyte w latach 1947-85 ilości medali w Kajakowych Mistrzostwach Polski: 66 złotych, 58 srebrnych, 57 brązowych.

W igrzyskach olimpijskich uczestniczyli w reprezentacji Polski następujący zawodnicy sekcji kajakowej "Górnika":

1968 rok - Meksyk	Ewald Janusz	8 miej. w kanad.	- 4-ce
1980 rok - Moskwa	Marek Dopierała	6 " "	- 2-ce
	Jan Pińczurak		
	Marek Wisła	4 " "	- 2-ce
	Ewa Wojtaszek	7 " w kajakach	2-ce
1984 rok - Berlin "Regaty Przyjaźń" w miejsce olimpiady w Los Angeles:			
	Marek Wisła	- 500 m	4 miejsce w kanad. 2-ce
	Marek Dopierała	- 1000 m	3 " " 2-ce
	Jan Pińczura	- 500 m	3 " " 1-ce
	Jan Pińczura	- 1000 m	5 " " 1-ce
1985 rok Mistrzostwa świata w Mechelen - Belgia :			
	Marek Wisła	- 1000 m	6 miejsce w kanad. 1-ce
	Marek Dopierała	- 1000 m	6 " " 1-ce
	Marek Dopierała	- 500 m	2 " " 2-ce
	Marek Dopierała	- 1000 m	3 " " 2-ce

W mistrzostwach świata w latach 1968 - 85 brało udział 34 zawodników i zawodniczek.

W 1986 roku w Kajakowych Mistrzostwach Polski seniorów, zawodnicy sekcji kajakowej zdobyli: 5 złotych, 3 srebrne i 4 brązowe medale.

W mistrzostwach świata w Montrealu tegoż roku osiągnął:

- Marek Dopierała 1 złoty medal na 10000 m w kanadyjkach 2-ce

- Marek Dopierała 1 srebrny " na 1000 m " 2-ce

Sekcja tenisa stołowego założona w 1947 roku z inicjatywy Franciszka Piechy, Zbigniewa Warzochy, Tadeusza Kieczki, Stanisława Tomeckiego, Mariana Wajdeczki pomysłnie rozwija się, uzyskując w 1951 r. mistrzostwo klasy B i awansując do klasy A. Następnie osiągane dobre wyniki zapewniają jej w 1954 r. uczestnictwo w II lidze wojewódzkiej a dalszy wysiłek został uwieczniony w 1956 r. wejściem do I ligi wojewódzkiej.

Sekcja, mimo nie dużej liczebności zawodników daje załodze miła rozrywkę i odprężenie.

Zespoły piłki siatkowej to najmłodsza sekcja sportowa, która powstała w 1967 r. dzięki inwencji sportowej mgr inż. J. Michałka, J. Wojtkowskiego, T. Adamczyka, mgr T. Palecznego i mgr J. Juroszka. Powstanie jej wiąże się ze spartakiadą zakładową, na której wyłoniono wybijających się zawodników, stanowiących załóżek sekcji siatkówki. Byli nimi: inż. Bogdan Czaja, Kazimierz Jurczynia, Roman Polok i obecnie Ryszard Furmaniak. Funkcje trenerów kolejno pełnili: mgr Tadeusz Łodziana, Karol Sułkowski, Jan Malarz i obecnie Roman Polok.

Postępy i ofiarność zawodników oraz umiejętności trenerskie zaowocowały awansem drużyny do ligi międzywojewódzkiej. Oddanie do użytku w 1979 roku hali sportowej, wykonanej w części czynem społecznym sportowców, stwarza dobre warunki rozwoju i uprawiania tego niewątpliwie popularnego i atrakcyjnego sportu przez młodą załogę kopalni.

Sekcja wędkarska, skupiająca w różnym wieku pracowników kopalni, dająca odprężenie i wypoczynek po pracy nad stawem przemysłowym kopalni, powstała zaraz po wojnie z zaangażowania długoletnich pracowników kopalni jak Franciszka Jakubca, Teodora Studnickiego, Władysława Heredy, Władysława Heczki, Józefa Knapika, Franciszka Tory, Edwarda Brody i innych.

Ten rodzaj sportu, dający rekreację załodze, jest popierany przez organizację związkową i kopalnię, która świadczy pomoc materialną i finansową.

Atrakcyjność wypoczynkowa nad stawem kopalnianym od 1978 roku uległa częściowemu osłabieniu /zakaz kąpieli/, na skutek uzupełniania wody tego akwenu przepompowywana zanieczyszczoną wodą z rzeki Wisły i jej dopływu Iłownicy.

KADRA KIEROWNICZA KOPALNI

Dyrektorzy kopalni w latach 1905 - 1945

dr	Hilf	1905 - 1918	
inż.	Urbańczyk		
inż.	Syska		
inż.	Schmidt		
inż. Ferdynand	Iwanek	1929 - 1939	
inż.	Filip	1939 - 1941	
ekonom.prokurent	Becklaus	1942 - 1942	
inż.	Piesch	1942 - 1942	kier ruchu dołowego
inż.	Buchhoitz	1943 - 1945	

Dyrektorzy kopalni w latach 1945 - 1986

inż. Antoni	Godek	1945 - 1948	
inż. Józef	Zyła	1949 - 1950	
mgr inż. Karol	Banszel	1950 - 1963	
mgr inż. Władysław	Rus	1963 - 1979	
dr inż. Jan	Dabrowski	1979 - 1982	
mgr inż. Józef	Michałek	1982 - nadal	

Naczelnicy inżynierowie /I zast.dyrektora/ w latach 1945 - 1986

inż. Józef	Zyła	1945 - 1948	
inż. Andrzej	Kropaczek	1948 - 1951	
inż. Wacław	Targosz	1951 - 1959	
mgr inż. Władysław	Rus	1959 - 1963	
mgr inż. Zbigniew	Wieczorek	1963 - 1968	
mgr inż. Józef	Michałek	1968 - 1974	
mgr inż. Edward	Kacorzyk	1974 - 1980	
mgr inż. Józef	Michałek	1980 - 1982	
mgr inż. Aleksander	Zięba	1982 - 1983	
mgr inż. Zdzisław	Adamaszek	1983 - nadal	

Zastępcy Dyrektora do Spraw Pracowniczych w latach 1945 - 1986

mgr Eugeniusz	Wojcik	1945 - 1951	
mgr Robert	Wiesner	1951 - 1971	
mgr Kazimierz	Manko	1971 - 1981	
mgr Emil	Buchta	1982 - nadal	

Zastępcy Dyrektora do Spraw Ekonomicznych w latach 1962 - 1986

mgr inż. Tadeusz	Sikora	1962 - 1965	
mgr Tadeusz	Paleczny	1965 - 1968	
mgr Jan	Zyzak	1968 - 1982	
mgr inż. Jerzy	Sitkowski	1983 - nadal	

Zygmunt Janowski, Franciszek Wojtowicz, mgr Karol Borgiel,
Kazimierz Kubidzek, Stanisław Marczak, mgr Rozalia Pałosz,
mgr Jerzy Głowacki.

Kierownictwo Działu Górniczego w latach 1945 - 1986

Władysław Zięba, Jan Brzezniak, mgr inż. Władysław Rus,
mgr inż. Zbigniew Wieczorek, mgr inż. Władysław Cholewiński,
mgr inż. Ryszard Tomaszewicz, mgr inż. Józef Michałek,
mgr inż. Jerzy Maga, mgr inż. Henryk Konieczko, mgr inż. Tadeusz
Gandor, inż. Władysław Wojtyła, mgr inż. Roman Ubogi,
mgr inż. Władysław Hezner, mgr inż. Aleksander Zieba,
inż. Mieczysław Czajdych, mgr inż. Kazimierz Lasek, mgr inż. Zbigniew Koska,
mgr inż. Jerzy Jędrzejczyk.

Kierownictwo Działu Wentylacji w latach 1945 - 1986

inż. Adam Lichtenberg, Józef Bodzek, Antoni Jonkisz,
mgr inż. Tadeusz Sikora, mgr inż. Ryszard Tomaszewicz,
mgr inż. Władysław Cholewiński, mgr inż. Mieczysław Borysowski,
mgr inż. Zdzisław Adamaszek, mgr inż. Jan Delekta,
mgr inż. Edward Góra.

Kierownictwo Działu Energo-Maszynowego w latach 1945 - 1986

Teofil Szostak, inż. Alojzy Kostka, inż. Władysław Góra,
Ferdynand Szewczyk, mgr inż. Wiesław Krawczyk, Bronisław Olma,
mgr inż. Władysław Drożdż, mgr inż. Bogdan Słeziak, inż. Jan Lempart,
mgr inż. Jan Kirdejko, inż. Leszek Bolek.

Kierownictwo Działu Mierniczo-Geologicznego w latach 1945 - 1986

Henryk Ruman, Hubert Wałęcki, mgr inż. Erwin Puchala,
mgr inż. Kazimierz Belowski, mgr inż. Piotr Gostyński,
mgr Zofia Olma.

Kierownictwo Działu Przeróbki Mechanicznej w latach 1945-1986

Leon Pałosz, inż. Kazimierz Paszek, mgr inż. Teodor Gleindek,
mgr inż. Jerzy Silverio.

Kierownictwo Działu BHP w latach 1945 - 1986

Roman Otremba, mgr inż. Zenon Fajfer, Waldemar Komarek,
Władysław Wieczorek, mgr inż. Stanisław Gasiorek,
mgr inż. Ryszard Tomaszewicz.

Kierownictwo Działu Przygotowania Produkcji w latach 1968-1986

mgr inż. Ryszard Tomaszewicz, mgr inż. Jerzy Maga,
mgr inż. Władysław Cholewiński, mgr inż. Andrzej Dziech

Kierownictwo Elekrowni w latach 1945 - 1973

inż. Emil Bartel, Ryszard Paszek, inż. Jan Krasoń

Kierownictwo Działu Inwestycji w latach 1945 - 1986

inż. Alojzy Kostka, Ferdynand Szewczyk, inż. Jerzy Chałupski,
inż. Julian Mazurkiewicz, mgr inż. Stanisław Biernat,
mgr inż. Eugeniusz Bodzek, mgr inż. Roman Ubogi

Kierownictwo Działu Planowania i Analiz Ekonomicznych

inż. Ludwik Kotula, Jozef Chodura, mgr inż. Felicja Perun

Kierownictwo Działu Płac i Normowania w latach 1945-1986

Franciszek Posch, Ludwik Gorski, Erwin Polaszek, Jan Wojtuszek,
mgr Tadeusz Paleczny, Alojzy Góra, Władysław Kozik,
Władysław Matejko, Jerzy Wojtkowski, Florian Grzybek

Kierownictwo Działu Gospodarki Materiałowej w latach 1948-1986

Zak Szczepan, Alojzy Klimczyk, Mieczysław Bortliczek,
Adolf Gafuszka, mgr Jerzy Kwasny

Kierownictwo Działu Zaopatrzenia w latach 1945 - 1986

Alojzy Klimczyk, Władysław Olejak, Tadeusz Wojtuszek,
Stanisław Płonka, mgr Ryszard Bobowski

Kierownictwo Działu Kadr w latach 1945 - 1986

Franciszek Zemlak, Helena Farny, Antonina Buczek, Adolf Ochman,
Lidia Brosz

Kierownictwo Działu Ekspedycji w latach 1945 - 1986

Gustaw Cholewa, Zbigniew Warzecha

Kierownictwo Działu Zatrudnienia w latach 1945 - 1986

Emil Reck, Leopold Grygierczyk, Fryderyk Hałas

Kierownictwo Działu Socjalnego w latach 1957 - 1986

Leopold Grygierczyk, mgr Leszek Potoczek, mgr Jozef Gniadek

Radca Prawny w latach 1949 - 1986

mgr Julian Hołoga, mgr Tadeusz Czarnecki, mgr Joachim Lubecki,
mgr Bogdan Strażecki

Tytuł Zasłużonego Gornika PRL otrzymali w latach 1950 - 1986 następujący zasłużeni pracownicy:

1. Ludwik Hoczek	10. mgr inż. Władysław Rus
2. Józef Stefek	11. Rudolf Kwaśny
3. Stanisław Szyzdek	12. Leon Buchta
4. Jan Mieszczak	13. Władysław Satława
5. Franciszek Kyzia	14. Edward Broda
6. Stefan Mokwa	15. Józef Pawlus
7. Tadeusz Sowa	16. Stanisław Apryjas
8. Adolf Iwanicki	17. Bronisław Mrzygłód
9. Franciszek Kolonko	18. Henryk Jasny

Orderem Sztandaru Pracy I Klasy zostali uhonorowani następujący zasłużeni pracownicy:

1. mgr inż. Władysław Cholewiński
2. Franciszek Telega
3. Józef Górski
4. inż. Władysław Wojtylak

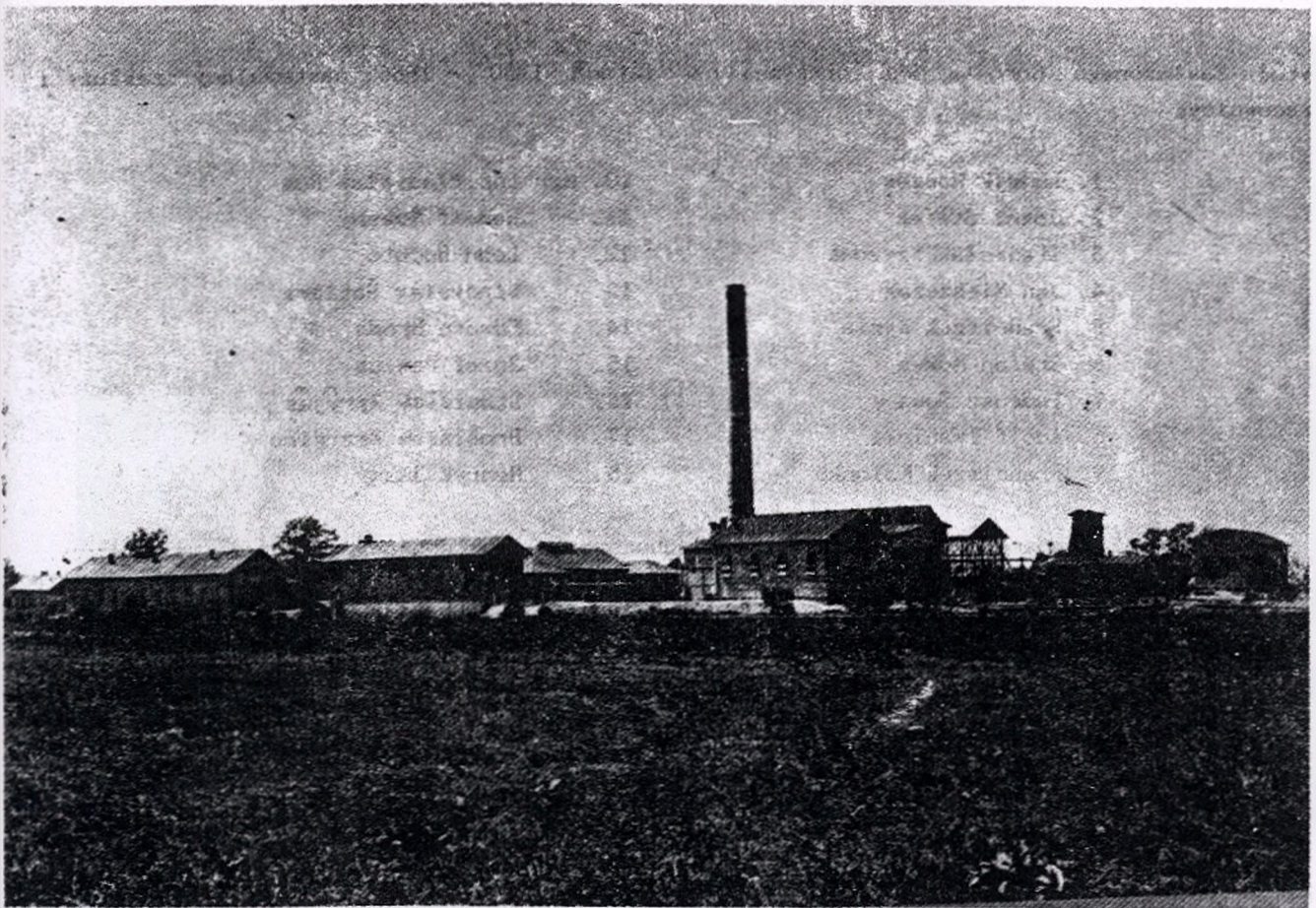
Z uwagi na znaczną ilość zasłużonych uhonorowanych Sztandarem Pracy II Klasy, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski nie sposób wymienić imiennie w tym miejscu ich wszystkich.

Na przestrzeni lat 1949 - 1986 Sztandar Pracy II Klasy przyznano 669 pracownikom kopalni.

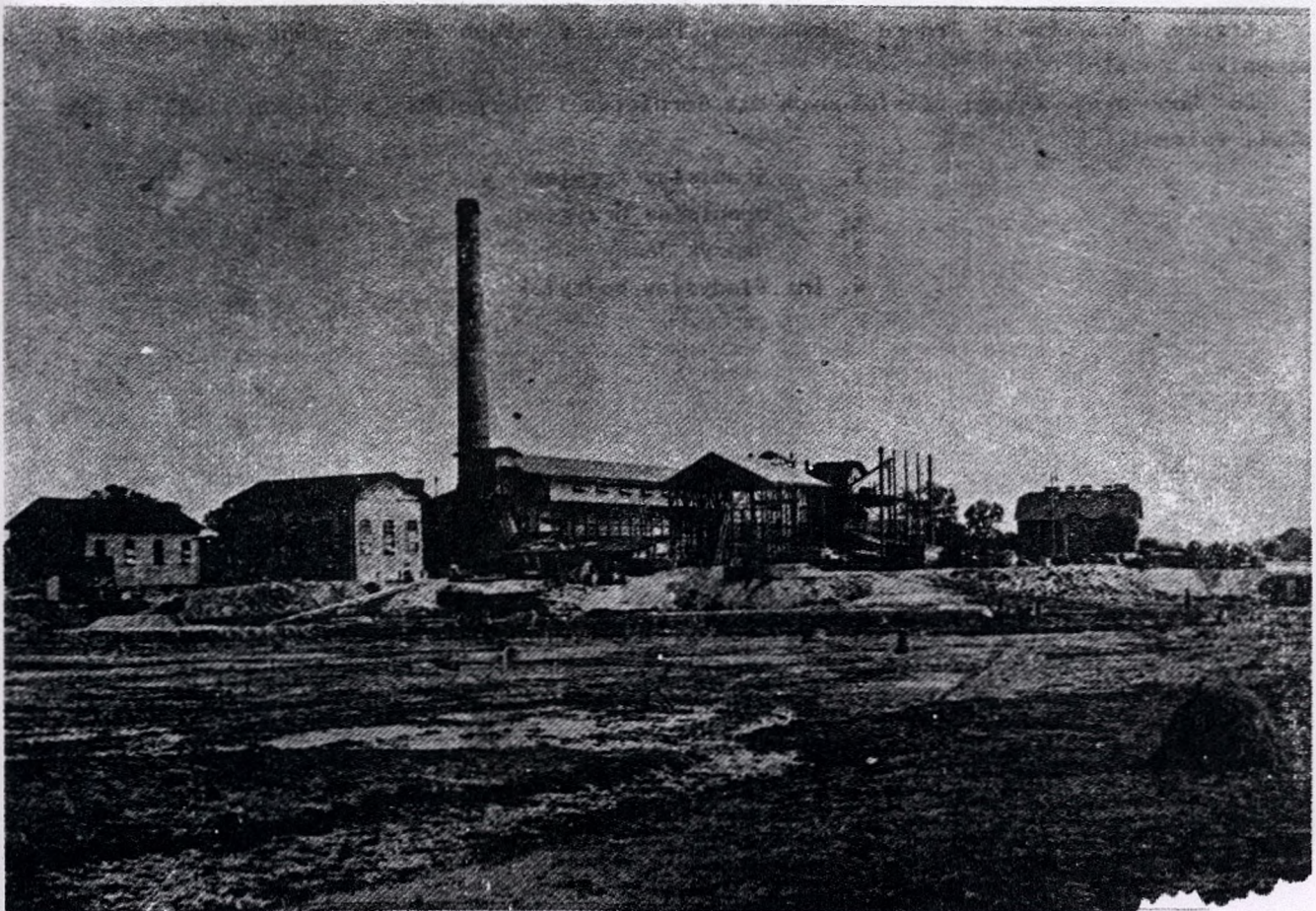
Krzyże Kawalerskie Orderu Odrodzenia Polski w latach 1958 - 1986 otrzymało 77 pracowników kopalni

Do honorowej Księgi Zasłużonych dla Górnictwa i Energetyki w latach 1985 - 1986 zostali wpisani:

1. Stanisław Apryjas
2. Bronisław Mrzygłód
3. Henryk Jasny
4. inż. Władysław Wojtylak

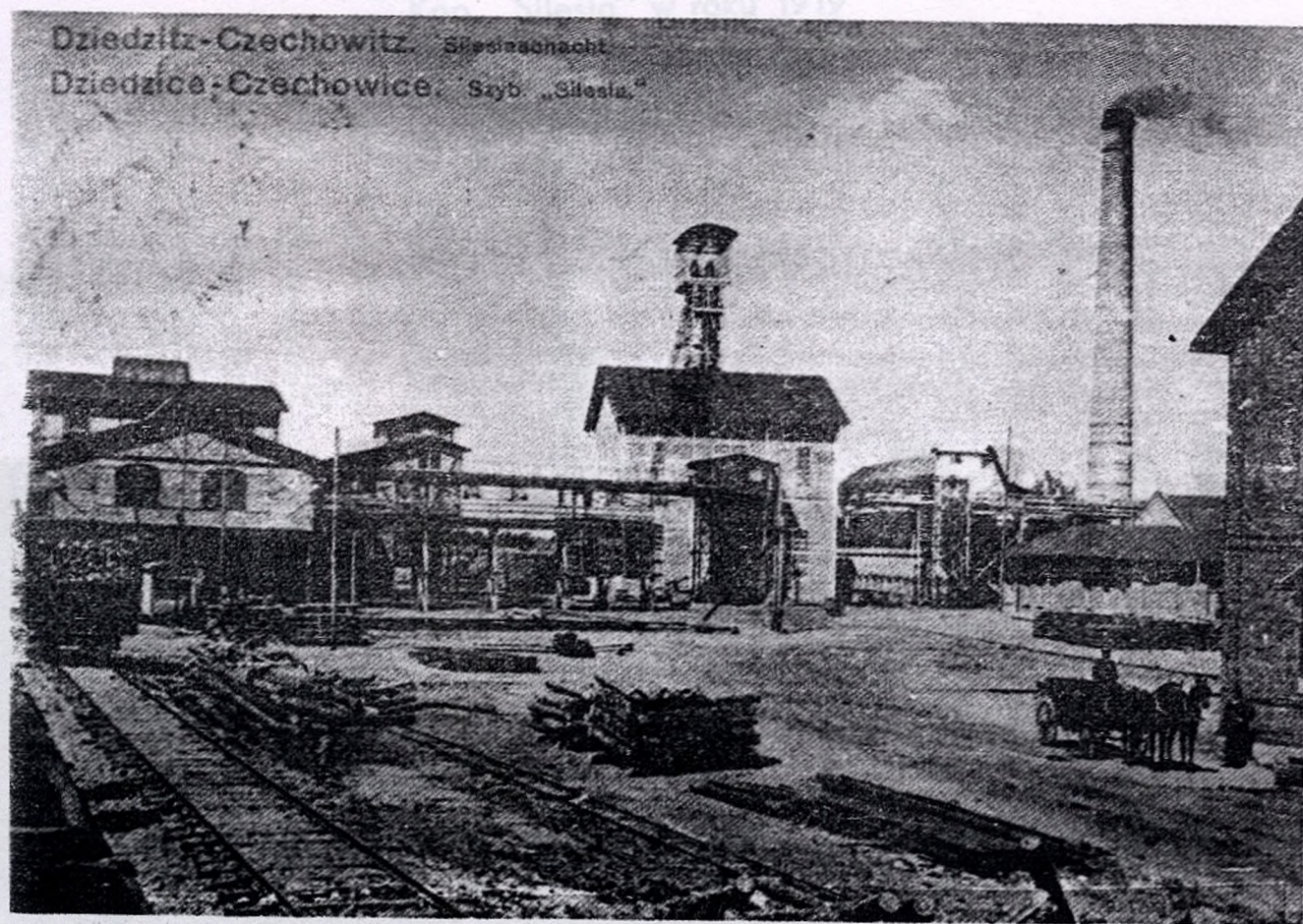
Kop. „Silesia” – Głębieńie szybu nr 1

Kop. „Silesia” – Głębieńie szybu nr 1

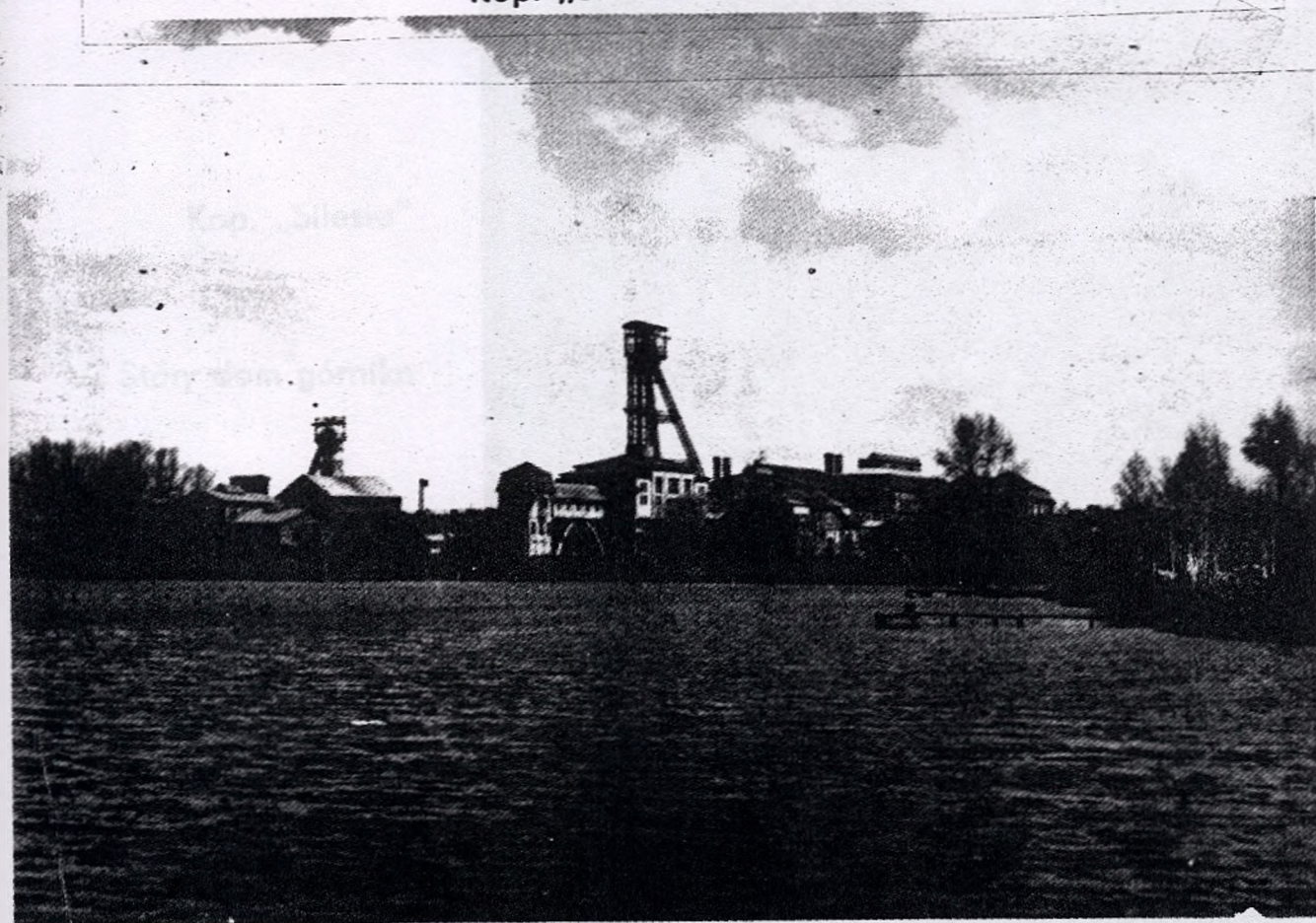
Kop. „Silesia” w roku 1918

Kop. „Silesia” w roku 1918

Kop. „Silesia” w roku 1919

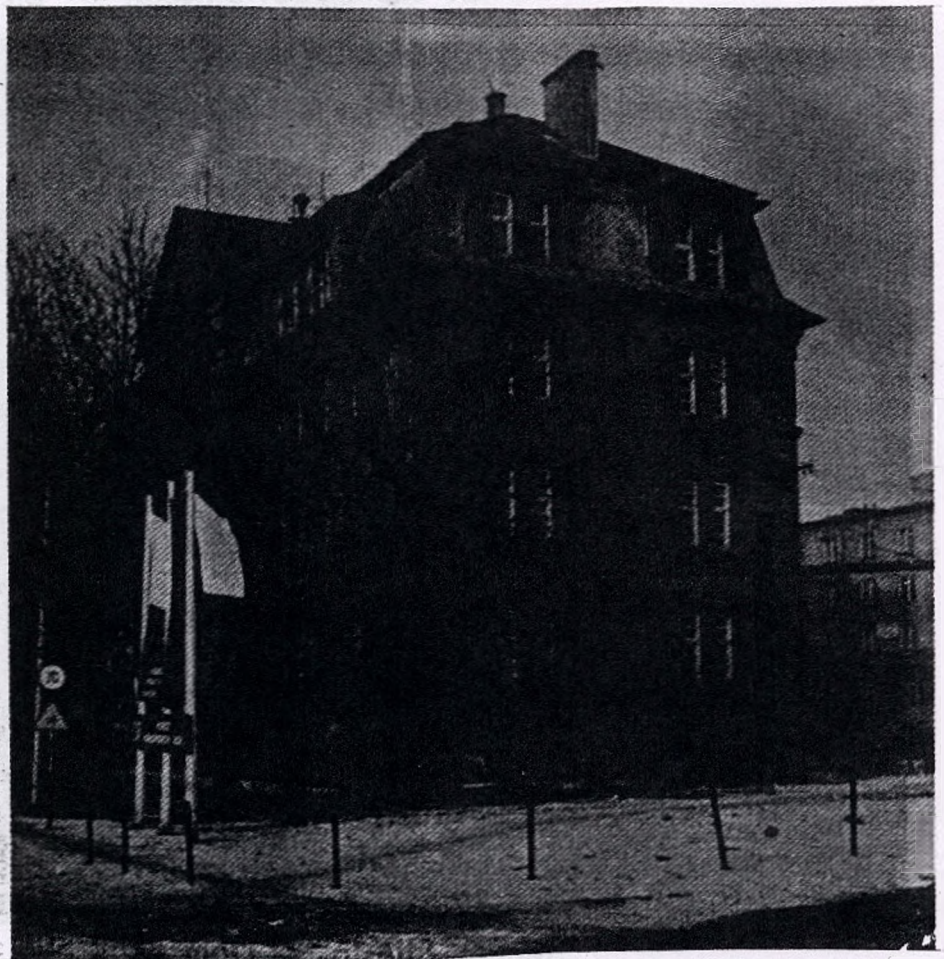
Kop. „Silesia” 1924 do 1962 roku

Kop. „Silesia” od roku 1924–1962

Kop. „Silesia”

– Stary dom górnika

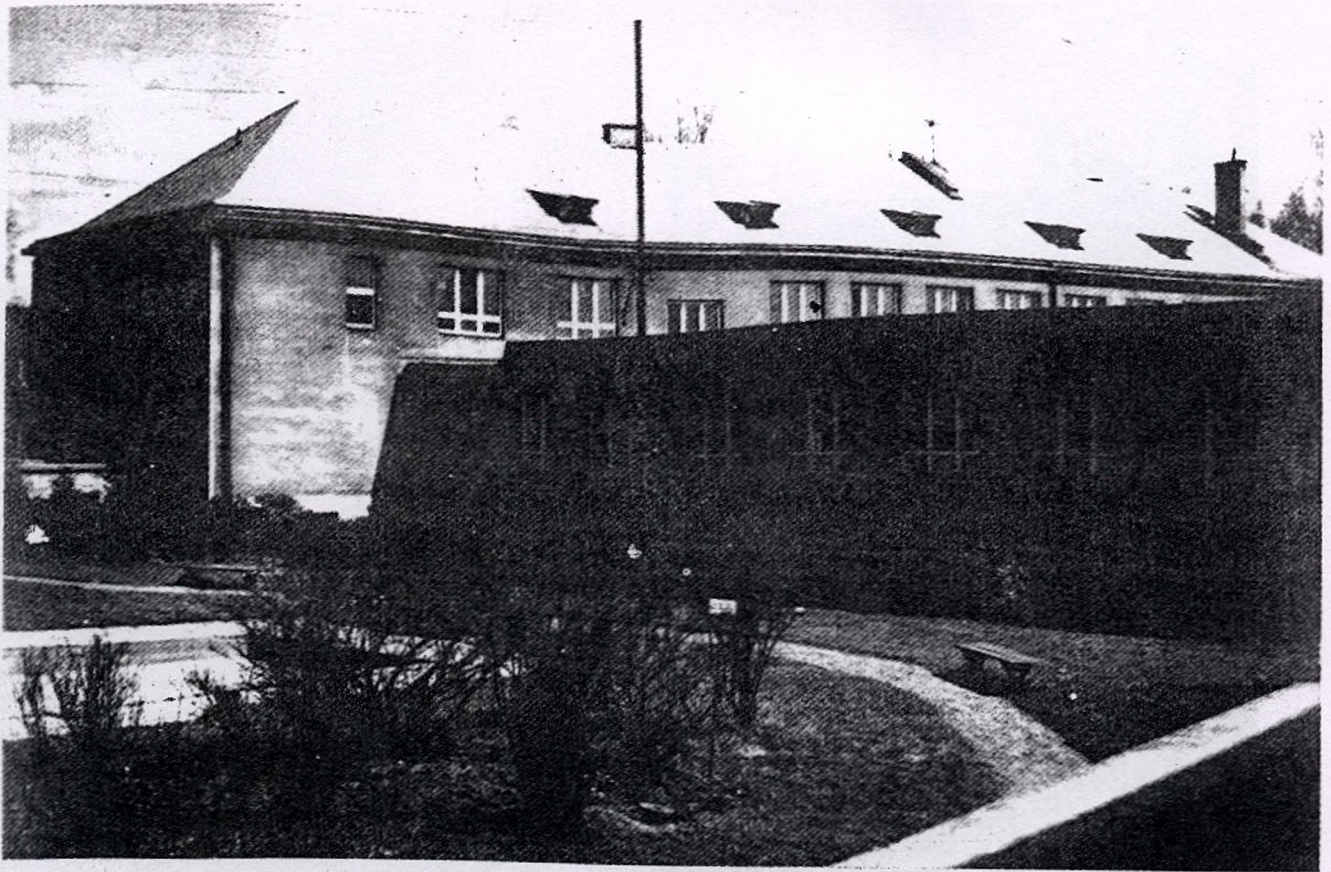

Kop. „Silesia” – Kolonia robotnicza stara

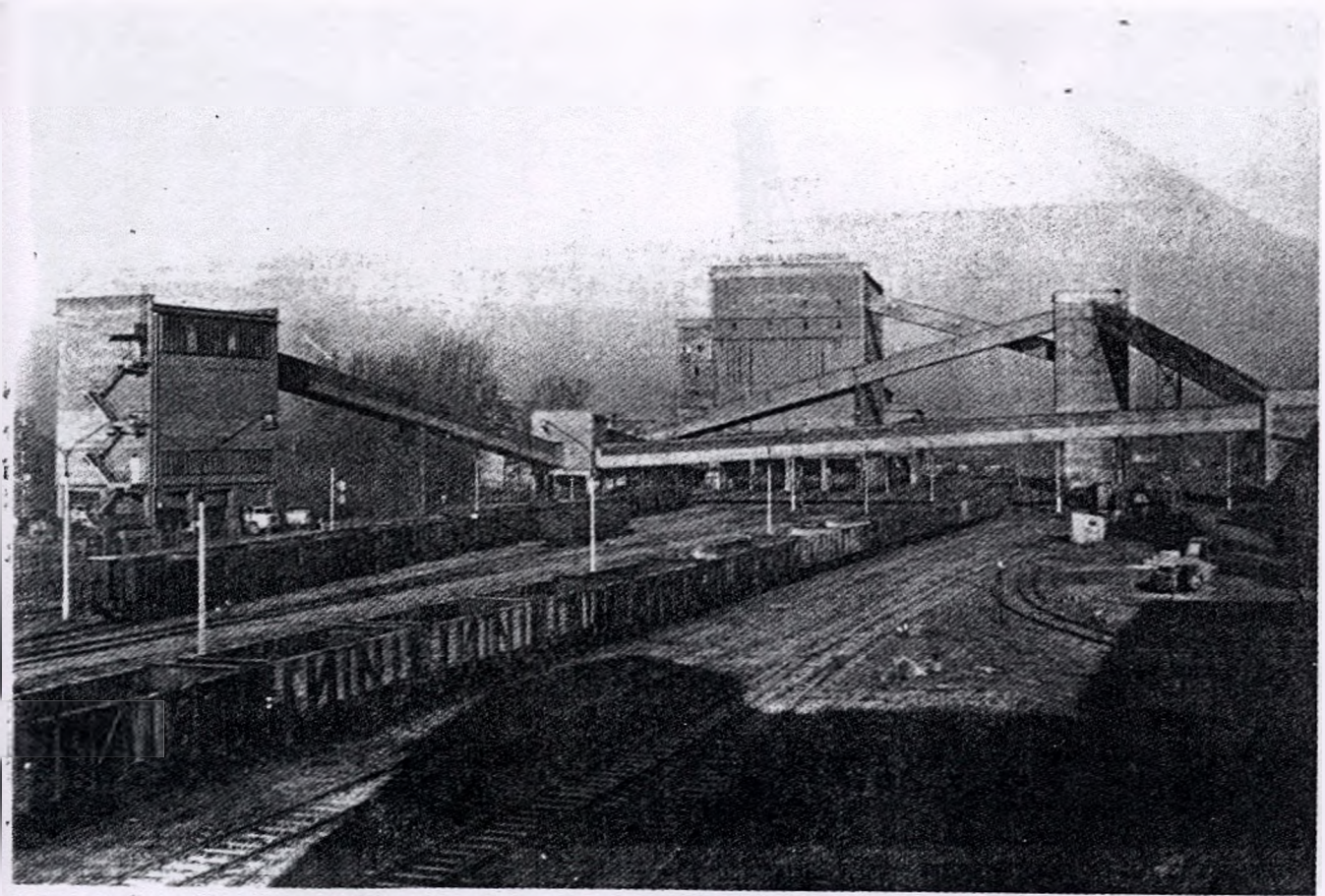
Kop. „Silesia” – Dom Akcji Socjalnej

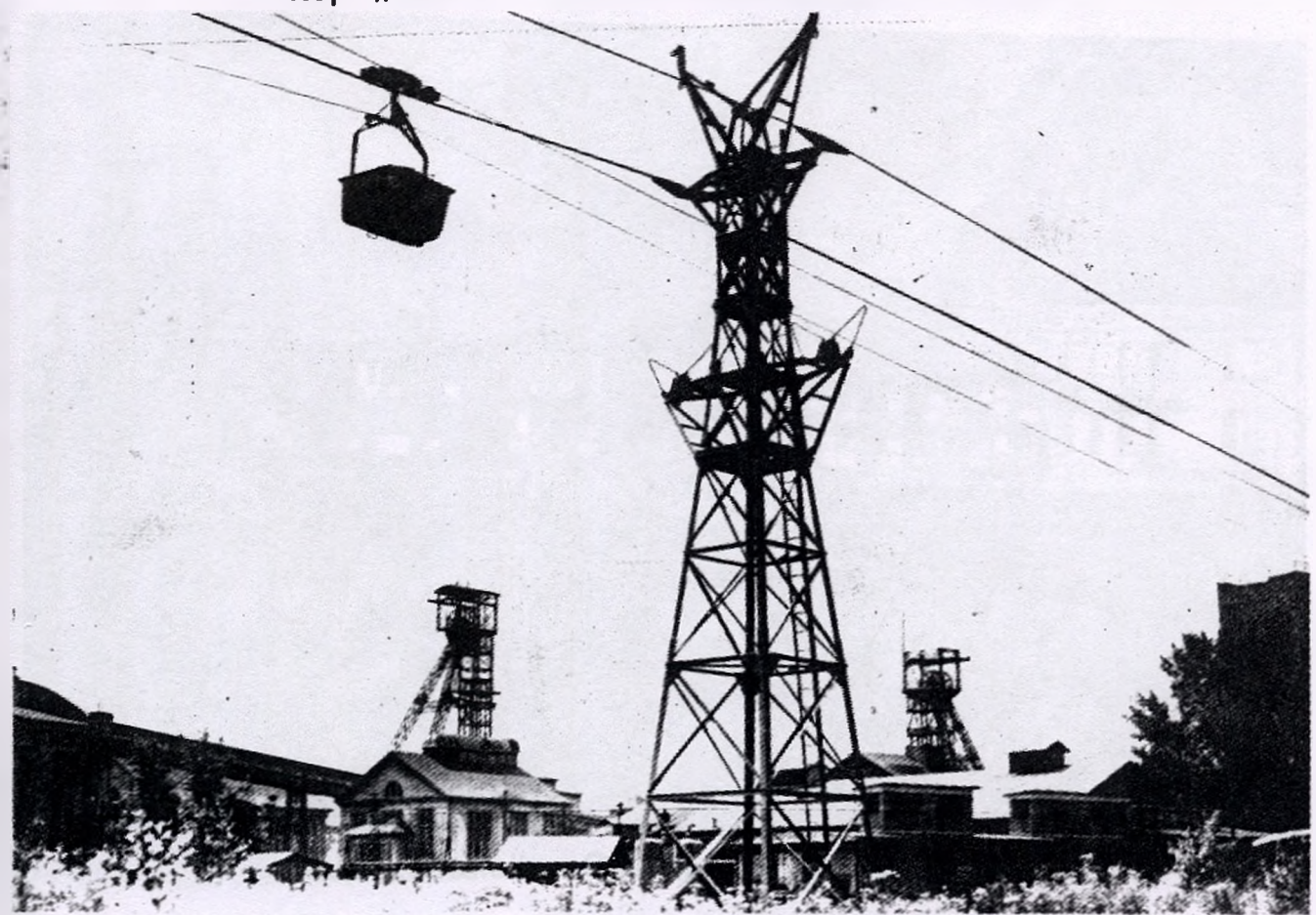
Kop. „Silesia” – Dóm Akcji Socjalnej

Kop. „Silesia” – Portiernia 1980 rok

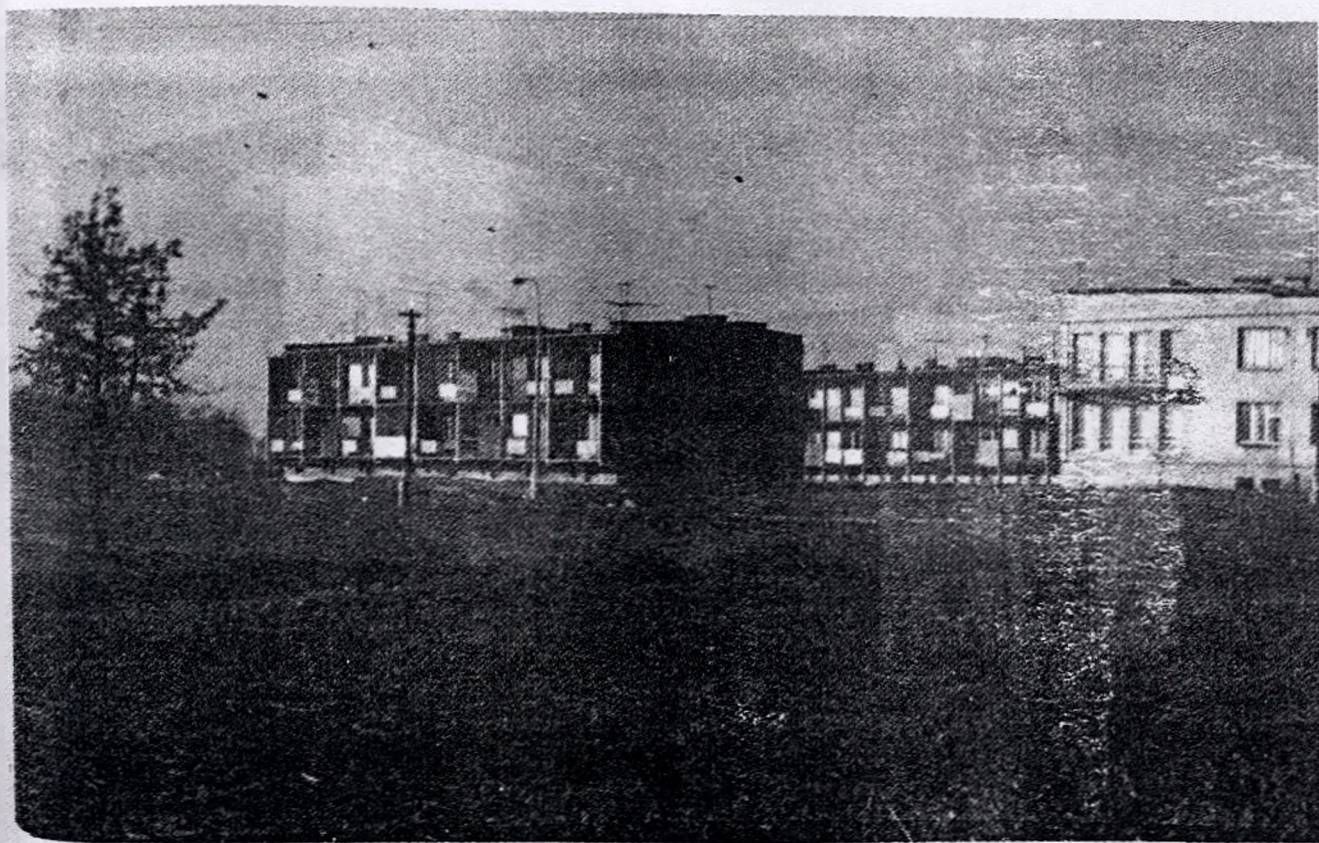
Kop. „Silesia” – Nowy Zakład przróbczy 1968 rok

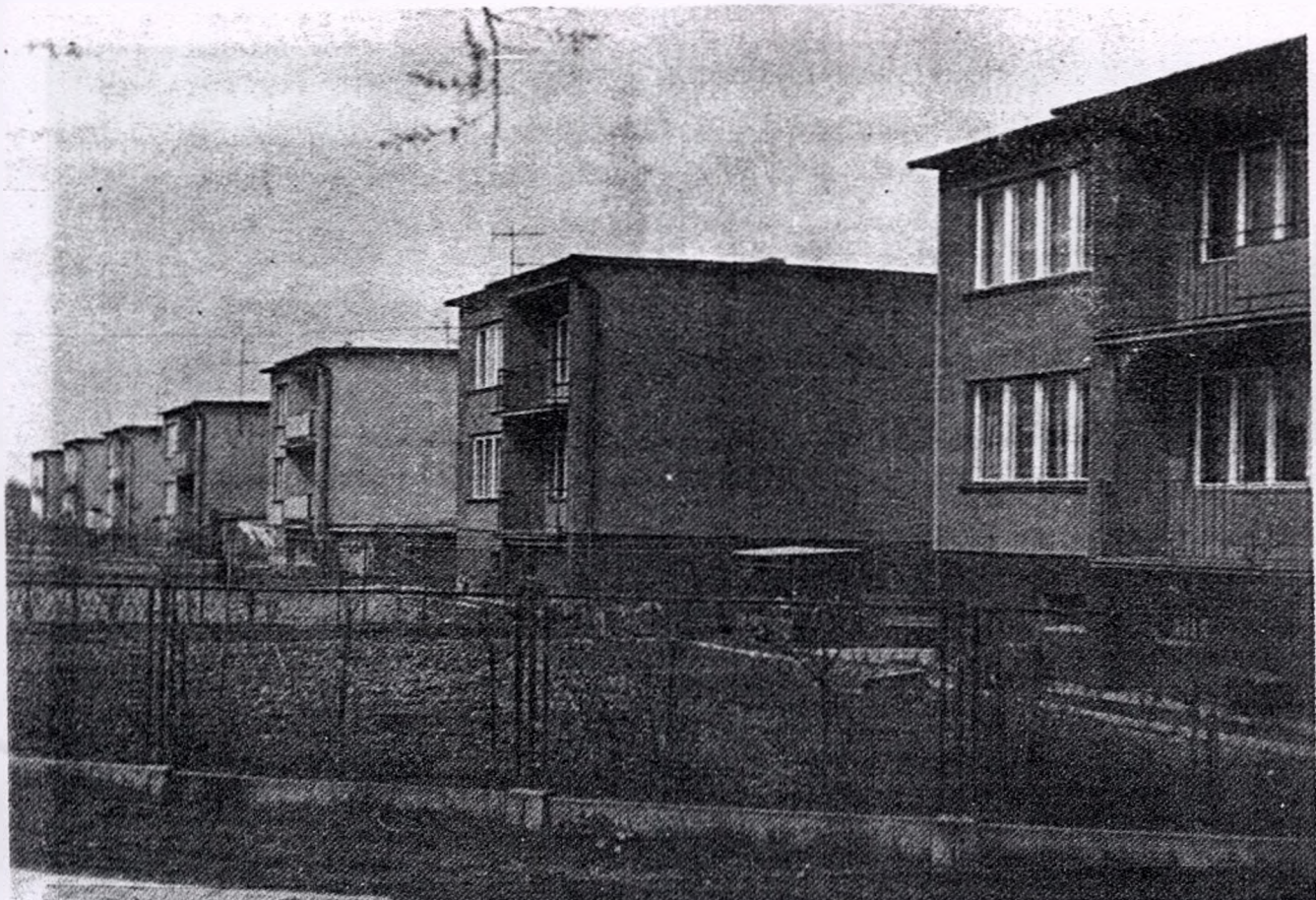
Kop. „Slesia” – Kolejka odstawcza Kamienia do Kaniowa 1968 rok

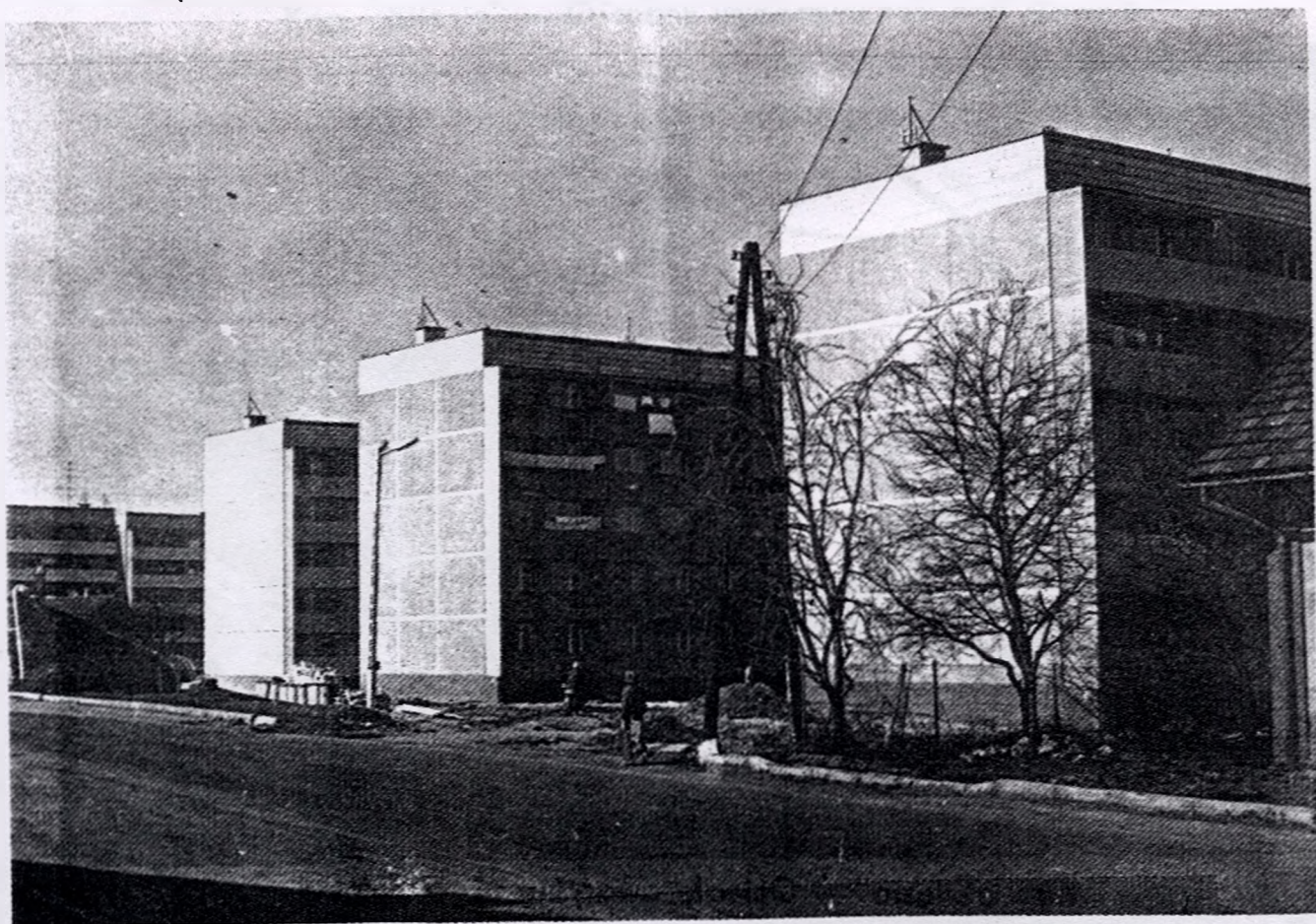
Kop. „Silesia – Po przebudowie szybu nr 3 1971 rok

Kop. „Silesia” – Osiedle awaryjne ul. Topolowa

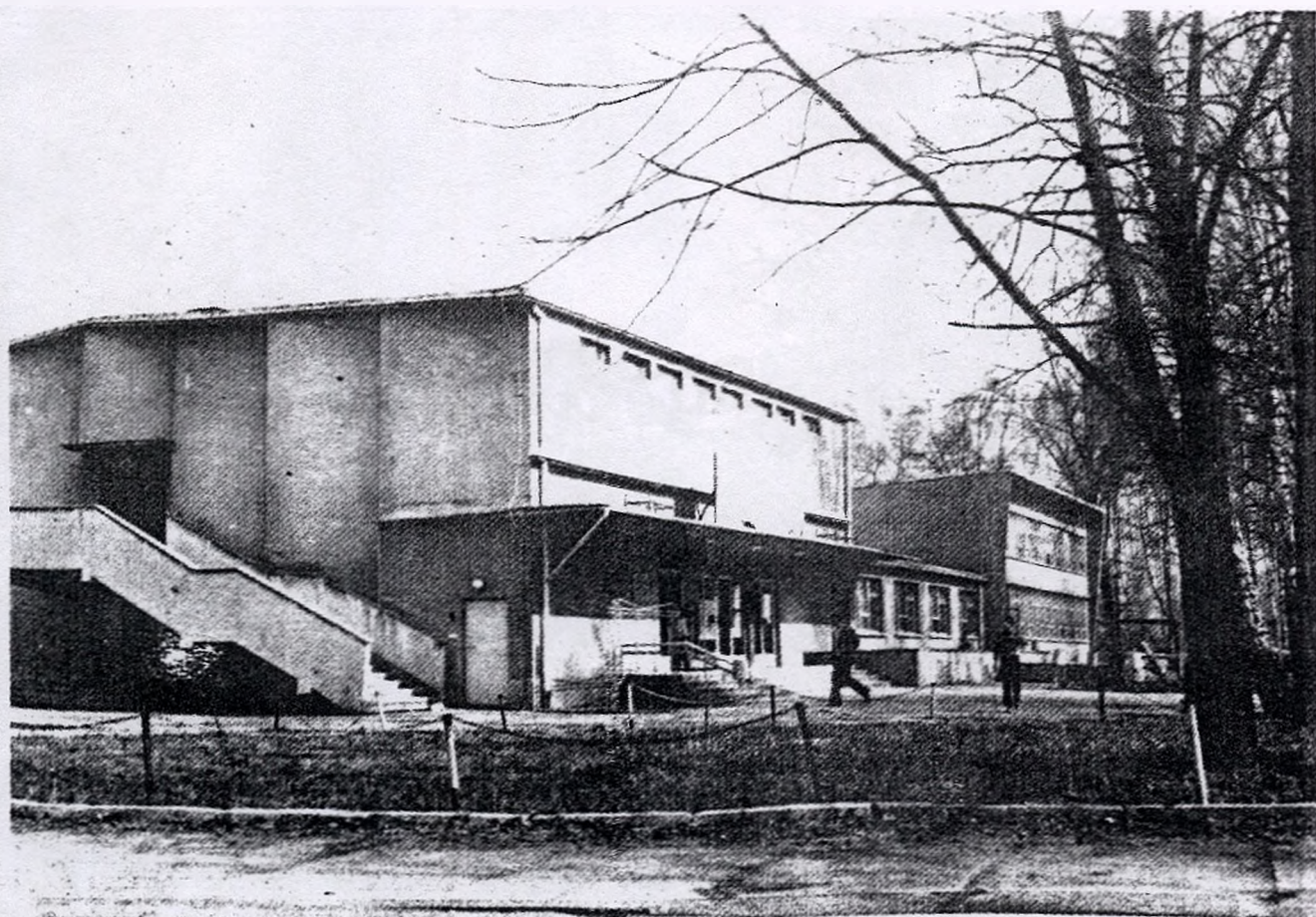
Kop. „Silesia” – Osiedle domów indywidualnych ul. Topolowa

Kop. „Silesia” – Osiedle „Paszkówka” 1978 rok

Kop. „Silesia” – Ośrodek wypoczynkowy nad stawem

Kop. „Silesia” – Dom Kultury

Kop. „Silesia” – Nowy Dom Górnika 1977 rok

Kop. „Silesia” – Pawilon Handlowy

